

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

Τμήμα Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών

Ανώτατη Διακλαδική Σχολή Πολέμου

Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στις
«Διεθνείς Σχέσεις και Ασφάλεια»

Διπλωματική Εργασία

με τίτλο

**«Αναλύστε τις σχέσεις της Κουρδικής Περιφερειακής Κυβέρνησης (Ιράκ) με την
Τουρκία και το Ιράν»**

Όνοματεπώνυμο: Αναστάσιος Λαΐνας

Επιβλέπων Καθηγητής: Γεώργιος Χρηστίδης

Θεσσαλονίκη, Δεκέμβριος 2021

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία.

Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου. Οποιοσδήποτε παραλείψεις ήθελε προκύψουν, οφείλονται σε ανθρώπινο λάθος σε καμία περίπτωση δεν αποτελούν εσκεμμένη πρόθεση».

Αναστάσιος Λαΐνας

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΣΥΝΟΨΗ

1.	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
	1.1 Σκοπός της Εργασίας	1
	1.2 Η Περιοχή της Μέσης Ανατολής... ..	1
	1.2.1 Γεωγραφικός Προσδιορισμός της Μέσης Ανατολής.....	1
	1.2.2 Νεότερη Εποχή.....	2
2.	ΤΟ ΕΘΝΟΣ ΤΩΝ ΚΟΥΡΔΩΝ	6
	2.1 Γενικά.....	6
	2.2 Κουρδιστάν.....	6
	2.3 Ιστορική Αναδρομή του Κουρδικού Ζητήματος.....	8
	2.4 Οι Κούρδοι της Συρίας.....	16
	2.5 Οι Κούρδοι της Τουρκίας.....	17
	2.6 Οι Κούρδοι του Ιράν	18
3.	ΤΟ ΙΡΑΚΙΝΟ ΚΟΥΡΔΙΣΤΑΝ ΜΕΧΡΙ ΤΟ 2003 (ΠΤΩΣΗ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΠΑΑΘ)	20
	3.1 Γενικά	20
	3.1.1 Η Πολιτική και Κοινωνική Κατάσταση στο Β. Ιράκ από την Εποχή του Σαντάμ Χουσεΐν έως Σήμερα.....	20
	3.1.2 Η Στάση των Κούρδων Κατά τη Διάρκεια του Πολέμου Ιράκ – Ιράν.....	21
	3.1.3 Η Επιχείρηση «Καταιγίδα της Ερήμου» και η Αυτονόμηση του Β. Ιράκ.....	21
	3.2 Ο Δρόμος για την Δημιουργία Ομόσπονδου Κράτους.....	22
	3.2.1 Η Ανάγκη για Εσωτερική Συνεργασία των Κούρδων.....	22
	3.2.2 Αρχές για την Διευθέτηση Διενέξεων.....	23
4.	ΤΟ ΙΡΑΚΙΝΟ ΚΟΥΡΔΙΣΤΑΝ ΜΕΤΑ ΤΟ 2003	24
	4.1 Η Πτώση του Σαντάμ Χουσεΐν και η Αποχώρηση των ΗΠΑ από το Ιράκ.....	24
	4.2 Η Ανάπτυξη της Κουρδικής Περιφερειακής Κυβέρνησης.....	25
	4.2.1 Γενικά.....	25
	4.2.2 Η Προσπάθεια Σύστασης Ενδιάμεσης Κυβέρνησης στο Β. Ιράκ.....	25
	4.2.3 Οι Εκλογές της 30 Ιανουαρίου 2005	26
	4.3 Οι Εκλογές του 2009 και οι Προεκτάσεις τους.....	27
5.	ΟΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΜΕΤΑΞΥ ΒΑΓΔΑΤΗΣ -ΕΡΜΠΙΛ	29
	5.1 Τα επιμέρους Κρίσιμα Ζητήματα Αντιπαράθεσης.....	29

5.1.1	Γενικά.....	29
5.1.2	Η Συμμετοχή των Κούρδων στην Ιρακινή Πολιτική Σκηνή και την Κυβέρνηση της Βαγδάτης.....	30
5.1.3	Η Πολιτική Στήριξη των Κούρδων.....	31
5.1.4	Η Αντιπαράθεση των Κούρδων με τη Βαγδάτη.....	32
5.1.5	Οι Αντιδράσεις για την Ανεξαρτησία των Κούρδων.....	33
5.1.6	Οι Κουρδικές θέσεις για την Περιοχή του Κιρκούτ.....	33
5.1.7	Άμβλυνση των Σχέσεων των Κούρδων με τη Βαγδάτη.....	34
5.1.8	Ο Αμερικάνικος Παράγοντας στο Β. Ιράκ.....	35
5.2	Έλεγχος των Πετρελαϊκών Πόρων	37
5.3	Το ΡΡΚ και τα Διάφορα Κρησφύγετα στην Κουρδική Ζώνη.....	39
6.	ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΟΥΡΔΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΜΕ ΤΑ ΓΕΙΤΟΝΙΚΑ ΚΡΑΤΗ.....	41
6.1	Τουρκία και Κούρδοι του Β. Ιράκ.....	41
6.1.1	Η Τουρκία και το Ιρακινό Κουρδιστάν τα Τελευταία Χρόνια.....	41
6.1.2	Η Επιρροή της Τουρκίας στο Ιρακινό Κουρδιστάν.....	42
6.1.3	Η Στρατηγική Προσέγγιση της Τουρκίας και των Κούρδων.....	43
6.1.4	Η Οικονομική Προσέγγιση των Κούρδων από την Τουρκία.....	45
6.2	Ιράν και Κούρδοι του Β. Ιράκ.....	46
6.2.1	Το Ιράν και το Ιρακινό Κουρδιστάν τα Τελευταία Χρόνια.....	46
6.2.2	Οι Στρατηγικοί Στόχοι του Ιράν και το Ιρακινό Κουρδιστάν.....	48
6.2.3	Συμπεράσματα.....	49
6.3	Το ISIS και η Αντιπαράθεση με τους Κούρδους του Β. Ιράκ.....	51
6.3.1	Η Κατάσταση στο Β. Ιράκ με την Εμφάνιση του ISIS.....	51
6.3.2	Ο Ρόλος και οι Επιδιώξεις των Κούρδων του Β. Ιράκ στη διαμάχη με το ISIS.....	52
7.	ΟΙ ΚΟΥΡΔΟΙ ΤΟΥ ΙΡΑΚ ΚΑΙ ΤΟ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ ΤΗΣ 25^{ης} ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2017.....	55
7.1	Ο Δρόμος για το Δημοψήφισμα.....	55
7.2	Οι Περιφερειακές Αντιδράσεις για το Δημοψήφισμα.....	56
7.3	Τα Συμπεράσματα από το Δημοψήφισμα.....	58
7.4	Οι Επιπτώσεις από το Δημοψήφισμα και η Διεθνής Στάση.....	60
8.	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	63
8.1	Συμπεράσματα.....	63

8.2	Προτάσεις για τους Μελλοντικούς Στόχους των Κούρδων.....	73
9.	ΕΠΙΛΟΓΟΣ	75
10.	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΧΑΡΤΩΝ	77
	Χάρτης 1: Κουρδιστάν.....	77
	Χάρτης 2: Αμφισβητούμενα Εδάφη.....	78
11.	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	79

ΣΥΝΟΨΗ

Η παρούσα εργασία επιχειρεί να αναλύσει τις σχέσεις της Κουρδικής Περιφερειακής Κυβέρνησης (Ιράκ) με την Τουρκία και το Ιράν. Αρχικά γίνεται μία ιστορική αναδρομή στο υποσύστημα της Μέσης Ανατολής και στις αλλαγές που παρατηρούνται στους συσχετισμούς ισχύος στην ευρύτερη περιοχή. Στη συνέχεια, πραγματοποιείται μία ανάλυση του Κουρδικού Ζητήματος και στις διαχρονικές προσπάθειες των Κούρδων στα κράτη που αυτοί διαβιούν για την απόκτηση ευρύτερης αυτονομίας με απώτερο στόχο τη δημιουργία ανεξάρτητου κράτους. Ακολούθως γίνεται μια ανάλυση των σχέσεων μεταξύ της Κουρδικής Περιφερειακής Κυβέρνησης (Ιράκ) και των κυριότερων δρώντων της περιοχής (Τουρκία, Ιράν) και πως αυτές επηρεάζονται από τις διαφορετικές επιδιώξεις/συμφέροντα που έκαστος δρώντας επιδιώκει να επιτύχει. Τέλος εξάγονται συμπεράσματα για τις μελλοντικές επιδιώξεις των δρώντων και πως αυτές θα διαμορφώσουν την υπό εξέταση περιοχή.

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1. ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Σκοπός της συγγραφής της παρούσας εργασίας είναι η ανάλυση των σχέσεων της Κουρδικής Περιφερειακής Κυβέρνησης (Ιράκ) με την Τουρκία και το Ιράν. Αυτό θα πραγματοποιηθεί μέσω της ανάλυσης αρχικά, του υποσυστήματος της Μέσης Ανατολής και της ανακατανομής ισχύος που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια στο συγκεκριμένο υποσύστημα. Ειδικότερα θα αναφερθούμε στην περιοχή του Β. Ιράκ η οποία αποτελεί μια από τις πιο σημαντικές και στρατηγικής σημασίας περιοχές της Μέσης Ανατολής. Στη συνέχεια θα γίνει μια περιγραφή του Κουρδικού Ζητήματος καθώς και των σχέσεων ανάμεσα στους Κούρδους και στα κράτη που αυτοί διαβιούν (Τουρκία, Ιράκ, Ιράν και Συρία) με σκοπό την ολιστική προσέγγιση των παραγόντων που καθορίζουν τις σχέσεις της Κουρδικής Περιφερειακής Κυβέρνησης με την Τουρκία και το Ιράν, τους κυριότερους κρατικούς δρώντες της υπό εξέταση περιοχής. Τέλος από την εξέταση των παραπάνω σχέσεων θα προσπαθήσουμε να πιθανολογήσουμε τις μελλοντικές επιδιώξεις των προαναφερθέντων δρώντων.

1.2. Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

Έχει χαρακτηριστεί ως λίκνο του πολιτισμού και είναι η κοιτίδα πολλών από τους παλαιότερους πολιτισμούς του κόσμου. Η ιστορία ξεκίνησε από τους πρώτους ανθρώπινους οικισμούς, και συνεχίζεται με αρκετές σημαντικές προ- και μετά-ισλαμικές Αυτοκρατορίες μέχρι την σύγχρονη εποχή των εθνών-κρατών που καλύπτουν τη Μέση Ανατολή σήμερα. Η Μέση Ανατολή εκτός ότι αποτέλεσε την κοιτίδα του πολιτισμού και τη γενέτειρα μεγάλων θρησκειών, βρίσκεται στην συμβολή της Ευρώπης, της Ασίας και της Αφρικής και αποτελεί έναν ισχυρό επικοινωνιακό, μεταφορικό αλλά και ενεργειακό παγκόσμιο κόμβο. Από την αρχή της γνωστής ιστορίας η Μέση Ανατολή ταλανίζεται από συγκρούσεις και πολέμους είτε μεταξύ διαφόρων πολιτισμών, είτε ενδοπολιτισμικές.

1.2.1. Γεωγραφικός Προσδιορισμός της Μέσης Ανατολής

Αρχικά, αξίζει να πραγματοποιηθεί μία αναφορά στην περιοχή της Μέσης Ανατολής. Ο όρος “Μέση Ανατολή” προέρχεται από την ίδια ευρωπαϊκή προοπτική η οποία περιγράφει την Ανατολική Ασία ως “την Άπω Ανατολή”. Η Μέση Ανατολή

υποδηλώνει τη διηπειρωτική περιοχή μεταξύ της Δυτικής Ασίας και της Αιγύπτου. Η Μέση Ανατολή είναι γεωγραφικός όρος που αναφέρεται σε περιοχές της δυτικής Ασίας και της βόρειας Αφρικής. Τα όρια της Μέσης Ανατολής δεν είναι αυστηρώς καθορισμένα, διαφέρουν ανά ιστορική περίοδο και ποικίλουν ανάλογα την εθνολογική, πολιτισμική ή γεωπολιτική σκοπιά. Κατά κανόνα όμως περιλαμβάνουν την αραβική χερσόνησο και χώρες γύρω από την Ερυθρά θάλασσα και τον Περσικό Κόλπο. Σήμερα στον όρο αυτό θεωρείται ότι ανήκουν οι χώρες : Συρία, Λίβανος, Κύπρος, Ιορδανία, Παλαιστινιακά Εδάφη, Ισραήλ, Αίγυπτος, Σαουδική Αραβία, Υεμένη, Κατάρ, Ομάν, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, Μπαχρέιν, Κουβέιτ, Ιράκ, Ιράν, Αρμενία και Τουρκία.

1.2.2. Νεότερη Εποχή

Η κατάρρευση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και ο διαμοιρασμός των εδαφών της από τις μεγάλες Δυνάμεις απόρροια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου οδήγησαν στον τουρκικό πόλεμο της ανεξαρτησίας, και την ίδρυση του σύγχρονου κράτους της Τουρκίας το 1923 στα σημερινά του όρια (εκτός της περιοχής της Αλεξανδρέττας η οποία προσαρτήθηκε από την Τουρκία σε μεταγενέστερο χρόνο), υπό τον Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ.

Ένα άλλο σημαντικό σημείο καμπής στην ιστορία της Μέσης Ανατολής ήταν η ανακάλυψη κοιτασμάτων πετρελαίου στο Ιράν το 1908 και αργότερα στη Σαουδική Αραβία και τα άλλα κράτη του Περσικού Κόλπου το 1938. Η Μέση Ανατολή, αποδείχθηκε, ότι κατείχε τα μεγαλύτερα και πιο εύκολα αντλήσιμα αποθέματα αργού πετρελαίου στον κόσμο, το πιο σημαντικό αγαθό στον βιομηχανικό κόσμο της σύγχρονης εποχής, καθιστώντας της πεδίο έντονου ανταγωνισμού των εκάστοτε Μεγάλων Δυνάμεων.

Παρά το γεγονός ότι το σύνολο των κοιτασμάτων πετρελαίου το εκμεταλλευόντουσαν δυτικές εταιρείες πετρελαίου, οι βασιλιάδες και οι εμίρηδες των εν λόγω κρατών έγιναν πάμπλουτοι, δίνοντάς τους τη δυνατότητα να εδραιώσουν την κυριαρχία τους στην περιοχή, εξασφαλίζοντας έτσι μερίδιο στην εξουσία και στη διατήρηση της δυτική επιρροής στην περιοχή.

Μετά την ήττα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο οι κυβερνήσεις της Αγγλίας και της Γαλλίας, με την υποστήριξη και την σύμφωνη γνώμη της Ρωσίας υπέγραψαν την μυστική συμφωνία Σάικς – Πικό (Sykes-Picot), με

σκοπό τον διαχωρισμό των εδαφών της πρώην Οθωμανικής Αυτοκρατορίας σε ζώνες ελέγχου και επιρροής. Οι Άραβες ανακήρυξαν ανεξάρτητο κράτος, η Συρία και ο Λίβανος τέθηκαν υπό γαλλική επιρροή, ενώ Ιράκ και Παλαιστίνη υπό βρετανική. Κατά τη διάρκεια των επόμενων δεκαετιών, τα αραβικά κράτη κατέβαλλαν προσπάθειες για την ανεξαρτησία τους. Το 1922, δημιουργείται το βασίλειο της Αιγύπτου μετά την μονομερή δήλωση της βρετανικής κυβέρνησης για την αιγυπτιακή Ανεξαρτησία. Το 1941, το πραξικόπημα του Rashīd `Alī al-Gaylānī στο Ιράκ οδήγησε στην βρετανική εισβολή στο Ιράκ, την οποία ακολούθησαν η εισβολή των συμμάχων στη Συρία, το Λίβανο και την άγγλο-σοβιετική εισβολή στο Ιράν. Οι Βρετανοί, οι Γάλλοι και οι Σοβιετικοί αναχώρησαν από πολλά μέρη της Μέσης Ανατολής κατά τη διάρκεια και μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Το Ιράν, η Τουρκία, η Σαουδική Αραβία και τα κράτη της Μέσης Ανατολής στην Αραβική Χερσόνησο γενικά παρέμειναν ανεπηρέαστα από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Ωστόσο, μετά τον πόλεμο ανεξαρτητοποιούνται τα υπόλοιπα κράτη της Μέσης Ανατολής, 22 Νοεμβρίου, 1943 – Λίβανος, 1 Ιανουαρίου 1944 – Συρία, 22 Μαΐου 1946 – Ιορδανία, 1947 – Ιράκ και Αίγυπτος, 1948 - Ισραήλ και 16 Αυγούστου 1960 – Κύπρος.

Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, η Μέση Ανατολή κατέστη πεδίο έντονου ανταγωνισμού μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων της εποχής (των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής και της Σοβιετικής Ένωσης), οι οποίες αγωνίστηκαν για την αύξηση της επιρροής τους στην περιοχή. Φυσικά, εκτός από τους πολιτικούς και οικονομικούς λόγους υπήρχε και η «ιδεολογική σύγκρουση» μεταξύ των δύο συστημάτων. Επιπλέον, μεταξύ των πολλών σημαντικών τομέων της έριδος, ήταν πρώτον οι επιθυμίες των υπερδυνάμεων να αποκτήσουν στρατηγικό πλεονέκτημα στην περιοχή, δεύτερον το γεγονός ότι η περιοχή αυτή περιείχε περίπου τα δύο τρίτα των παγκόσμιων αποθεμάτων πετρελαίου σε μια περίοδο, όπου το πετρέλαιο γινόταν όλο και πιο ζωτικής σημασίας για την οικονομία του δυτικού κόσμου.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, οι Ηνωμένες Πολιτείες επιδίωξαν να αποτρέψουν τον αραβικό κόσμο από τη σοβιετική επιρροή. Κατά την διάρκεια του 20ου και του 21ου αιώνα, η περιοχή γνώρισε περιόδους σχετικής ειρήνης και περιόδους συγκρούσεων κυρίως μεταξύ Σιτών και Σουνιτών. Ο αγώνας μεταξύ των Αράβων και των Εβραίων στην Παλαιστίνη κορυφώθηκε στα 1947 όταν τα Ηνωμένα Έθνη προσπάθησαν να χωρίσουν τα εδάφη της Παλαιστίνης, δημιουργώντας δύο ξεχωριστά κράτη, ένα

αραβικό και ένα εβραϊκό στο στενό χώρο μεταξύ του Ιορδάνη ποταμού και της Μεσογείου. Η ανακήρυξη του κράτους του Ισραήλ το 1948 και ο αραβό-ισραηλινός πόλεμος που ακολούθησε αμέσως μετά, δημιούργησε το γνωστό «παλαιστινιακό πρόβλημα», το οποίο απασχολεί την περιοχή μέχρι την σημερινή εποχή.

Οι εξελίξεις αυτές σηματοδότησαν τη δημιουργία της σύγχρονης Μέσης Ανατολής και οδήγησαν σε μια αυξανόμενη παρουσία των Ηνωμένων Πολιτειών στις υποθέσεις της Μέσης Ανατολής. Οι ΗΠΑ ήταν ο τελικός εγγυητής της σταθερότητας στην περιοχή και από το 1950 η κυρίαρχη δύναμη στον κλάδο των πετρελαιοειδών. Οι επαναστάσεις που ακολούθησαν έφεραν στην εξουσία αντί-δυτικά καθεστώτα τα οποία απόκτησαν καθολική λαϊκή υποστήριξη μέσα από υποσχέσεις τους για την καταστροφή του κράτους του Ισραήλ, την ήττα των ΗΠΑ και των άλλων «δυτικών ιμπεριαλιστών δυνάμεων» και την ευημερία του αραβικού κόσμου. Ο επόμενος πόλεμος των Έξι Ημερών του 1967 αποτέλεσε ένα βασικό σημείο καμπής για το Ισλάμ, καθόσον μετά την αποτυχία του αραβικού σοσιαλισμού «το θεμελιώδες και μαχητικό Ισλάμ άρχισε να γεμίζει το πολιτικό κενό που δημιουργήθηκε». Σε απάντηση σε αυτή την πρόκληση εναντίον των συμφερόντων τους στην περιοχή, οι ΗΠΑ αναγκάστηκαν να υπερασπιστούν τις συντηρητικές μοναρχίες της Σαουδικής Αραβίας, της Ιορδανίας και του Ιράν ως ελάχιστους πλέον εναπομείναντες συμμάχους της.

Το Ιράν έγινε ο βασικότερος σύμμαχος των ΗΠΑ στην περιοχή, μέχρι την επανάσταση υπό την ηγεσία του κλήρου, όπου οι σιίτες ανέτρεψαν τη μοναρχία το 1979 και καθιέρωσαν ένα θεοκρατικό καθεστώς, το οποίο ήταν ακόμα πιο αντί-δυτικό από τα αντίστοιχα κοσμικά καθεστώτα στο Ιράκ και στη Συρία, γεγονός που ανάγκασε τις ΗΠΑ σε μια στενότερη συμμαχία με τη Σαουδική Αραβία. Μετά τα γεγονότα στα τέλη του 1970 στη Μέση Ανατολή ο Σαντάμ Χουσεΐν οδήγησε το Ιράκ σε μια παρατεταμένη και πολύ δαπανηρή σύγκρουση με το Ιράν το 1980 - 1988, και στη συνέχεια στην εισβολή στο Κουβέιτ το 1990, το οποίο ήταν μέρος της οθωμανικής επαρχίας της Βασόρας πριν από το 1918, και ως εκ τούτου θεωρούταν ότι είναι κομμάτι του Ιράκ παρόλο που το Ιράκ είχε αναγνωρίσει την ανεξαρτησία του το 1960. Το Ιράκ ήλπιζε ότι με τον πόλεμο τον οποίο προέβλεπε σύντομο, λόγω της κακής κατάστασης του στρατού του Κουβέιτ θα κατάφερνε να εδραιώσει τη θέση του ως της στρατιωτικής και οικονομικής δύναμης στην περιοχή, αποδυναμώνοντας τη γοητεία που ασκούσε στους μουσουλμανικούς πληθυσμούς το πρότυπο της ιρανικής ισλαμικής επανάστασης.

Οι ΗΠΑ με συμμάχους την Σαουδική Αραβία, την Αίγυπτο και τη Συρία αντέδρασαν στην εισβολή, εκδιώκοντας το Ιράκ από το Κουβέιτ με τη βία στον πρώτο Πόλεμο του Κόλπου (1990-1991), γεγονός το οποίο προκάλεσε μόνιμη στρατιωτική παρουσία των ΗΠΑ στην περιοχή. Στα πρώτα χρόνια του 21ου αιώνα, όλοι αυτοί οι παράγοντες συνδυάζονται ώστε να αυξηθούν οι συγκρούσεις στη Μέση Ανατολή. Η αποτυχία της Σύνοδου Κορυφής στο Καμπ Ντέιβιντ το 2000 να εδραιώσουν μια ειρηνευτική συμφωνία μεταξύ του Ισραήλ και των Παλαιστινίων, οδήγησε στην εκλογή του Αριέλ Σαρόν ως πρωθυπουργού του Ισραήλ και της 2ης Ιντιφάντα (Ιντιφάντα του Al-Aqsa), η οποία χαρακτηρίζεται από πολλαπλές βομβιστικές επιθέσεις αυτοκτονίας κατά ισραηλινών στόχων.

Κατά τη διάρκεια του 2002, οι ΗΠΑ ανέπτυξαν ένα σχέδιο για να εισβάλουν στο Ιράκ, να εκδιωχθεί ο Σαντάμ Χουσεΐν από την εξουσία, και να μετατρέψουν το Ιράκ σε ένα δημοκρατικό κράτος με οικονομία ελεύθερης αγοράς, που ήλπιζαν ότι θα χρησιμεύσει ως πρότυπο για όλα τα υπόλοιπα κράτη της Μέσης Ανατολής. Η έλευση ενός νέου δυτικού στρατού κατοχής στη Μέση Ανατολή σηματοδότησε μια νέα κρίση στην περιοχή. Παρά τις επιτυχημένες εκλογές που πραγματοποιήθηκαν τον 2005, το Ιράκ άρχισε σταδιακά να αποσυντίθενται, λόγω της μεταπολεμικής εξέγερσης που ο αμερικανικός στρατός δεν μπόρεσε να καταστείλει.

Διαχρονικά, στην προσπάθεια των Μεγάλων Δυνάμεων να επιτύχουν τους σκοπούς τους και να αυξήσουν την επιρροή τους στη Μέση Ανατολή, δε λήφθηκαν σοβαρά υπόψη ή παραμερίστηκαν εντελώς οι επιθυμίες και οι επιδιώξεις των αυτόχthonων πληθυσμών. Με την κατάρρευση της Ε.Σ.Σ.Δ (1991) και την συνεπακόλουθη ανάδειξη των Η.Π.Α ως της μοναδικής παγκόσμιας υπερδύναμης, καθώς και τη σταδιακή μετατόπιση, τα τελευταία χρόνια, του ενδιαφέροντος των ΗΠΑ στην περιοχή της Ανατολικής Ασίας προς αντιμετώπιση της ανερχόμενης Κίνας, η οποία πλέον απειλεί την παγκόσμια πρωτοκαθεδρία των Η.Π.Α, δημιουργήθηκε “κενό” ισχύος στην περιοχή της Μέσης Ανατολής το οποίο σπεύδουν να καλύψουν αναθεωρητικές δυνάμεις (Τουρκία, Ιράν). Στη σημερινή εποχή τρία είναι τα κυριότερα σημεία τριβής μεταξύ των κρατικών και μη δρώντων της περιοχής: η σύγκρουση ανάμεσα στο Σιιτικό και Σουνιτικό τόξο, η μη επίλυση του Παλαιστινιακού και το Κουρδικό Ζήτημα, το οποίο θα αναλύσουμε στα παρακάτω Κεφάλαια της εργασίας.

2. ΤΟ ΕΘΝΟΣ ΤΩΝ ΚΟΥΡΔΩΝ

2.1. ΓΕΝΙΚΑ

Ο κουρδικός πληθυσμός σήμερα ανέρχεται περίπου σε 25-35 εκατομμύρια και κατοικεί κυρίως στις περιοχές της νότιας και νοτιοανατολικής Τουρκίας (περίπου 14 εκατομμύρια), του βορειοδυτικού Ιράν (περίπου 8 εκατομμύρια), του βορείου Ιράκ (περίπου 5 εκατομμύρια) και της βόρειας Συρίας (περίπου 3 εκατομμύρια). Παρά, τις όποιες προσπάθειες των Κούρδων από τις αρχές του 20ου αιώνα για δημιουργία ανεξάρτητου κράτους, τα σχέδια τους δεν ευδοκίμησαν μέχρι σήμερα, καθιστώντας τους Κούρδους ως ένα από τα μεγαλύτερα έθνη χωρίς κράτος.

Μοναδική, εν μέρει επιτυχία των Κούρδων στην προσπάθειά τους για δημιουργία ανεξάρτητου κράτους, αποτελεί η κατοχύρωση από το νέο ιρακινό σύνταγμα του 2005, του Κουρδιστάν (Β. Ιράκ) ως αυτόνομης ομοσπονδιακής περιοχής. Η αυτόνομη κουρδική ομοσπονδιακή περιοχή διοικείται από την Κουρδική Περιφερειακή Κυβέρνηση, με έδρα το Αρμπίλ.

2.2. ΚΟΥΡΔΙΣΤΑΝ

Το Κουρδικό ζήτημα είναι ένα θέμα επίκαιρο στις μέρες μας, το οποίο αναλύεται και συζητείται από τη διπλωματική αλλά και τη δημοσιογραφική κοινότητα. Πρόσφατα μάλιστα, ο αγώνας του Κουρδικού λαού για απελευθέρωση έγινε ακόμη πιο έντονος, ειδικά μετά τις διώξεις που υπέστη στη Συρία αλλά κυρίως μετά τον αγώνα των κουρδικών δυνάμεων απέναντι στους μαχητές του λεγόμενου “Ισλαμικού Κράτους” στα ευρύτερα όρια του συριακού και ιρακινού κράτους. Ένας κλάδος που μελετά το “Κουρδικό ζήτημα”, είναι αυτός της Πολιτικής Επιστήμης. Πιο συγκεκριμένα, οι κύριοι επιστημονικοί κλάδοι που μελετούν το ζήτημα είναι αυτοί των Διεθνών Σχέσεων αλλά και της Γεωπολιτικής.

Οι Κούρδοι είναι ένας ορεσίβιος λαός, Ινδο-Ευρωπαϊκής προέλευσης ο οποίος αποτελεί την τέταρτη μεγαλύτερη φυλετική ομάδα της Μέσης Ανατολής, πίσω μόνο από τους Άραβες, τους Τούρκους και τους Πέρσες. Ακόμη, είναι μια από τις αρχαιότερες φυλές της περιοχής, με αναφορές σε αυτή να γίνονται και στα αρχαιοελληνικά κείμενα¹. Η

---

¹ Στο βιβλίο του “Κύρου Ανάβασις”, ο Ξενοφώντας μιλά για ένα λαό με το όνομα “Καρδούχοι”, που ζούσε στα Καρδούχεια Όρη, κοντά στις πηγές του Τίγρη ποταμού.

Γεωγραφική Περιοχή που ονομάζουμε “Κουρδιστάν” στην παρούσα μελέτη, περιλαμβάνει τις περιοχές όπου διαβιεί το κουρδικό στοιχείο, αλλά παράλληλα αυτές που ιστορικά ζούσε ανά τους αιώνες. Ως “Κουρδιστάν”² λοιπόν, στη μελέτη που ακολουθεί, αναφερόμαστε στην περιοχή που περιέχει έναν αριθμό οροσειρών, οι οποίες περικλείουν μια σειρά από κοιλάδες οι οποίες συμπίπτουν με τα σημερινά σύνορα του Ιράν, του Ιράκ, της Συρίας και της Τουρκίας. Περιλαμβάνονται οι παρυφές του Καυκάσου στο βόρειο τμήμα, δυτικά η πεδιάδα της Μεσοποταμίας, ανατολικά το Ιρανικό υψίπεδο και στο νότιο τμήμα φθάνει έως και το Μπαχταράν. Φυσικά, ακριβής οριοθέτηση δεν μπορεί να υπάρξει, διότι ουδέποτε στην Ιστορία υπήρξε “Κουρδικό Κράτος”. Βέβαια, η χώρα είναι οριοθετημένη στις αντιλήψεις αφενός των κατοίκων της, αφετέρου σε όσους την πολεμούν και αρνούνται την ύπαρξη του.

Όσοι θεωρούν εαυτούς μέλη της “Κουρδικής κοινότητας” αποτελούν μέρος μίας περιοχής με ευρεία ποικιλία πολιτισμικών, γλωσσικών και θρησκευτικών διαφορών. Όμως, αυτό το μείγμα πληθυσμών θεωρεί πως αποτελεί διακριτή εθνοτική ομάδα σε σχέση με τις λοιπές της περιοχής. Αυτό συμβαίνει διότι οι πληθυσμοί στο σύστημα της Μέσης Ανατολής είναι δεκάδες, συνθέτοντας ένα φυλετικό, θρησκευτικό αλλά και πολιτισμικό μωσαϊκό που περιλαμβάνει Ασσυρίους, Άραβες, Αρμένιους, Χαλδαίους, Πέρσες αλλά και άλλους, οι οποίοι επί αιώνες συμβιούν μαζί με το Κουρδικό στοιχείο. Ο κουρδικός πληθυσμός φυσικά, είναι συμπαγής και αποτελεί την πλειοψηφία των κατοίκων στην περιοχή που παραπάνω οριοθετείται ως “Κουρδιστάν”. Όμως, υπάρχουν περιοχές όπου το κουρδικό στοιχείο αποτελεί μειοψηφία έναντι άλλων πληθυσμιακών ομάδων. Πιο συγκεκριμένα, υπάρχουν Κουρδικές μειονότητες σε μέρη της πρώην Σοβιετικής Ένωσης (κυρίως σε Αζερμπαϊτζάν και Αρμενία), στην Τουρκία, το Ιράν, το Ιράκ αλλά και τη Συρία. Ουσιαστικά, στις περιοχές αυτές, το κουρδικό στοιχείο κατοικεί στις γραμμές συνόρων της εκάστοτε χώρας έτσι ώστε να παραμένει όσο το δυνατόν πιο κοντά στην “πολιτιστική του μητρόπολη”.

Με μια ματιά στο χάρτη όπου “οριοθετείται” το Κουρδιστάν, αντιλαμβανόμαστε άμεσα πως αποτελεί μια περιοχή κυρίως ορεινή και δυσπρόσιτη. Παραδοσιακά, κύριες πηγές οικονομίας αποτελούσαν η κτηνοτροφία, η αγροτική παραγωγή και οι εξαγωγές ξυλείας. Όμως, στα υπεδάφη υπάρχουν μεγάλες ποσότητες μεταλλευμάτων, αλλά κυρίως πετρελαίου³. Δεν είναι τυχαίο πως οι περιοχές που είναι πλουσιότερες σε πετρέλαιο,

---

² Χάρτης 1, βλ. παράρτημα Χαρτών.

³ Heshmati Almas, *The Economy of Southern Kurdistan*, Hauppauge, NY: Nova Science, 2012.

αποτελούν σημαντικές πόλεις στις χώρες όπου υπάγονται. Τέλος, μεγάλης σημασίας είναι και το γεγονός πως από το Όρος Αραράτ του λεγόμενου “τουρκικού Κουρδιστάν”, πηγάζουν οι ποταμοί Τίγρης και Ευφράτης, οι πιο σημαντικοί δηλαδή υδάτινοι πόροι της Μέσης Ανατολής. Παρά το γεγονός όμως ότι οι περιοχές αυτές είναι ιδιαίτερα πλούσιες σε υδρογονάνθρακες, οι πληθυσμοί είναι αντιστρόφως ανάλογα φτωχοί, και παράλληλα διωκόμενοι είτε από κυβερνήσεις είτε από ανεξάρτητες παραστρατιωτικές ομάδες.

Η γλώσσα των Κούρδων δεν είναι ενιαία, ούτε όμως και η θρησκεία. Πιο συγκεκριμένα, σχετικά με τη γλώσσα αναφέρονται τρεις βασικές κατηγορίες διαλέκτων, οι οποίες περιλαμβάνουν άλλες διαλέκτους με κοινά στοιχεία που ομιλούνται όμως σε διαφορετικές περιοχές⁴. Οι ομάδες γλωσσών είναι οι παρακάτω: Κουρμαντζί, Σουρανί και Γκουρανί. Η πρώτη ομιλείται από την πλειοψηφία των Κούρδων, η δεύτερη συναντάται κυρίως στο κεντρικό Κουρδιστάν και η τρίτη στο νότιο τμήμα του. Από θρησκευτικής πλευράς, πλέον του 70% των Κούρδων ακολουθούν το δόγμα του Σουνιτισμού. Οι Κούρδοι θεωρούνται από τους πλέον ευσεβείς μουσουλμάνους, διότι η θρησκεία για αυτούς είναι αναπόσπαστο κομμάτι της εθνικής τους ταυτότητας με ιδιαίτερο ρόλο στην κοινωνική και πολιτική ιστορία τους. Το υπόλοιπο ποσοστό όμως, καταλαμβάνουν κυρίως όσοι ασπάζονται τον Αλεβιτισμό.

2.3. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΚΟΥΡΔΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, οι ιστορικές καταβολές του Κουρδικού λαού συναντώνται ήδη από τον 5ο αιώνα π.Χ. Εξαιτίας του ζητήματος όμως της παρούσης μελέτης, επικεντρωνόμαστε στα γεγονότα του 20ού και 21ου αιώνα, όπου το Κουρδικό Ζήτημα έχει αναχθεί σε “παγκόσμιας αναγνωρισιμότητας” θέμα. Οι αρχές του 20ού αιώνα σηματοδεύθηκαν από αλλαγές στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής, άλλες ειρηνικές και άλλες βίαιες. Κυρίως, η ανακάλυψη πλούσιων κοιτασμάτων υδρογονανθράκων αποτέλεσε το εφαλτήριο αλλαγών στην πολιτική και οικονομική κατάσταση των κρατών της περιοχής, σε συνάρτηση πάντοτε με την αποαποικιοποίηση και τη γέννηση κρατών που ακολούθησε. Η μεγάλη στροφή στο ζήτημα και παράλληλα η απαρχή αυτού που σήμερα ονομάζουμε “Κουρδικό Ζήτημα” έγινε το 1920, με τη Συνθήκη των Σεβρών.

Λίγα χρόνια πιο πριν, με την ιστορική έλευση των Νεότουρκων στην Τουρκία, άρχισε να διαφαίνεται μια διαφορετική προσέγγιση του τουρκικού δρώντα απέναντι σε

---

⁴ Kreyenbroek Philip G., και Stefan Sperl, *The Kurds a Contemporary Overview*, London, 37 Routledge, 1992, σελ.. 53

αυτόν του Κουρδικού. Ενώ το κίνημα του Κεμάλ εξελισσόταν σε αριθμό και συμμαχίες, η κουρδική άρχουσα τάξη παρέμενε στάσιμη και άρχισε να αποκόβεται από συμμαχίες και ενδεχόμενες “φιλίες” με λοιπούς δρώντες. Αυτό οδήγησε στην θεωρητική αρχικά υποσκέλιση των Κούρδων (ονομάστηκαν από το καθεστώς Κεμάλ ως “ορεινοί Τούρκοι”) και αργότερα στην πραγματική.

Μετά την κατάρρευση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας το 1918, ο Πρόεδρος των ΗΠΑ Ουίλσον θέσπισε το “Πρόγραμμα για την Παγκόσμια Ειρήνη”. Σε αυτό, δήλωνε πως οι μη τουρκικές μειονότητες έπρεπε να αποκτήσουν το δικαίωμα “αυτόνομης ανάπτυξης” (Σημείο 12.42) Το διάγγελμα ακολούθησε η Συνθήκη των Σεβρών, στην οποία υπήρχαν ξεχωριστά άρθρα για τους Κούρδους⁵. Το κείμενο αυτό, που υπεγράφη στις 10 Αυγούστου 1920, όριζε πως έπρεπε να δοθεί “τοπική αυτονομία” στους Κούρδους. Ωστόσο, ακολούθησε ο πόλεμος της Ανεξαρτησίας, γεγονός που έδωσε τη δυνατότητα στον Μουσταφά Κεμάλ να επιβάλει διαφορετικές πρακτικές και όρους το 1923 με τη Συνθήκη της Λωζάνης. Την ίδια περίοδο, το Βιλαέτι της Μοσούλης (με συντριπτικό ποσοστό κουρδικού στοιχείου) παραχωρήθηκε στο Ιράκ. Ακόμη, με τη χάραξη συνόρων Συρίας και Τουρκίας κι άλλες κουρδικές περιοχές διαμελίστηκαν από τον κεντρικό κορμό, και έγιναν μέρη της Συριακής επικράτειας⁶. Αυτά που ακολούθησαν, οριοθέτησαν την ιστορική διαδρομή των Κούρδων, μια διαδρομή γεμάτη διωγμούς, απαγορεύσεις και καταστολή.

Από το 1924 κιόλας, επιβλήθηκε απαγόρευση διδασκαλίας της Κουρδικής γλώσσας στην Τουρκία. Αργότερα, απαγορεύτηκε έστω η υπόνοια στην πολιτική τοποθέτηση ενός κόμματος, για ύπαρξη “μειονοτήτων” στα εδάφη της Τουρκίας. Ακόμη, από το 1925 έως και το 1965, το “τουρκικό Κουρδιστάν” θεωρείτο “στρατιωτική περιοχή”. Την ίδια περίοδο στο Ιράν, υπήρξαν δεκάδες οι διαδηλώσεις Κούρδων απέναντι στο καθεστώς του Σάχη. Σημαντικό μέρος της Ιστορίας του Κουρδικού λαού, υπήρξε η ανακήρυξη της Δημοκρατίας του Μαχαμπάντ. Ωστόσο η Δημοκρατία αυτή, αποκομμένη από συμμάχους, δίχως σταθερή οικονομία και παραγωγή και κυρίως χωρίς αξιόμαχο στρατό, διαλύθηκε ένα χρόνο αργότερα από τα στρατεύματα του Σάχη, και οι ηγέτες της εκτελέστηκαν.

Στο Ιράκ από την άλλη, τα δικαιώματα των Κούρδων έτυχαν καλύτερης αντιμετώπισης αρχικά, μέσω μιας διακήρυξης που αναγνώριζε το δικαίωμα τους σε

---

⁵ Συνθήκη των Σεβρών, Μέρος III, άρθρα 62-63: <http://bit.ly/304JEtH>

⁶ “Sykes-Picot Agreement: Map, History, & Facts,” Encyclopedia Britannica, <http://bit.ly/3cye46> - TUE

σχηματισμό κουρδικής κυβέρνησης εντός των ιρακινών συνόρων. Ωστόσο, το Ιράκ γρήγορα προσπάθησε να ανακτήσει τον έλεγχο στις περιοχές αυτές. Στις εξεγέρσεις που ακολούθησαν (με σημαντικότερες αυτές του 1943 και 1945), μια ηγετική μορφή του Κουρδικού Ζητήματος ήρθε στην επιφάνεια, αυτή του Μουσταφά Μπαρζανί⁷.

Τη δεκαετία του 1970, και ενώ ο Ψυχρός Πόλεμος βρισκόταν στο απόγειο του, το Κουρδικό Ζήτημα συνέχισε να εξελίσσεται. Το κύριο ιστορικό γεγονός της εποχής είναι η συμφωνία του καθεστώτος Μπαάθ το Μάρτιο του 1970 με Κούρδους ηγέτες, για παραχώρηση σχετικής αυτονομίας σε όσες περιοχές του Ιράκ θα αναγνωριζόταν η πλειοψηφία τους έναντι άλλων πληθυσμιακών ομάδων. Η απογραφή αυτή όμως, δεν έγινε ποτέ. Έπειτα, το ενδιαφέρον του Κουρδικού Ζητήματος εστιάζεται κυρίως στην περιοχή του “τουρκικού Κουρδιστάν”. Αυτό συνέβη διότι οι μεγαλύτερες πολιτικές ζυμώσεις της κουρδικής πλευράς που συνέβησαν στο δεύτερο μισό του 20ού αιώνα, συνέπεσαν με τις περιόδους αστάθειας στην πολιτική σκηνή της Τουρκίας. Αυτό οδήγησε το Κουρδικό Ζήτημα σε αναβρασμό και εν τέλει σε βίαιες συγκρούσεις.

Το 1974 δημιουργήθηκε κρυφά το Σοσιαλιστικό Κόμμα του Τουρκικού Κουρδιστάν, με στόχο την κινητοποίηση τόσο της μάζας όσο και των διανοούμενων. Ζητούσε αυτοδιάθεση του Κουρδικού στοιχείου και επιθυμούσε παράλληλα ανεξάρτητο κράτος είτε ένα ομόσπονδο μέτωπο του Κουρδικού λαού. Το 1977, μέσω του Δημοκρατικού Κόμματος του Κουρδιστάν της Τουρκίας, ξεπήδησε το Κόμμα Εθνικής Απελευθέρωσης του Κουρδιστάν, το οποίο υποστήριζε την ένωση με άλλες κουρδικές οργανώσεις σε ένα κοινό μέτωπο. Είχε στενές σχέσεις με το ιρακινό KDP⁸. Την ίδια περίοδο, δημιουργήθηκε το PKK⁹, ένα απελευθερωτικό κίνημα με έντονες μαρξιστικές-λενινιστικές καταβολές. Ηγέτης του υπήρξε ο Αμπτουλάχ Οτζαλάν. Το PKK είναι ένα κίνημα-σταθμός για την ιστορία του Κουρδικού ζητήματος. Κατάφερε να χωρίσει σε δύο κατηγορίες τον αγώνα του. Στα Εθνικά και τα Δημοκρατικά ζητήματα. Στην πρώτη κατηγορία δόθηκε έμφαση στην δημιουργία ανεξάρτητου Κουρδιστάν, και στη δεύτερη περίπτωση μίας δημοκρατικής κοινωνίας. Επίσημη ημερομηνία ίδρυσης του είναι η 27η Νοεμβρίου 1978.

---

⁷ Rudd, Gordon W., “Humanitarian Intervention: Assisting the Iraqi Kurds in Operation Provide 51 Comfort, 1991,” Washington, D.C.: Department of the Army, 2004, σελ. 12

⁸ KDP: Kurdistan Democratic Party. Ένα από τα κύρια κουρδικά κόμματα στο Ιρακινό Κουρδιστάν.

⁹ PKK: Εργατικό Κόμμα του Κουρδιστάν (κουρδικά: *Partiya Karkerên Kurdistanê*)

Την ίδια περίοδο, οι σχέσεις Ιράν-Ιράκ επηρεάστηκαν από το Κουρδικό ζήτημα σε τέτοιο βαθμό, ώστε ένας από τους λόγους του πολέμου μεταξύ των δύο κρατών να αφορά τους Κούρδους. Πριν τα γεγονότα της Ισλαμικής Επανάστασης του 1979, ο Σάχης του Ιράν στήριζε ποικιλοτρόπως τους Κούρδους του Ιράκ. Μάλιστα, το Ιράν (μαζί με ΗΠΑ και Ισραήλ) στήριξε την κουρδική εξέγερση εναντίον του καθεστώτος Αλ-Μπακρ¹⁰. Η βοήθεια της Τεχεράνης προς τον κουρδικό πληθυσμό του Ιράκ εξυπηρετούσε δύο βασικούς στόχους. Αφενός τις δυτικές προσπάθειες για “κάθαρση” κάθε λογής κομμουνιστικού ιδεολογήματος στις κυβερνήσεις χωρών της Μέσης Ανατολής, και αφετέρου τον έλεγχο του Ιράκ, και ειδικότερα τον ποταμό Σατ αλ-Αράμπ, σημείο σύγκρουσης των δύο χωρών αναφορικά με τις συνοριακές τους γραμμές. Η παραπάνω διαφωνία, οδήγησε (μεταξύ άλλων αφορμών) στον πόλεμο Ιράν-Ιράκ. Στη διάρκεια του πολέμου το κουρδικό στοιχείο αποτέλεσε στόχο του καθεστώτος του Σαντάμ Χουσεΐν¹¹, αφού οι Κούρδοι συντάχθηκαν με τους Ιρανούς. Η επόμενη φορά που οι Κούρδοι βρέθηκαν στο μέσο μίας διαμάχης, λαμβάνοντας ξανά στήριξη από την Τεχεράνη, ήταν εναντίον του λεγόμενου “Ισλαμικού Κράτους” στα μέσα της δεκαετίας του 2010, όταν και πολέμησαν στο πλάι της ιρανικής ελίτ στρατιωτικής μονάδας, “Δύναμης Quds.”¹²

Την εικοσαετία που ακολούθησε, συνέβησαν ίσως τα πιο σημαντικά ιστορικά γεγονότα του κουρδικού απελευθερωτικού αγώνα. Το πραξικόπημα του Κενάν Εβρέν στην Τουρκία (12 Σεπτεμβρίου 1980), ακολούθησαν σφοδρές διώξεις κατά Κούρδων στη συνοριακή γραμμή. Ακόμη, την ίδια χρονιά δημιουργείται το ένοπλο σκέλος του PKK. Το 1981, διοργανώθηκε το πρώτο συνέδριο του PKK, όπου και αποφασίστηκε η ανάγκη συμβιβασμού με το ιρακινό KDP¹³. Το 1982, στο δεύτερο συνέδριο του κόμματος, διατυπώθηκαν οι βασικές του αρχές: Άμυνα, Ισορροπία και Επίθεση. Το 1983 όμως, η Τουρκία προέβη σε ένα σημαντικό διπλωματικό ελιγμό, καθώς σύναψε συμφωνία με το Ιράκ, στη βάση της οποίας το ένα κράτος μπορούσε να εισέλθει στα σύνορα του άλλου με σκοπό την προάσπιση των εθνικών του συμφερόντων. Τη συμφωνία αυτή επικαλέστηκε η Τουρκία προκειμένου να διεξάγει επιχειρήσεις στο ιρακινό έδαφος και να εξαλείψει τους Κούρδους ένοπλους αντάρτες που επιχειρούσαν στα σύνορα Τουρκίας-Ιράκ. Εξίσου σημαντικές υπήρξαν και οι επιθέσεις της Τουρκίας σε “κουρδικά βιλαέτια” το 1987, όπου η χώρα προέβη σε εκκαθαρίσεις πληθυσμών. Η κατάσταση έγινε ακόμη χειρότερη το 1988, όταν το Ιράκ επιτέθηκε με χημικά όπλα κατά Κούρδων που ζούσαν στα εδάφη του.

¹⁰ Ο πρώτος μπααθιστής πρόεδρος του Ιράκ (1968-1979), προερχόμενος από το κόμμα Μπάαθ.

¹¹ Ιρακινός πολιτικός που κυβέρνησε το Ιράκ από το 1979 έως το 2003

¹² Επίλεκτο τμήμα του ιρακικού στρατού, αρμόδιο για επιχειρήσεις στο εξωτερικό του Ιράν.

¹³ Χιλιάδες άνθρωποι πέθαναν στις διαμάχες μεταξύ KDP- PKK κατά τη δεκαετία του 1990.

Το περιστατικό αυτό σήμερα αναφέρεται στα διεθνή μέσα ως “γενοκτονία των Κούρδων.” Τα γεγονότα αυτά οδήγησαν σε μαζικές μεταναστευτικές ροές των Κούρδων, αρχικά εσωτερικά και αργότερα σε τρίτες χώρες (μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα.).

Η δεκαετία του 1990 σηματοδεύτηκε από ραγδαίες εξελίξεις για το Κουρδικό Ζήτημα, με πιο σημαντικές, αυτές που συνέβησαν στο “τουρκικό Κουρδιστάν”. Το 1991, διενεργήθηκαν εθνικές εκλογές στην Τουρκία. Σε αυτές, δόθηκε δικαίωμα συμμετοχής και σε Κούρδους υποψηφίους, όπου εξέλεξαν εν τέλει, 14 βουλευτές. Όμως, η ανανέωση του καθεστώτος “έκτακτης ανάγκης” που ίσχυε σε ορισμένες περιοχές της Τουρκίας (πολλές από αυτές με κουρδικό πληθυσμό), οδήγησε στην παραίτηση των Κούρδων βουλευτών, ως ένδειξη διαμαρτυρίας. Το παράδοξο της εποχής, ήταν πως ενώ η στρατιωτική ηγεσία της Τουρκίας θεωρούσε πως το κουρδικό ζήτημα μπορούσε να λυθεί μόνο με στρατιωτικά μέσα, η πολιτική ηγεσία (διά μέσου του πρωθυπουργού Τ. Οζάλ) αναγνώρισε δικαιώματα στους Κούρδους και έκανε προσπάθειες εύρεσης κοινής πολιτικής λύσης. Αυτό συνέβη διότι ο Οζάλ θεωρούσε πως θα ήταν πιο ευνοϊκές οι συνθήκες για περαιτέρω συνεργασία μεταξύ Τουρκίας και Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αναγνωρίστηκε το δικαίωμα των Κούρδων που κατοικούσαν στην Τουρκία να μιλούν δημόσια τη γλώσσα τους, ενώ συναντήθηκε με τους ηγέτες των ιρακινών Κούρδων, Μπαρζανί και Ταλαμπανί. Η συνάντηση αυτή, σήμανε την αρχή της τουρκικής ένοπλης προσπάθειας εκδίωξης του ΡΚΚ από τα σύνορά του. Αυτό συνέβη, καθώς οι τουρκικές ένοπλες δυνάμεις εξασφάλισαν τη συμπαράσταση αρχικά και επιχειρησιακή αρωγή στη συνέχεια, στις πολεμικές τους ενέργειες απέναντι στους Κούρδους αντάρτες του ΡΚΚ. Την ίδια περίοδο, οι πιέσεις της Τουρκίας προς γειτονικές χώρες για τη διακοπή στήριξης στο ΡΚΚ παγιώθηκαν. Μάλιστα, τον Απρίλιο του 1992, υπεγράφη μεταξύ Συρίας και Τουρκίας σύμφωνο, για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, το οποίο εστίαζε σε στρατόπεδα εκπαίδευσης Κούρδων ανταρτών. Η Τουρκία προσπαθούσε με στρατιωτικά και διπλωματικά μέσα να πετύχει την αποδυνάμωση της οργάνωσης, και εν μέρει το κατάφερε, όπως φαίνεται από τις δύο (1993 και 1995) μονομερείς προτάσεις του ΡΚΚ για κατάπαυση πυρός. Μάλιστα, ο θάνατος του Οζάλ το 1993 και η ανάληψη της εξουσίας από την Τανσού Τσιλέρ, αύξησε τις εκκαθαριστικές επιχειρήσεις απέναντι στους Κούρδους. Αυτή ήταν μια περίοδος όπου η Τουρκία κατακρίθηκε εντόνως από τους διεθνείς δρώντες για τις πρακτικές που εφάρμοζε απέναντι στην κουρδική κοινότητα.

Την ίδια περίοδο, η αμερικανική επίθεση “Καταιγίδα της Ερήμου”¹⁴ είχε καθοριστικό ρόλο στην πορεία του Κουρδικού Ζητήματος στο Ιράκ. Το τέλος του πολέμου, είχε ως σημαντικότερο αποτέλεσμα την τριχοτόμηση της χώρας -μεταξύ άλλων εξοντωτικών κυρώσεων - η οποία έγινε κυρίως για την προστασία των πληθυσμών που κατοικούσαν εκεί, κυρίως Σιτών αλλά και Κούρδων. Οι Κούρδοι στο Βόρειο Ιράκ ευνοήθηκαν σε τέτοιο βαθμό, που δημιουργήθηκε ένας αυτόνομος θύλακας ασφαλείας, υπό την προστασία των στρατευμάτων της Δύσης. Το γεγονός αυτό όμως, βρήκε αντίθετη την Τουρκία, η οποία αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα στο εσωτερικό της από το ΡΚΚ όπως αναφέρεται παραπάνω. Το 1992 εξελέγη το πρώτο κοινοβούλιο του αυτόνομου ιρακινού Κουρδιστάν, ενώ τον Οκτώβριο του ίδιου έτους ανακηρύχθηκε το “Ομόσπονδο Κουρδιστάν”. Το παραπάνω ενόχλησε την Τουρκία ακόμη περισσότερο, ενώ το 1994 η ανησυχία στις γειτονικές χώρες ήταν παραπάνω από εμφανής.

Οι ανησυχίες της Τουρκίας αναφορικά με το κουρδικό ζήτημα στο Ιράκ και τις σχέσεις του με την Τεχεράνη είχαν συγκεκριμένη ρητορική. Η στάση της χώρας κατά τον πρώτο πόλεμο του Κόλπου την οδήγησε στο περιθώριο. Η εισβολή του Σαντάμ στο Κουβέιτ ήταν ένα γεγονός αδιανόητο για την τουρκική εξωτερική πολιτική. Η χώρα δεν μπορούσε να δεχτεί μια διαφοροποίηση των συνόρων της Μέσης Ανατολής, ειδικά σε μια χώρα στρατηγικής σημασίας (Κουβέιτ). Οι επιπλοκές της επίθεσης αυτής έγιναν άμεσα αντιληπτές από την ηγεσία της Τουρκίας. Αρχικά, η κρίση διαδραματίστηκε σε μια περιοχή όπου υπήρχε μέχρι πρότινος σαφής διαχωρισμός των τοπικών συμφερόντων της Τουρκίας σε σχέση με τα αντίστοιχα της νατοϊκής συμμαχίας. Δεύτερον, ο πόλεμος του Κόλπου συνέβη σε μια περιοχή όπου η κοινή γνώμη της χώρας δεν συμφωνούσε σε εμπλοκή. Τέλος, οι οικονομικές σχέσεις Τουρκίας-Ιράκ ήταν σε εξαιρετικό επίπεδο, κατάσταση που η Τουρκία δεν ήθελε να διαταράξει¹⁵.

Το σημαντικότερο γεγονός της Τούρκο-κουρδικής διένεξης σε επίπεδο προσώπων, συνέβη το 1998. Ο Αμπτουλάχ Οτζαλάν, ηγέτης του ΡΚΚ και ιστορική μορφή του Κουρδικού Κινήματος, εγκαταλείπει τη Συρία και τη Δαμασκό όπου είχε την έδρα του. Αιτία ήταν οι πιέσεις Αμερικανών και Τούρκων στον Χαφέζ αλ Άσαντ, τότε Πρόεδρο της

---

¹⁴ Tucker-Jones, 64 Anthony, The Gulf War: Operation Desert Storm; 1990-1991, Barnsley: Pen et Sword Military, 2014

¹⁵ Δημάκας, Μιχαήλ- Εμμανουήλ, “Η Στάση και ο Ρόλος της Τουρκίας στους Πολέμους του Κόλ 69 - που (1991) και του Ιράκ (2003). Ανάλυση και Σχολιασμός,” Κέντρο Ανατολικών Σπουδών, 2 Δεκεμβρίου 2019, <http://bit.ly/2Py4kaw>

Συρίας, οι οποίες προέρχονταν από τη σοβαρή πιθανότητα Τούρκο-συριακής σύρραξης¹⁶. Αυτό το γεγονός οδήγησε σε μια σειρά από ταξίδια του Οτζαλάν ανά την Ευρώπη και την Αφρική, που εν τέλει οδήγησαν στη “σύλληψη” του από τους Τούρκους. Στις 9 Οκτωβρίου του 1998, ο Οτζαλάν προσγειώνεται στο Διεθνές αεροδρόμιο του Ελληνικού της Αθήνας, προκαλώντας αναστάτωση στην κυβέρνηση της Ελλάδας. Ο τότε πρωθυπουργός της Ελλάδας, Κώστας Σημίτης, αρνείται να τον δεχτεί, και το αεροσκάφος αναχωρεί εκ νέου για τη Μόσχα. Στις 12 Οκτωβρίου, ο Οτζαλάν αναχωρεί για τη Ρώμη, αφότου πέρασε πολλές ώρες διά μέσου διαπραγματεύσεων με διάφορους φορείς και κυβερνήσεις. Έκτοτε τα ίχνη του χάνονται, έως τις 12 Νοεμβρίου, όπου εκ νέου προσγειώνεται και συλλαμβάνεται στη Ρώμη.

Ακολούθησε διπλωματικό επεισόδιο μεταξύ Ιταλίας και Τουρκίας, το οποίο οδήγησε στην απόρριψη έκδοσης του στην Τουρκία από τις Ιταλικές αρχές, διότι η πρώτη ήταν χώρα που ακόμη επέτρεπε τη θανατική ποινή. Ακολούθησε νέα κρίση αυτή τη φορά της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την Τουρκία, καθώς απειλούσε με μποϊκοτάζ ιταλικών προϊόντων. Στις 29 Ιανουαρίου 1998, ο απόστρατος πλοίαρχος Π.Ν. Αντώνης Ναζάκης, κατά τη δική του ομολογία, δίχως έγκριση, ανέλαβε την πρωτοβουλία να μεταφέρει τον Οτζαλάν και τους συντρόφους του, από τη Λευκορωσία στην Ελλάδα, με ιδιωτικό αεροσκάφος. Μετά από δύο διανυκτερεύσεις στην Ελλάδα, ο Οτζαλάν εκδιώκεται και πάλι, ταξιδεύει σε διάφορες ευρωπαϊκές πρωτεύουσες, δίχως όμως να λάβει άδεια εισόδου. Τότε, μετά από διαπραγματεύσεις με την ελληνική πλευρά, οδηγείται στην Κέννα, για “προστασία”.

Εκεί, συνοδεία ανδρών της ΕΥΠ, καταλήγει στην πρεσβευτική κατοικία, όπου για άγνωστο λόγο μερικές μέρες αργότερα, συλλαμβάνεται από τις τουρκικές μυστικές υπηρεσίες, με την αρωγή των Αμερικάνων¹⁷. Ταξίδεψε με ιδιωτικό αεροσκάφος Τούρκου βουλευτή, με προορισμό την Άγκυρα. Το συμβάν θεωρήθηκε μεγάλη νίκη της Τουρκίας στα τουρκικά μέσα ενημέρωσης αλλά και στο γενικότερο πολιτικό λόγο της τουρκικής ηγεσίας. Αντίθετα, για την Ελλάδα ήταν ένα “φιάσκο” σε επιχειρησιακό επίπεδο. Ακόμη, αξίζει να τονιστεί πως σε επίπεδο δημοσίου λόγου, οι χειρισμοί της Ελλάδος χαρακτηρίστηκαν “από πανικό, προχειρότητα και απίστευτους διαλόγους.” Ο Οτζαλάν δικάστηκε και καταδικάστηκε σε θάνατο, ωστόσο η ποινή του κατέπεσε σε ισόβια

---

¹⁶ Κάπλαν Ρόμπερτ, Η εκδίκηση της Γεωγραφίας, Αθήνα: Μελάι, 2016, σελ. 498

¹⁷ Weiner, Tim, "U.S. Helped Turkey Find and Capture Kurd Rebel", The New York Times. 20 73 Φεβρουαρίου 1999, <https://nyti.ms/2KCISyZ>

κάθειρξη. Έκτοτε, κρατείται στη φυλακή υψίστης ασφαλείας της νήσου Ιμραλί από τον Φεβρουάριο του 1999.

Τέλος, ακόμη ένα γεγονός της πρώτης δεκαετίας της νέας χιλιετίας σημάδεψε τις εξεταζόμενες χώρες σε συνάρτηση με το Κουρδικό Ζήτημα. Η επιχείρηση “Iraqi Freedom” το 2003, βρήκε τους Κούρδους στο πλευρό των Αμερικάνων και των συμμάχων τους. Αυτό συνέβη κυρίως διότι οι Κούρδοι επένδυσαν στη συμμαχία αυτή την ενότητα τους θετικά την υποστήριξη τους και θα ανταπέδιδαν κυρίως σε θέματα στα εσωτερικά του Ιράκ. Την ίδια στιγμή η Τουρκία ήταν αντίθετη με την εισβολή στο Ιράκ, καθώς επιθυμούσε τη διατήρηση του ισχύοντος status quo¹⁸. Για το λόγο αυτό αποστασιοποιήθηκε από τις επιχειρήσεις σε τέτοιο βαθμό που δεν επέτρεψε από τους Συμμάχους να διεξάγουν επιχειρήσεις από τη βάση του Ιντσιρλίκ, γεγονός που δημιούργησε ένταση στις σχέσεις Τουρκίας-ΗΠΑ. Επιπλέον, η Τουρκία δεν επιθυμούσε ανατροπή του Σαντάμ διότι υποστηρίζει πως η (πλούσια σε υδρογονάνθρακες περιοχή) πρέπει να διοικείται αποκλειστικά από ιρακινή διοίκηση και σε καμία περίπτωση να περάσει υπό κουρδική κυριαρχία. Το επιχείρημα που αναδεικνύεται, είναι πως πιθανός έλεγχος των Κούρδων στο Κιρκούκ, θα τους έδινε την απαραίτητη οικονομική ώθηση να αναζητήσουν περαιτέρω αυτονομία, ίσως και επιθετική πολιτική προς τα τουρκικά συμφέροντα.

Η εποχή μετά τον Σαντάμ υπήρξε ευνοϊκή ως προς τους Κούρδους του Ιράκ. Αναγνωρίστηκαν ως εθνική οντότητα, συμμετείχαν στην προσωπική διοίκηση, η περιφερειακή κυβέρνηση του Ιρακινού Κουρδιστάν λαμβανόταν υπόψιν, ενώ κατάφεραν να αποκτήσουν τη δική τους πολιτοφυλακή, τους Πεσμεργκά¹⁹. Επιπροσθέτως, το 2007 η Αμερικάνικη Γερουσία αναγνώρισε πως το Ιράκ είναι ομόσπονδο κράτος, αποτελούμενο από Κούρδους και Άραβες. Ωστόσο απώλεσαν τον έλεγχο του Κιρκούκ το 2017, με τους ιρακινούς να το καταλαμβάνουν²⁰. Η Άγκυρα όμως ένιωθε ανασφάλεια με τα παραπάνω γεγονότα. Αποφάσισε τότε, να στηρίξει την κυβέρνηση της Βαγδάτης, με στόχο την αποτροπή μίας ενδεχόμενης κουρδικής απόσχισης. Τέλος, κατά την αμερικάνικη αποχώρηση από το Ιράκ, το 2011, δημιούργησε τριβές στις σχέσεις των δύο κρατών. Οι ΗΠΑ ήθελαν να παραμείνουν στρατεύματα προκειμένου να εκπαιδεύσουν τις ιρακινές

---

¹⁸ Abramowitz, Morton, ed. Turkey's transformation and American policy. Twentieth Century Fund, 2000, σελ. 10

¹⁹ Katzman, Kenneth, “The Kurds in Post-Saddam Iraq,” Congressional Research Service, 1 Οκτωβρίου 2010, σελ. 2-3, <http://bit.ly/2TqT6Wj>

²⁰ “Το Κιρκούκ Άλλαξε Χέρια,” Kathimerini.gr, 17 Οκτωβρίου 2017, <http://bit.ly/32D1dmH>

δυνάμεις, προσπάθεια που βρήκε αντίθετη την ιρακινή κυβέρνηση. Το κενό αυτό, προσφέρθηκε να καλύψει ο Πρόεδρος της Τουρκίας Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν, ωστόσο ούτε αυτό έγινε δεκτό, υπό τον φόβο της ενίσχυσης του τουρκικού ρόλου στο εσωτερικό του ήδη εύθραυστου Ιράκ.

2.4. ΟΙ ΚΟΥΡΔΟΙ ΤΗΣ ΣΥΡΙΑΣ

Στη Συρία οι Κούρδοι αντιπροσώπευαν περίπου το 10% του συνολικού πληθυσμού²¹. Τα τελευταία 50 έτη, οι Κούρδοι γνώρισαν διακρίσεις λόγω απαλλοτριώσεων γης και εκφοβισμούς. Ακόμη, δεν είχαν το δικαίωμα απόκτησης οιασδήποτε μορφής εθνικής αναγνώρισης ή απόκτησης διαβατηρίου. Τα πολιτικά κόμματα που έδρασαν στη Συρία, ήδη από τη δεκαετία του 1950, προσπαθήσαν να διαδραματίσουν ρόλο στο εσωτερικό, όχι πάντοτε με επιτυχία. Η αρχή έγινε με το PDKS (Syrian Kurdistan Democrat Party), το 1957 ως αντίδραση στον αραβικό εθνικισμό. Το 1965 διασπάστηκε καθώς ήδη από τα πρώτα χρόνια λειτουργίας του αντιμετώπισε δυσκολίες. Ένα από τα κόμματα της διάσπασης, που υπάρχει και σήμερα, είναι το Al Patri. Σήμερα, λειτουργούν τα εξής κόμματα: Το PYKS, το KDPS, το HNKS, το KFMS, το PDPKS, και το γνωστότερο, PYD²². Στην ουσία όμως, τρία πολιτικά κουρδικά κινήματα της Μέσης Ανατολής αποτελούν τους βασικούς πυλώνες πολιτικής και ιδεολογικής προσέγγισης στο συριακό υποσύστημα. Το PKK, το KDP και το PUK. Τα κόμματα αυτά, έχουν “αδελφές οργανώσεις” στη Συρία. Τεκμαίρεται λοιπόν, πως η κυρίαρχη πολιτική διαφοροποίηση στα κουρδικά κόμματα της Συρίας είναι εξαρτημένη από τη βασική διαμάχη του κόμματος του Α. Οτζαλάν (PKK), του Μ. Μπαρζανί (KDP) και του Τ. Ταλαμπανί (PUK) -κυρίως όμως με τα δύο πρώτα.

Μια σημαντική πτυχή της ιστορίας του Κουρδικού Ζητήματος στη Συρία, συνέβη το 2004. Τον Μάρτιο εκείνου του έτους, κατά τη διάρκεια ενός ποδοσφαιρικού αγώνα στην πόλη Καμισλί, οι φιλοξενούμενοι οπαδοί (Αραβες) σήκωσαν πανό με το πρόσωπο του Σαντάμ Χουσεΐν, γεγονός που εξόργισε τους αντίστοιχους Κούρδους οπαδούς. Οι οπαδικές διαφορές γρήγορα εξελίχθηκαν σε γενικευμένη εξέγερση του κουρδικού στοιχείου απέναντι στην κυβέρνηση Άσαντ. Η κυβέρνηση απάντησε με τη χρήση του στρατού, καταστέλλοντας την εξέγερση. Τα αίτια της εξέγερσης όμως, ήταν (εκτός από της προφανούς αναστάτωσης με τις εικόνες του Σαντάμ, ο οποίος είχε δολοφονήσει στο

---

²¹ "Kurds in Syria," Central Intelligence Agency, <http://bit.ly/2KTrvsx>

²² Tugdar, Emel Elif, και Serhun Al, "Comparative Kurdish Politics in the Middle East: Actors, 111 Ideas, and Interests," Cham: Palgrave Macmillan, 2018, σελ.. 35-39

Ιράκ χιλιάδες Κούρδους) η άρνηση του Συριακού Κράτους να αναγνωρίσει δικαιώματα στους Κούρδους, η αδυναμία τους να έχουν δηλωμένη περιουσία ή να διοριστούν σε κυβερνητικές θέσεις. Επιπλέον, οι Κούρδοι κατατάσσονταν ως πολίτες Β' κατηγορίας, μη έχοντας καν τη δυνατότητα έκδοσης ταυτότητας, ή δεν αναγνωρίζονταν ως πολίτες του Συριακού Κράτους.

Η συσσώρευση της αδικίας όλα αυτά τα χρόνια, υπήρξε η γενεσιουργός αιτία της κουρδικής εξέγερσης του 2011. Εκατοντάδες χιλιάδες Κούρδοι διαδήλωσαν για τα δικαιώματά τους, και καθώς η συριακή εξέγερση εξελισσόταν σε εμφύλιο, οι κουρδικές κοινότητες είχαν σαφή κινητοποίηση. Το μείζον ζήτημα για τους Κούρδους, ήταν η μηδενική τους έως τότε εκπροσώπηση στο Συριακό Εθνικό Συμβούλιο. Ωστόσο, αυτή ήταν και η στόχευση τους εκείνη την περίοδο. Η εκπροσώπηση τους εκεί μετά το πέρας των εξεγέρσεων, θα σήμανε την ακόμη μεγαλύτερη πολιτική τους πίεση έναντι σε μια πιθανή αυτονομία.

2.5. ΟΙ ΚΟΥΡΔΟΙ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ

Ίσως η πλέον προβληματική κατάσταση, υπήρχε στην Τουρκία. Με την κυβέρνηση Ερντογάν να λειτουργεί πλήρως εναρμονισμένη με το δόγμα του τουρκισμού δοκιμάζοντας εναγωνίως να θεωρηθεί ως ο μοναδικός διαπραγματευτής του “αραβικού λαού” κατά τις εξεγέρσεις. Το κουρδικό ζήτημα παρέμενε προβληματικό για την τουρκική εξωτερική πολιτική και τις φιλοδοξίες της χώρας για να καταστεί υπολογίσιμη περιφερειακή δύναμη. Στην προσπάθεια αυτή, το κουρδικό ζήτημα απειλούσε δομικά την ισχυροποίηση της χώρας τουλάχιστον σε διπλωματικό επίπεδο. Για τον λόγο αυτό, αναπτύχθηκαν στρατιωτικές δυνάμεις στα σύνορα με το Ιράκ με στόχο την αντιμετώπιση του ΡΚΚ²³.

Έτσι, αναπόφευκτα αυξήθηκαν οι “συναντήσεις” ΡΚΚ και τουρκικού στρατού, με αποτέλεσμα την αστάθεια στην περιοχή της νοτιοανατολικής Τουρκίας. Όμως, στην περιοχή δεν υπήρχε μονάχα ο στρατιωτικός βραχίονας του ΡΚΚ. Η πολιτική αντιπροσώπευση των Κούρδων, το Κόμμα για την Ειρήνη και τη Δημοκρατία κέρδισε 36 έδρες στο τουρκικό Κοινοβούλιο, όντας πλήρως ενσωματωμένο στην κοινοβουλευτική διαδικασία. Οι προσπάθειες του κόμματος εντός των διαδικασιών του κοινοβουλευτισμού οδήγησαν την κυβέρνηση Ερντογάν σε ένα πιο διαλλακτικό πλάνο αντιμετώπισης, και

---

²³ ‘Turkey Launches Major Land Offensive into Northern Iraq’, Reuters, 22 Φεβρουαρίου 2008, 119 <https://reut.rs/2NhGyOo>

μάλιστα, μεταξύ άλλων, αναγνώρισε τη σφαγή στο Ντερσίμ, που είχε πραγματοποιηθεί στα τέλη της δεκαετίας του 1930.

Οι διαφορετικοί ρόλοι που είχαν οι κουρδικές μειονότητες σε Ιράκ, Συρία και Τουρκία, οδηγούσαν σε δύο κύρια σενάρια για τη μέρα μετά τις αραβικές εξεγέρσεις. Σε πρώτη ανάγνωση, η κουρδική πλευρά επεδίωκε να ερμηνευτεί ως μια μη αραβική νησίδα σταθερότητας στην περιοχή. Αυτό απέτυχε ωστόσο, κυρίως γιατί τα διαφορετικά συμφέροντα των δρώντων ανά χώρα, δεν μπορούσαν να λειτουργήσουν συνδυαστικά. Ακόμη, εξαιτίας της διαρκούς προώθησης (ήδη από τη δεκαετία του 1970) ενός εθνοκεντρικού σχεδίου ανεξαρτησίας, κάθε τι διαφορετικό από το παραπάνω φαντάζει ως αποτυχία και στα μάτια της διεθνούς κοινότητας, αλλά και στο εσωτερικό των Κούρδων. Την αδυναμία των Κούρδων να αξιοποιήσουν τις δυνάμεις τους και να ενισχύσουν το κοινό τους όραμα για ανεξαρτησία, εκμεταλλεύονται οι μεγάλες δυνάμεις της περιοχής, συνθλίβοντας όχι τόσο τους πραγματικούς τους αριθμούς, αλλά κυρίως το κοινό τους όραμα.

Ακόμη, η δράση του PKK στην Τουρκία μόνο προβλήματα προκάλεσε, ειδικά την περίοδο 2011-2012. Οι κουρδικές περιοχές, τη διετία αυτή συνέχισαν να λειτουργούν ως “μειονότητες”, προστατεύοντας τα δικά τους συμφέροντα, και συμμαχώντας με όποιον άλλο δρώντα μπορούσε να τους βοηθήσει στο βραχυπρόθεσμο μέλλον. Αυτή η πρακτική φυσικά δεν οδήγησε σε κάτι καινούριο, και για αυτό το λόγο οι Κούρδοι, που παραμένουν ένα μη αραβικό, ριζοσπαστικό εθνικιστικό κίνημα θεωρούνται ακόμη ως σημαντικός εταίρος, σε οποιοδήποτε δυτικό συμφέρον στην περιοχή.

2.6. ΟΙ ΚΟΥΡΔΟΙ ΤΟΥ ΙΡΑΝ

Οι Ιρανοί Κούρδοι ήταν υποστηρικτές του Αγιατολάχ Χομεϊνί κατά την επανάσταση εναντίον του Σάχη τον Φεβρουάριο του 1979. Ο Σάχης υπήρξε αντίθετος στις κουρδικές προσδοκίες για περισσότερη αυτονομία. Οι Κούρδοι, εξαιτίας της διαφορετικής γλώσσας, των παραδόσεων τους αλλά και τις διασυνοριακές συμμαχίες τους, θεωρήθηκαν εύκολος στόχος από ξένες δυνάμεις που ήθελαν να αποσταθεροποιήσουν τη νέα κυβέρνηση του Ιράν. Αυτό έγινε γρήγορα αντιληπτό από το θεοκρατικό καθεστώς, το οποίο έλαβε μια σειρά από μέτρα για τους κουρδικούς πληθυσμούς²⁴. Έτσι, στις αρχές του 1979, ξέσπασαν συγκρούσεις μεταξύ των ενόπλων κουρδικών φατριών και των δυνάμεων

---

²⁴ Nourizadeh, Ali Reza, “The Tragedy of Being Kurd in Iran,” Ali Reza Nourizadeh (Persian - 124 Arabic - English), 27 Απριλίου 2004, <http://bit.ly/2IkxA0j>

ασφαλείας της ιρανικής επαναστατικής κυβέρνησης. Οι κουρδικές δυνάμεις περιελάμβαναν κυρίως το Δημοκρατικό Κόμμα του Ιρανικού Κουρδιστάν (KDPI) και το αριστερό κίνημα Κομάλα. Στη διάρκεια των ετών, κουρδικές εξεγέρσεις ή διαδηλώσεις ενάντια στο καθεστώς του Ιράν συνέβησαν σποραδικά.

Κατά τη διάρκεια διακυβέρνησης του Προέδρου Χαταμί, οι Ιρανοί Κούρδοι ωφελήθηκαν από σημαντικές μεταρρυθμίσεις αναφορικά με τη χρήση και διάδοση της γλώσσας τους αλλά και από τους διορισμούς Κούρδων τεχνοκρατών σε σημαντικές κρατικές θέσεις. Ακόμη, αρκετοί Κούρδοι εξελέγησαν στο Κοινοβούλιο, ενώ δημιουργήθηκε και μια 40μελής κοινοβουλευτική ομάδα προκειμένου να εκπροσωπεί στις Κουρδικές επαρχίες. Γενικά, οι Κούρδοι εκείνη την περίοδο είχαν περισσότερα πολιτικά δικαιώματα στο Ιράν, σε σύγκριση με τους ομοεθνείς τους στις γειτονικές χώρες²⁵.

Όμως, οι Κούρδοι έχουν υποστεί μακρά ιστορία διακρίσεων στο Ιράν. Σε μια έκθεση που δημοσιεύθηκε το 2008, η Διεθνής Αμνηστία δήλωσε ότι οι Κούρδοι ήταν στόχος της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν και ότι τα «κοινωνικά, πολιτικά και πολιτιστικά δικαιώματα των Κούρδων έχουν κατασταλεί, όπως και οι οικονομικές τους προσδοκίες». Ως αποτέλεσμα, πολλοί ακτιβιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο Ιράν συχνά εστιάζουν στον προσδιορισμό συγκεκριμένων παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τις ιρανικές αρχές κατά της κουρδικής μειονότητας.

Στις αρχές του 21ου αιώνα, πολλοί Κούρδοι ακτιβιστές, συγγραφείς και δάσκαλοι συνελήφθησαν για το έργο τους και καταδικάστηκαν σε θάνατο. Αυτές οι εκκαθαρίσεις οφείλονται στην καταστολή της κυβέρνησης μετά τις εθνικές διαμαρτυρίες που ακολούθησαν τις προεδρικές εκλογές του Ιράν. Ακόμη και πριν από τις εκλογές, οι κουρδικές ομάδες ανταρτών - ειδικά το Κόμμα για μια ελεύθερη ζωή στο Κουρδιστάν (PJAK) ξεκίνησε αντάρτικο πόλεμο ενάντια στο καθεστώς του Ιράν. Η δράση του PJAK, συνοδεύτηκε από έναν αιματηρό πόλεμο, που έληξε επίσημα το 2015²⁶.

---

²⁵ Samii, A. W., "The Nation and Its Minorities: Ethnicity, Unity and State Policy in Iran." *Comparative Studies of South Asia, Africa and the Middle East* 20, no. 1-2 (Ιανουάριος 2000): 128-142. <https://doi.org/10.1215/1089201x-20-1-2-128>

²⁶ Kardas, Saban, "PJAK, Iran and the United States: Kurdish Militants Designated Terrorists by the United States," The Jamestown Foundation, 26 Μαρτίου 2009, <http://bit.ly/2xd1L7p>

3. ΤΟ ΙΡΑΚΙΝΟ ΚΟΥΡΔΙΣΤΑΝ ΜΕΧΡΙ ΤΟ 2003 (ΠΤΩΣΗ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΠΑΑΘ)

3.1. ΓΕΝΙΚΑ

Οι Κούρδοι αριθμούν συνολικά περί τα 5 εκατ. και ζούνε σε συντριπτικό ποσοστό στα βόρεια τμήματα της χώρας. Δηλαδή περίπου το 15-20% του Ιρακινού πληθυσμού. Είναι κυρίως Σουνίτες και η γλώσσα τους είναι πλησιέστερη της Ιρανικής. Ακόμα και πριν την ανατροπή του Σαντάμ Χουσεΐν οι Κούρδοι συγκριτικά με άλλους πληθυσμούς στην περιοχή απολάμβαναν πιο πολλά δικαιώματα. Διάφορες Ιρακινές κυβερνήσεις είχαν επιτρέψει την χρήση της Κουρδικής γλώσσας το 1931 στην στοιχειώδη εκπαίδευση, ενώ είχαν αναγνωρίσει τους Κούρδους ως μειονότητα το 1958. Παράλληλα είχαν αποκτήσει ένα καθεστώς περιορισμένης αυτονομίας το 1974, που τους είχε αποδώσει το κυβερνών Μπααθικό κόμμα²⁷.

3.1.1. Η Πολιτική και Κοινωνική Κατάσταση στο Β. Ιράκ από την Εποχή του Σαντάμ Χουσεΐν έως σήμερα

Στην διάρκεια των δεκαετιών 60-70-80, δηλαδή πριν την εισβολή και εν συνεχεία εκδίωξη των Ιρακινών δυνάμεων από το Εμιράτο του Κουβέιτ το 1991 σε εφαρμογή αποφάσεων του ΣΑ/ΟΗΕ από τις συμμαχικές δυνάμεις, οι Κούρδοι του Βορείου Ιράκ αντιμετώπισαν την αγριότητα του Μπααθικού καθεστώτος, ειδικά στα χρόνια που στην Βαγδάτη κυριαρχούσε ο Σαντάμ Χουσεΐν, όλες οι προσπάθειες της Κουρδικής αντίστασης πνίγηκαν στο αίμα. Επικεφαλής της Κουρδικής εξέγερσης όλα αυτά τα χρόνια ήταν Μουσταφά Μπαρζανί που ίδρυσε το Κουρδικό Δημοκρατικό Κόμμα (KDP) μετά τον Β΄ παγκόσμιο πόλεμο. Ο Μουσταφά Μπαρζανί είχε απορρίψει το προτεινόμενο από την Βαγδάτη ειδικό αυτονομικό καθεστώς, αλλά η εξέγερση του δεν είχε αίσιο τέλος γιατί ο τότε Σάχης Ρεζά Παχλεβί του Ιράν απέσυρε την υποστήριξη προς τους Κούρδους σε εφαρμογή των Συμφωνιών του Αλγερίου του 1975 στις οποίες διαμεσολαβητικά είχαν πρωτοστατήσει οι Αμερικανοί. Ο Μουσταφά Μπαρζανί κατέφυγε στις ΗΠΑ, όπου του χορηγήθηκε πολιτικό άσυλο, πέθανε το 1979 και η ηγεσία του κόμματος πέρασε στον γιο του Μασούντ Μπαρζανί.

Την χρονιά μετά το 1974 εμφανίστηκε στο προσκήνιο μια πολιτική ομάδα πιο αστική, αλλά και πιο αριστερών τάσεων συγκριτικά με το κόμμα του Μπαρζανί. Αυτή η

---

²⁷ Αυτονομία και δικαιώματα Κούρδων από την κυβέρνηση του Ιράκ, <http://www.nytimes.com/1974/03/27>

ομάδα είχε διαχωρίσει την θέση της επίσημα το 1964 υπό τον Τζαλαλ Ταλαμπανί και το 1975 ίδρυσε την Πατριωτική Ένωση του Κουρδιστάν (PUK). Τα δύο κόμματα για πάρα πολλά χρόνια είναι τα κυρίαρχα, μέσα στο Κουρδικό πολιτικό σκηνικό. Οι βασικές διαφορές τους είναι επί θεμάτων ηγεσίας, διανομής του πετρελαϊκού πλούτου της περιφέρειας, καθώς και επί του βαθμού αυτονομίας απέναντι στην κεντρική κυβέρνηση στην Βαγδάτη. Το κόμμα του Μπαρζανί είναι ισχυρό σε υποστήριξη σε περιοχές που κυριαρχούν οι τοπικές φυλές, και ειδικά στις βόρειες ορεινές ζώνες, ενώ το κόμμα της οικογένειας Ταλαμπανί έχει πιο ισχυρή παρουσία και επιρροή στις νότιες περιοχές που γεωγραφικά συνορεύουν με το Ιράν²⁸.

3.1.2. Η Στάση των Κούρδων Κατά την Διάρκεια του Πολέμου Ιράκ – Ιράν

Στην διάρκεια του αιματηρού Ιρακινό-Ιρανικού πολέμου (1980-1988) η Βαγδάτη προσπάθησε να φανεί διαλλακτική απέναντι στους Κούρδους, με απώτερο σκοπό να μην υποστηρίξουν την Τεχεράνη. Η Πατριωτική Ένωση του Κουρδιστάν το 1984 αποφάσισε να σταματήσει τις πολεμικές επιχειρήσεις κατά της Βαγδάτης, αλλά το κόμμα του Μπαρζανί αποφάσισε να συνεχίζει το αντάρτικο. Ο στρατός του Σαντάμ πραγματοποίησε δύο ιδιαίτερα σκληρές και φονικές επιχειρήσεις κατά των Κούρδων, και ειδικότερα στην πόλη Χαλάμπια τον Μάρτιο του 1988 με χημικά αέρια προκαλώντας τον θάνατο περίπου 5000 ατόμων, βάσει μετριοπαθών υπολογισμών. Το καθεστώς Σαντάμ ισχυρίστηκε ότι οι επιθέσεις έγιναν σε αντίποινα συνεργασιών των Κούρδων με τους Ιρανούς. Το Ιράκ τότε προσπάθησε να δημιουργήσει μία ελεγχόμενη ασφαλή ζώνη στα σύνορα με το Ιράν και απαίτησε δεκάδες χιλιάδες Κούρδους να αποχωρήσουν από τα μεθοριακά χωριά τους. Η αντίσταση των Κούρδων στην βίαιη εκτόπιση από τα μέρη τους, οδήγησε την λεγόμενη επιχείρηση ANFAL/SPOILS και στον θάνατο περίπου 100.000 ανθρώπων²⁹.

3.1.3. Η Επιχείρηση «Καταιγίδα της Ερήμου» και η Αυτονόμηση του Β. Ιράκ

Στην διάρκεια της δεκαετίας του 90 η συμμαχική επιχείρηση «Καταιγίδα της Ερήμου» (DESERT STORM) κατά του Ιράκ, για την απελευθέρωση του Κουβέιτ άνοιξε τον δρόμο για μία πιο ευέλικτη αυτονομία για τους Κούρδους του Ιράκ. Στην αρχή του 1991 οι Ιρακινοί κατέστειλαν μία νέα Κουρδική ένοπλη εξέγερση, αλλά λίγους μήνες αργότερα οι ΗΠΑ και η Μ. Βρετανία υιοθέτησαν βόρεια του 36ου γεωγραφικού παράλληλου μία Ζώνη Απαγόρευσης Πτήσεων πάνω από τις Κουρδικές περιοχές, με

²⁸ <https://thekurdishproject.org/history-and-culture/famous-kurds/masoud-barzani/>

²⁹ <https://www.hrw.org/reports/1993/iraqanfal/ANFALINT.htm>

βασικό επιχειρησιακό κέντρο την στρατηγικής σημασίας βάση του Ιντσιρλίκ στην Ανατολική Τουρκία. Συχνά Αμερικανικά αεροσκάφη βομβάρδιζαν Ιρακινές θέσεις και προστάτευαν τον Κουρδικό πληθυσμό. Άμεσα Κούρδοι πολιτικοί ηγέτες εντάχθηκαν στο υποστηριζόμενο από τους Αμερικανούς Ιρακινό Εθνικό Κογκρέσο.

3.2. Ο ΔΡΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΟΜΟΣΠΟΝΔΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

3.2.1. Η Ανάγκη για Εσωτερική Συνεργασία των Κούρδων

Οι Κούρδοι του βορείου Ιράκ προχώρησαν στην σύσταση κυβέρνησης, η οποία πραγματοποίησε εκλογές στην περιοχή ενώ συστάθηκε ένα Κουρδικό περιφερειακό Κοινοβούλιο το 1992 με 105 βουλευτές. Τα δύο γνωστά Κουρδικά κόμματα έλαβαν από 50 έδρες ενώ οι άλλες 5 πήγαν σε Χριστιανικές ομάδες (οι τότε περίπου 900.000 χριστιανοί του Ιράκ κατοικούσαν στο Ιρακινό Κουρδιστάν ή σε κάποιες γειτονίες της Βαγδάτης). Τα δύο μεγάλα κόμματα αποφάσισαν να συνεργαστούν σε κυβέρνηση συνασπισμού, ενώ τον Οκτώβριο του 1992 προχώρησαν στην διακήρυξη ενός «Ομόσπονδου Κουρδιστάν» στις περιοχές που έχουνε απελευθερωθεί. Όμως παράλληλα επεσήμαναν ότι οι Κούρδοι παραμένουν μέσα στους κόλπους της Ιρακινής εδαφικής επικράτειας. Αυτές οι θέσεις των Κούρδων από τότε προκάλεσαν έντονους «πονοκεφάλους» και καχυποπίες στους Άραβες και Ιρανούς, ότι το Ιρακινό Κουρδιστάν οδεύει προς πλήρη ανεξαρτησία σε εύλογο χρονικό διάστημα, ενώ τις ίδιες καχυποπίες είχαν προφανώς και οι Τούρκοι.

Στους πρώτους μήνες του 1994 η δύσκολη κυβερνητική συνύπαρξη των δύο ισχυρών κομμάτων του Ιρακινού Κουρδιστάν αποδείχθηκε αδύναμη στο να διατηρηθεί συμπαγής και ξέσπασαν ένοπλες αντιπαραθέσεις επί των διαφορών που για μεγάλο διάστημα κυριαρχούσαν και ήταν κυρίως επί του εδαφικού και των κοινών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων. Στο χαμηλότερο σημείο έφθασαν οι σχέσεις των δύο κομματικών σχηματισμών στα μέσα του 1996, όταν ο Μπαρζανί ζήτησε την έξωθεν υποστήριξη του Σαντάμ Χουσεΐν στο να θέσει υπό τον έλεγχο του το Ερμπίλ, στο οποίο έδρευαν αρκετά γραφεία και υπηρεσίες που είχαν σχέσεις με το κόμμα του Ταλαμπανί³⁰.

---

³⁰ https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1996/09/10/kurds-allied-with-saddam-drive-rivals-toward-border/6d3b4185-ab7a-4bbb-ba03-74ada5a7b14b/?utm_term=.efe3192f8df1

3.2.2. Αρχές για τη Διευθέτηση Διενέξεων

Η Κουρδική περιφερειακή Κυβέρνηση ήταν πλέον διαιρεμένη σε επιμέρους οντότητες των δύο κομμάτων. Η κυβέρνηση Κλίντον επενέβη και τελικά τον Σεπτέμβριο του 1998 οι δύο πλευρές υπόγραψαν την «Διακήρυξη της Ουάσινγκτον», η οποία νομιμοποιήθηκε με την απόφαση του Κουρδικού Κοινοβουλίου να επανέλθει σε λειτουργία μετά από διακοπή δύο και πλέον χρόνων στις 5 Οκτωβρίου του 2002 και ενώ οι Αμερικανοί φαίνονταν ότι προετοιμάζονταν για πόλεμο στο Ιράκ (μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις του Σεπτεμβρίου του 2001 από το δίκτυο της Αλ Κάιντα στις ΗΠΑ) με αντικειμενικό στόχο την ανατροπή του Σανταμικού/Μπααθικού καθεστώτος.

Τον Φεβρουάριο το 2003 και λίγες ημέρες πριν την Αμερικανική εισβολή στο Ιράκ πραγματοποιήθηκε συνάντηση διαφόρων ανταρτικών ομάδων στο Ιρακινό Κουρδιστάν, για να συντονίσουν την μετά-Σαντάμ εποχή. Οι πλείστες όμως οργανώσεις φέρεται να απογοητεύτηκαν γιατί διαπίστωσαν ότι οι ΗΠΑ προετοίμαζαν μία κυβέρνηση – δύναμη κατοχής στο Ιράκ, και δεν σκόπευαν να παραδώσουν την μετά Σαντάμ κατάσταση των πραγμάτων στην αποκλειστική διαχείριση του Ιρακινού λαού, θέση που για κάποιους θα προκαλούσε εξέγερση και δυναμική αντιπαράθεση των Ιρακινών (σε μεγάλο βαθμό) με τους Αμερικανούς, κάτι που τελικά κατέστη πραγματικότητα στην διάρκεια της επταετίας που οι Αμερικανοί είχαν θέσει υπό την κατοχή τους το Ιράκ, με αποτέλεσμα να έχουν σημαντικές απώλειες σε ανθρώπινο δυναμικό.

4. ΤΟ ΙΡΑΚΙΝΟ ΚΟΥΡΔΙΣΤΑΝ ΜΕΤΑ ΤΟ 2003

4.1. Η ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΣΑΝΤΑΜ ΧΟΥΣΕΪΝ ΚΑΙ Η ΑΠΟΧΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΗΠΑ ΑΠΟ ΤΟ ΙΡΑΚ

Οι Κούρδοι πολύ πριν και μετά την Αμερικανό-συμμαχική επιχείρηση OPERATION IRAQI FREEDOM του 2003 που οδήγησε στην ανατροπή του Σαντάμ ήταν η πιο ισχυρή φίλο - Αμερικανική δύναμη στο Ιράκ. Οι Κούρδοι από την αρχή δήλωσαν την αμέριστη υποστήριξη τους και άμεση συνεργασία με τις Αμερικανικές πολιτικές και στρατιωτικές δυνάμεις που αναπτύχθηκαν στο Ιρακινό έδαφος. Ως ανταπόδοση εκτιμούσαν ότι οι ΗΠΑ θα λάμβαναν υπόψη την θετική τους στάση και πολιτική στα όποια ευρύτερα ενδο-Ιρακινά θέματα προέκυπταν. Εκτιμούσαν ότι με την Αμερικανική αποχώρηση από το Ιράκ τον Δεκέμβριο του 2011 οι ΗΠΑ θα εξακολουθούσαν να ενδιαφέρονται για την εσωτερική κατάσταση στο Ιράκ και ιδιαίτερα για τα δικαιώματα τους στο μετά την επέμβαση, διαμορφωθέν τοπίο. Διάφορα πολύ σημαντικά θέματα που αφορούσαν τις σχέσεις των Κούρδων με τους Αμερικανούς συζητήθηκαν στην διάρκεια της επίσκεψης του Μπαρζανί στις ΗΠΑ στα τέλη Ιανουαρίου του 2010, ενώ διαχρονικά οι κορυφαίοι Αμερικανοί διπλωμάτες και στρατιωτικοί τον συναντούσαν συχνά και αντάλλασσαν απόψεις για θέματα πολιτικά-στρατιωτικά-οικονομικά και ενεργειακά.

Αν και οι Κούρδοι καλωσόρισαν την απόφαση των ΗΠΑ να ανατρέψουν στρατιωτικά τον Ιρακινό δικτάτορα, στην περιοχή τους (βόρειο Ιράκ) δεν έλαβαν χώρα στρατιωτικές επιχειρήσεις, καθώς ο Ιρακινός στρατός είχε αποσυρθεί πολύ νοτιότερα της Κουρδικής ζώνης. Σημειώνεται ότι η Τουρκία αρνήθηκε να επιτρέψει στις Αμερικανικές στρατιωτικές δυνάμεις να διέλθουν από το έδαφος της προς το βόρειο Ιράκ, γεγονός που δυσαρέστησε έντονα τους Αμερικανούς γιατί αναγκάστηκαν να μεταφέρουν όλες τις δυνάμεις από το νότιο τομέα, δηλαδή από τα σύνορα του Ιράκ με το Κουβέιτ (κυρίως) και την Σαουδική Αραβία. Οι ΗΠΑ αρχικά είχαν σχεδιάσει την κάθοδο μεραρχιών τους από τον βορρά προς την Βαγδάτη σε συνεργασία με δυνάμεις πεζοναυτών από το Εμιράτο του Κουβέιτ προς την Βασόρα. Η Τουρκία μόνο στην αποχώρηση των Αμερικανικών δυνάμεων το 2011 δέχθηκε κάποιες από τις μονάδες τους να αποχωρήσουν μέσω του εδάφους της και να επιβιβαστούν σε πλοία των ΗΠΑ που είχαν καταπλεύσει σε λιμάνια της Μεσογειακής ακτής της.

4.2. Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΚΟΥΡΔΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

4.2.1. Γενικά

Οι Κούρδοι στην μετά-Σαντάμ εποχή για πρώτη φορά στην ιστορία τους εντάχθηκαν πάνω σε υπολογίσιμη βάση με τους Άραβες του Ιράκ, αφού συμμετείχαν πλήρως στην Συμμαχική Προσωρινή Διοίκηση. Στο κυβερνών Ιρακινό Κυβερνητικό Συμβούλιο (25 μέλεις), συμμετείχαν ο Μπαρζανί, ο Ταλαμπανί ως και τρεις ανεξάρτητοι Κούρδοι. Στην μεταβατική κυβέρνηση που ανέλαβε καθήκοντα στις 28 Ιουνίου 2004, ένας από τους πλέον έμπιστους συνεργάτες του Μπαρζανί, ο Χοσιάρ Ζεμπαρί ανέλαβε το κρίσιμο χαρτοφυλάκιο του Υπουργού Εξωτερικών, παρά το γεγονός ότι Σουνίτες και Σίιτες πολιτικοί στην Βαγδάτη διαφωνούσαν εντονότατα με αυτή την τοποθέτηση. Η μεταβατική κυβέρνηση ενεργούσε βάσει ενός μεταβατικού κυβερνητικού πλαισίου, δηλαδή κάποιας οριακής συνταγματικής μορφής που ελάμβανε απόλυτα στα υπόψη την παρουσία της Περιφερειακής Κυβέρνησης του Ιρακινού Κουρδιστάν καθώς και επιμέρους επιλογές της. Επιπλέον οι Κούρδοι συνέχισαν να έχουνε στην διάθεση τους την δική τους πολιτοφυλακή³¹ (PESHMERGA / δηλαδή αυτούς που αντιμετωπίζουν τον θάνατο, που αργότερα έφθασε τους 75-90 χιλιάδες άνδρες).

4.2.2. Η Προσπάθεια Σύστασης Ενδιάμεσης Κυβέρνησης στο Β. Ιράκ

Το ενδιάμεσο/μεταβατικό νομικό πλαίσιο δεν έδωσε στους Κούρδους την πόλη του Κιρκούκ (επαρχία Ταμίμ), αλλά επέτρεψε όσους Κούρδους είχαν διωχθεί διαχρονικά στα πλαίσια των Σανταμικών επιχειρήσεων Αραβοποίησης της επαρχίας και της πόλης, να διεκδικήσουν τις περιουσίες τους ως και να υποβάλουν αιτήματα για αποζημιώσεις. Παρά τις αντιδράσεις των Αράβων Ιρακινών, οι Κούρδοι με Αμερικανική υποστήριξη κατάφεραν στις τρεις πληθυσμιακά δικές τους επαρχίες της χώρας (δηλαδή σε Ερμπίλ – Σουλαμανίγια και Ντοχούκ) να περάσουν τροπολογίες που υπερενίσχυσαν τα δικαιώματα και συμφέροντα τους σε αυτές, συμπεριλαμβανομένων και συνταγματικών ρυθμίσεων.

Το Σύνταγμα του Οκτώβριου του 2005 έλαβε στο δημοψήφισμα ευρεία Κουρδική συναίνεση και υποστήριξη, αφού κάλυπτε αρκετές από τις δικές τους θέσεις και πάγια αιτήματα. Το σύνταγμα όχι μόνο διατηρούσε την ισχυρή αυτονομία των περιοχών τους, αλλά προέβλεπε την έντονα υποστηριζόμενη από τους Κούρδους θέση περί

---

³¹ https://www.washingtonpost.com/world/middle_east/lally-weymouth-interviews-former-iraqi-foreign-minister-hoshiyar-zebari/2014/08/12/98f4a838-2257-11e4-8593-da634b334390_story.html

«ομοσπονδίας», κάτι που έδινε το πράσινο φως σε πολλές επιμέρους κινήσεις τους. Το Άρθρο 113 του συντάγματος αναγνώριζε ως Κουρδικές τις 3 ανωτέρω επαρχίες, αποδέχονταν τα νομικά δικαιώματα σε αυτές του Κουρδικού πληθυσμού βάσει των δικών τους εθνικών θέσεων, ενώ τους παρείχε το δικαίωμα να διατηρήσουν τις εσωτερικές δυνάμεις ασφάλειας καθώς και να προχωρήσουν στην σύσταση πρεσβειών τους στο εξωτερικό (Άρθρο 117). Βάσει του Άρθρου 4 η Κουρδική και η Αραβική είναι οι επίσημες γλώσσες της χώρας, ενώ το 2007 η Αμερικανική Γερουσία προχώρησε στην επίσημη αποδοχή ότι το Ιράκ είναι ομοσπονδιακή οντότητα Αράβων και Κούρδων³².

4.2.3. Οι Εκλογές της 30 Ιανουαρίου 2005

Η Κουρδική περιοχή έλαβε μέρος κανονικά στις Ιρακινές εκλογές της 30ης Ιανουαρίου 2005, που ήσαν εκλογές και στο Ιρακινό Κουρδιστάν αλλά και εθνικές εκλογές για την σύσταση ενδιάμεσης κυβέρνησης στην Βαγδάτη. Μετά από αυτές τις εκλογές το Κουρδικό εθνικό περιφερειακό κοινοβούλιο τον Ιούνιο του 2005 εξέλεξε τον Μασούντ Μπαρζανί ως Πρόεδρο του Κουρδιστάν. Παράλληλα οι εκλογές της 15ης Δεκεμβρίου 2005 στο Ιρακινό Κουρδιστάν οδήγησαν στην σύσταση περιφερειακής κυβέρνησης με θητεία 4 χρόνων. Από αυτές τις κινήσεις κατέστη φανερό ότι ο Μπαρζανί έδινε πολλή μεγαλύτερη σημασία στα όσα γίνονταν στην περιοχή επιρροής του, παρά στα θέματα της κεντρικής κυβέρνησης στην Βαγδάτη η οποία αντιμετώπιζε τεράστια προβλήματα συνοχής, πολιτικών αντιπαραθέσεων, εξτρεμιστικών θρησκευτικών επιθέσεων ως και την παρουσία σε πολλές περιοχές του νότου ιδιότυπων στρατών που υποστηρίζονταν από το Ιράν.

Στην διάρκεια των χρόνων 2005-2009 άτυπος πρωθυπουργός του Μπαρζανί, ήταν ο ανιψιός του Νεσιρβάν (γιος του γνωστού Κούρδου πολέμαρχου Ιντρίς που έχασε την ζωή του σε μάχη κατά του Ιρακινού στρατού το 1987). Το 2008 ήταν να αντικατασταθεί από ένα στέλεχος του κόμματος του Ταλαμπανί, τον Κοσράτ Ράσουλ, κάτι που δεν έγινε γιατί η υγεία του τελευταίου ήταν επισφαλής, ενώ μέσα στο κόμμα του Ταλαμπανί υπήρχε σοβαρό εσωτερικό πρόβλημα αντιπαραθέσης μεταξύ των υποψηφίων για την συγκεκριμένη θέση. Τελικά για λίγο διάστημα παρέμεινε στην θέση του ο Νεσιρβάν και τελικά αντικαταστάθηκε τον Ιούνιο του 2009 από τον Μπαρχάμ Σαλίχ που ήταν επίσης από το κόμμα του Ταλαμπανί.

---

³² <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2005/10/12/AR2005101201450.html>

Οι πεσμεργκά, ως δύναμη ασφάλειας, όλο αυτό το χρονικό διάστημα διατηρήθηκε ενεργή, μόνο στις Κουρδικές περιοχές για την προστασία του Κουρδικού πληθυσμού. Διατήρησε στενές συνεργατικές επαφές με Δυτικές χώρες καθώς και με το Ισραήλ. Πάντως υπήρξαν και ορισμένες περιπτώσεις που στα πλαίσια επιχειρήσεων των Ιρακινών δυνάμεων ασφαλείας αναπτύχθηκε και σε περιοχές όπως εκείνες της Μοσούλης και του Ταλ Αφάρ, αλλά και σε Συιτικές περιοχές της Βαγδάτης στα πλαίσια της ενίσχυσης των Αμερικανικών δυνάμεων το 2007, αλλά και τον Μάρτιο του 2008 στην Βασόρα εναντίον εξτρεμιστικών Συιτικών στοιχείων που είχαν την καθοδήγηση της Ιρανικής Επαναστατικής Φρουράς³³.

4.3. ΟΙ ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΟΥ 2009 ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΕΚΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥΣ

Στις 25 Ιουλίου 2009 η Περιφερειακή Κυβέρνηση του Ιρακινού Κουρδιστάν διεξήγαγε τις δεύτερες εκλογές για το περιφερειακό Κοινοβούλιο καθώς και για πρόεδρο της περιοχής. Χωρίς ουσιαστικά κάποιο υπολογίσιμο αντίπαλο επικράτησε με 70%. Από την άλλη πλευρά οι βουλευτικές εκλογές για το περιφερειακό Κοινοβούλιο και τα 111 συνολικά μέλη του είχαν πολύ περισσότερο ενδιαφέρον. Στις εκλογές τα κόμματα κινήθηκαν βάσει καταλόγων, ενώ η περιοχή χαρακτηρίστηκε ως μία ενιαία. Συνολικά κατατέθηκαν 24 λίστες, με επικυρίαρχη εκείνη με το όνομα «ΚΟΥΡΔΙΣΤΑΝΙΚΗ» και αποτελούνταν από γνωστά στελέχη των δύο ισχυρών διαχρονικά κομμάτων, που κυριαρχούν στους τομείς της πολιτικής της οικονομίας και της ενέργειας. Όμως η συγκεκριμένη λίστα αντιμετώπισε σθεναρή αντίσταση και ανταγωνισμό από την αποκαλούμενη «ΑΝΑΝΕΩΤΙΚΗ/ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ» επικεφαλής της οποίας ήταν ο Μυσταφά Νερτσιβάν, που στο παρελθόν ήταν με το κόμμα του Ταλαμπανί, αλλά αποχώρησε το 2006 καταγγέλλοντας πρωτοφανή διαφθορά στους κόλπους του κόμματος. Την ΑΝΑΝΕΩΤΙΚΗ λίστα/ψηφοδέλτιο αποτελούσαν νέα στελέχη, αστοί, δυτικοτραφείς με εξαιρετικές σπουδές σε Ευρώπη και Αμερική. Οι υποψήφιοι καταφέρονταν εναντίον της διαφθοράς και του απαρχαιωμένου πολιτικού συστήματος των δυο μεγάλων κομμάτων. Η λίστα του κατεστημένου είχε εκ των προτέρων προτείνει εκ νέου για πρωθυπουργό τον Μπαρχάμ Σαλίχ, προερχόμενο από την Πατριωτική Ένωση του Ιρακινού Κουρδιστάν του Ταλαμπανί.

Στις εκλογές η λίστα του Κουρδιστάν, ήρθε πρώτη κερδίζοντας τις 59 από τις 111 έδρες και ως εκ του αποτελέσματος διατήρησε την πλειοψηφία στην Κουρδική Βουλή.

---

³³ <https://thekurdishproject.org/kurdistan-news/us-kurdish-relations/>

Πάντως συγκριτικά με τις προηγούμενες εκλογές έχασε 23 έδρες, ενώ η «ΑΝΑΝΕΩΤΙΚΗ» έλαβε το υπολογίσιμο 25% των ψήφων και 25 έδρες από τις 111 του τοπικού Κοινοβουλίου. Μία άλλη λίστα την οποία απάρτιζαν Ισλαμιστές και σοσιαλιστές κατέλαβε 13 έδρες, ενώ από τις υπόλοιπες 5 έλαβαν οι εκπρόσωποι της Ασσυριακής κοινότητας, 5 της Τουρκμενικής και μία της Αρμενικής. Δεν είχαν προβλεφθεί βουλευτικές θέσεις για τις μειονότητες των Σαμπάκ και Γιαζίντις, αν και εκπρόσωπος των τελευταίων εξελέγη με την λίστα «ΚΟΥΡΔΙΣΤΑΝΙΚΗ».

Αναφορικά με τις εκλογές στο Ιρακινό Κουρδιστάν, δεν υπήρξε κάποια εκ των προτέρων συμφωνία του Ερμπίλ με την Βαγδάτη, για αυτό και δεν έλαβαν χώρα εκλογές στην πόλη του Κιρκούκ. Η Κουρδική κυβέρνηση είχε έτοιμο κείμενο για εκλογές στο Κίρκουκ, αλλά εξ αρχής η Βαγδάτη ήταν αρνητική στο να διεξαχθούν τοπικές εκλογές σε αυτή την διαφιλονικούμενη περιοχή. Ως εκ τούτου τότε η Κουρδική κυβέρνηση αποφάσισε να μην διεξαχθεί παράλληλα και συνταγματικό δημοψήφισμα σχετικά με χρόνια ζητήματα της ευρύτερης περιοχής. Οι εκλογές του 2009 με την ισχυρή παρουσία και αποτέλεσμα της ΑΝΑΝΕΩΤΙΚΗΣ λίστας, κατέστησαν εμφανή την απώλεια του κόμματος του Ταλαμπανί, αφού η συγκεκριμένη λίστα/ψηφοδέλτιο προήλθε από στελέχη του συγκεκριμένου κόμματος, ενώ κέρδισε σχεδόν το 50% των ψήφων στο προπύργιο του Ταλαμπανί που είναι η επαρχία της Σουλαμανίγια. Παρά την υποχώρηση σε ποσοστά σε υποστήριξη προς τον Ταλαμπανί, το κόμμα του Μπαρζανί επέμενε στο να οριστεί ως πρωθυπουργός του Ιρακινού Κουρδιστάν ο Μπαρχάμ Σαλίχ., που επίσημα μαζί με τον Μπαρζανί ανέλαβαν τα καθήκοντα τους στις 20 Αυγούστου του 2009. Τον Ιανουάριο του 2010 ο Δρ Ρους Σαουεις από το Κουρδικό Δημοκρατικό κόμμα του Μπαρζανί, που στο παρελθόν είχε διατελέσει ως αναπληρωτής πρωθυπουργός, κατέλαβε την βουλευτική έδρα του Σαλίχ στην Κουρδική Βουλή³⁴.

---

³⁴ <http://www.understandingwar.org/sites/default/files/KurdishElections.pdf>

5. ΟΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΗΣ ΒΑΓΔΑΤΗΣ - ΕΡΜΠΙΛ

5.1. ΤΑ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΚΡΙΣΙΜΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΗΣ

5.1.1. Γενικά

Το Σύνταγμα του 2005 και οι πολιτικές επιλογές στον μετά-Σανταμικό χώρο του Ιράκ σε συνδυασμό με τις στενές σχέσεις των Κούρδων με τις ΗΠΑ προσέδωσαν στην Κουρδική πλευρά υπολογίσιμη πολιτική αναβάθμιση. Όμως η συγκεκριμένη ισχυροποίηση των Κουρδικών θέσεων είχε σαν αποτέλεσμα οι μειονότητες στο βόρειο Ιράκ, οι γειτονικές με το Ιράκ χώρες, αλλά και οι Αραβικής προέλευσης ηγέτες του Ιράκ, άρχισαν να εκτιμούν ότι οι Κούρδοι στοχεύουν στην εδαφική διάσπαση της χώρας και στην σύσταση δικής τους κρατικής οντότητας με πρωτεύουσα το Ερμπίλ. Από την δική τους οπτική γωνία οι Κούρδοι ηγέτες θεωρούσαν ότι η κεντρική κυβέρνηση της χώρας στην Βαγδάτη δεν μπορεί να ελέγξει τα πράγματα, ενώ η μετά-Σαντάμ Ιρακινή κοινωνία θα πρέπει να είναι πολυεθνική, πολυπολιτισμική και πολυσυλλεκτική εξέλιξη που θα επέτρεπε στους Κούρδους να έχουν πλήρη πολιτικά και άλλα δικαιώματα, και έτσι θα έβαζαν τέρμα στις μαζικές παραβιάσεις των πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, που υπέφεραν επί Μπααθικού καθεστώτος για δεκαετίες³⁵.

Οι διαδοχικές Αμερικανικές κυβερνήσεις των προέδρων Μπους και Ομπάμα υποστήριξαν και εκτιμούσαν την συνδρομή των Κούρδων στην διαμόρφωση της νέας κατάστασης στο Ιράκ, ενώ παράλληλα προσπαθούσαν να χαλαρώσουν τις εντάσεις ανάμεσα στην Κουρδική πλευρά με τις πολιτικές ηγεσίες στην Ιρακινή πρωτεύουσα. Ως δείγμα της εκτίμησης των ΗΠΑ προς την Κουρδική συνδρομή αποφασίστηκε από τον Ομπάμα να ανοίξει Γενικό Προξενείο των ΗΠΑ στο Ερμπίλ του Ιρακινού Κουρδιστάν. Παράλληλα άνοιξαν Γραφεία της Αμερικανικής πρεσβείας σε δύο πόλεις στο βόρειο Ιράκ και συγκεκριμένα στην Μοσούλη και στο διαφιλονικούμενο μεταξύ Αράβων και Κούρδων Κιρκούκ. Επίσης πέραν της Βασόρας, με στόχο να διατηρηθούν οι ισορροπίες οι ΗΠΑ είχαν κατά νου να ανοίξουν μικρότερες προξενικές έδρες σε Νατζάφ και Ανμπάρ, οπότε θα υπήρχαν πλέον γραφεία σε Σιυτικές και Σουνιτικές περιοχές. Έκθεση της Γερουσίας

---

³⁵ <https://www.commondreams.org/views/2007/10/26/united-states-and-kurds-brief-history>

των ΗΠΑ τότε, υποστήριζε την κυβερνητική πρόταση στα πλαίσια των ισορροπιών μεταξύ Κούρδων και Αράβων³⁶.

5.1.2. Η Συμμετοχή των Κούρδων στην Ιρακινή Πολιτική Σκηνή και στην Κυβέρνηση της Βαγδάτης

Οι Κούρδοι ευρύτερα αλλά κυρίως η Πατριωτική Ένωση του Κουρδιστάν του Ταλαμπανί εκτιμούσαν την έμπρακτη συμμετοχή τους στην μετά-Σαντάμ εποχή του Ιράκ, ως πολύ θετική προκειμένου να συνδράμουν στα Κουρδικά συμφέροντα. Τα δύο Κουρδικά κόμματα συμμετείχαν από κοινού στις δύο εθνικές εκλογές του 2005. Στις εκλογές της 30ης Ιανουαρίου 2005 τα δύο κόμματα έλαβαν ποσοστό 26% των ψήφων και κατέλαβαν 75 έδρες στο Ιρακινό Κοινοβούλιο. Λόγω της θέσης που είχε εκφράσει ο Ταλαμπανί έγινε πρόεδρος του Ιράκ. Επειδή πολλοί Σουνίτες απείχαν των εκλογών, οι Κούρδοι επικράτησαν και στο περιφερειακό συμβούλιο της επαρχίας Νινευί, στην οποία σε συντριπτικό βαθμό υπερτερούν πληθυσμιακά οι Άραβες. Παράλληλα οι Κούρδοι είχαν σημαντική παρουσία στην κυρίως Αραβόφωνη ανατολική επαρχία Ντιγιάλα.

Στις εκλογές του Δεκεμβρίου του 2005, η Κουρδική παρουσία δεν ήταν τόσο ισχυρή, όσο εκείνη 10 μήνες πριν, αφού οι Κούρδοι κατέλαβαν 53 έδρες κι αυτό γιατί στην εκλογική διαδικασία-μετά από Αμερικανική πίεση-συμμετείχαν οι Σουνίτες. Πάντως στην τετράχρονη διάρκεια κυβέρνησης που τελικά συστάθηκε τον Μάιο του 2006, ο Ταλαμπανί παρέμεινε ως πρόεδρος της χώρας, και ο Ζεμπάρι ως υπουργός Εξωτερικών. Στον ενδοκυβερνητικό χώρο οι διαφορές ήταν μεγάλες ειδικά στα πρώτα χρόνια στον τομέα του προϋπολογισμού. Οι Άραβες του Ιράκ επεδίωκαν να περιορίσουν τους Κουρδικούς πόρους κατά 4% (δηλαδή από το 17% στο 13%). Στις προσπάθειες τους όμως δεν το πέτυχαν, ενώ οι Κούρδοι επέμεναν στην θέση τους ότι οι μισθοί και οι συντάξεις των πεσμεργκά θα πρέπει να καταβάλλονται από τους εθνικούς πόρους. Μετά από 4 χρόνια αντιπαραθέσεων, τελικά το 2010 υπήρξε μια σχετική επίλυση του χρόνιου ζητήματος, αφού το όλο θέμα πέρασε μέσα από μια στατιστική και δημογραφική σχέση με τον Κουρδικό καταγεγραμμένο πληθυσμό. Πάντως μέχρι το 2010 δεν είχε επιλυθεί από πλευράς κυβερνητικής ως και συνταγματικής, η περίπτωση του αν οι πεσμεργκά θα μπορούσαν να αγοράσουν όπλα από ξένες χώρες ή πηγές.

---

³⁶ <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2014/08/12/how-far-will-obamas-support-for-the-iraqi-kurds-go/>

Όμως το 2008 είχε γίνει ένα πρώτο βήμα, αφού η κεντρική κυβέρνηση στην Ιρακινή πρωτεύουσα δεν έφερε αντιρρήσεις στην προμήθεια των Κούρδων με Βουλγαρικά όπλα και πυρομαχικά. Το συγκεκριμένο πολεμικό υλικό μεταφέρθηκε στο Ερμπίλ από την Σόφια με μεταγωγικά αεροσκάφη C-13020. Από το 2008 και μετά οι Κούρδοι ελάμβαναν όπλα και πυρομαχικά από Δυτικές χώρες.

5.1.3. Η Πολιτική Στήριξη των Κούρδων

Από πλευράς πολιτικού προσανατολισμού τα Κουρδικά κόμματα την χρονική περίοδο 2005-2010 ήταν στενά συνδεδεμένα με τα βασικά και προεξέχοντα Σιτικά κόμματα, ήτοι με το κόμμα DAWA του πρώην πρωθυπουργού Νούρι αλ Μαλίκι, και το Ανώτατο Ισλαμικό συμβούλιο του Ιράκ του Αμπντ Αλ Αζίζ Αλ Χακίμ (που έφυγε από την ζωή τον Αύγουστο του 2009 και αντικαταστάθηκε από τον γιο του Αμάρ Αλ Χακίμ). Η πολιτική υποστήριξη που παρείχαν οι Κούρδοι βοήθησε τον αλ Μαλίκι να διατηρηθεί στην εξουσία σε κρίσιμες χρονικές περιόδους όπως εκείνες του 2006 και του 2008. Στις συγκεκριμένες χρονικές στιγμές η κυβέρνηση Μαλίκι δέχονταν πολιτικές και άλλες πιέσεις, όχι μόνο από τους Σουνίτες Άραβες αλλά και από την σκληροπυρηνική Σιτική πολιτοφυλακή του ιεροκήρυκα Μοκντάντα Αλ Σαντρ. Οι Κούρδοι και στις δύο περιπτώσεις υποστήριζαν τον Ιρακινό πρωθυπουργό, ειδικά στην εξέγερση της Βασόρας το 2008 στο να αντιμετωπίσει επιτυχώς τον ιδιαίτερα δυναμικό και με υπολογίσιμη λαϊκή βάση ως και υποστήριξη από το Ιράν Αλ Σάντρ.

Περί τα τέλη του 2008 οι Κούρδοι σταδιακά άρχισαν να απαγκιστρώνονται από τον Μαλίκι, εξ αιτίας του ότι δεν ικανοποιούσε όλα τα αιτήματά τους, και ειδικότερα τις εδαφικές τους θέσεις και επιλογές στο βόρειο τμήμα της χώρας. Το Νοέμβριο του 2009 τα πράγματα χειροτέρευαν με τον Μπαρζανί να εμφανίζεται σε τοπικό τηλεοπτικό πρόγραμμα και να επικρίνει σφοδρότατα τον Μαλίκι ότι προσπαθεί να έχει το μονοπώλιο στην εξουσία. Από την πλευρά του ο Μαλίκι κατηγορήσε ευθέως τους Κούρδους ότι έχουνε την δική τους ατζέντα θεμάτων, αναπτύσσουν τους πεσμεργκά εκτός εδαφικής τους επικράτειας, ενώ διαπιστεύουν στο εξωτερικό πρέσβεις και ανοίγουν διπλωματικά γραφεία σε αρκετά ξένα κράτη. Μάλιστα στα τέλη του 2008 οι Κούρδοι προσανατολίζονταν σε συμμαχία με άλλα κόμματα του Κοινοβουλίου να καταθέσουν πρόταση μομφής κατά του Μαλίκι. Οι σχέσεις μεταξύ Μαλίκι και Μπαρζανί έφθασαν στα άκρα, όταν συζητήθηκε η κατάσταση στην κρίσιμη επαρχία Νινευί, με αποτέλεσμα για σχεδόν ένα χρόνο να μην

υπάρχει μεταξύ τους επικοινωνία. Αυτό το κενό σε επαφές διατηρήθηκε μέχρι τον Αύγουστο του 2009 όταν ο Μαλίκι μετέβη στο Ερμπίλ³⁷.

5.1.4. Η Αντιπαράθεση των Κούρδων με την Βαγδάτη

Η επόμενη φάση της αντιπαράθεσης της Περιφερειακής Κυβέρνησης των Κούρδων με την Βαγδάτη άρχισε ουσιαστικά αμέσως μετά τις βουλευτικές εκλογές της 7ης Μαρτίου του 2010. Όπως και στο παρελθόν τα δύο βασικά κόμματα του Ιρακινού Κουρδιστάν συγκρότησαν ενιαία λίστα υποψηφίων. Όμως αυτή την φορά προστέθηκαν οι ANANEΩΤΙΚΟΙ, δηλαδή το αντιπολιτευόμενο κόμμα του Ιρακινού Κουρδιστάν που κατέβηκε ως ανεξάρτητο, καθώς επίσης και η Κουρδική Ισλαμική Ένωση. Από το τελικό αποτέλεσμα των εκλογών αποδείχθηκε ότι τα δύο παλαιοκομματικά σχήματα της Κουρδικής Περιφέρειας δεν ήταν πλέον τα κυρίαρχα, αφού η κοινοβουλευτική τους δύναμη μειώθηκε από τις 53 έδρες στην προηγούμενη τετραετία στις 43³⁸. Οι ANANEΩΤΙΚΟΙ και η Ισλαμική Ένωση των Κούρδων κατέλαβαν 14 έδρες, ενώ στην τελευταία βουλή είχαν μόνο 5. Αν και οι ANANEΩΤΙΚΟΙ είναι κατά βάση Κουρδικό κόμμα, εν τούτοις δεν υποστηρίζει τις εκφρασθείσες πολιτικές θέσεις των δύο παλιότερων απέναντι στους Άραβες και αποτέλεσμα ήταν να μην μπορεί επί μήνες να συγκροτηθεί κυβέρνηση, ενώ αυτή την φορά η κύρια αντιπαράθεση ήταν πάνω στο αν θα έπρεπε ο Μαλίκι να παραμείνει για άλλη μία τετραετία ως πρωθυπουργός της χώρας. Οι Κούρδοι τότε υποστήριζαν μια εναλλακτική πολιτική προσωπικότητα που θα διαδέχονταν τον Μαλίκι και συγκεκριμένα τον Αμπνούλ Μαχντί που ήταν πιο μετριοπαθής συγκριτικά με τον Μαλίκι, αλλά η υποψηφιότητά του δεν συγκέντρωσε τον απαιτούμενο αριθμό ψήφων. Επειδή στην νέα Βουλή το κόμμα του Μαλίκι είχε 89 έδρες, το Σουνιτικό κόμμα του πρώην πρωθυπουργού Ιγιαντ Αλάουι διέθετε 91 και το κόμμα του Σίιτη Σαντρ 70 έδρες ήταν πάρα πολύ δύσκολο οι Κούρδοι βουλευτές να μεταμορφώσουν το κοινοβουλευτικό σκηνικό με τις 43 έδρες που κατείχαν. Οι Κούρδοι έκαναν μια στροφή της τελευταίας στιγμής υποστηρίζοντας τον Σουνίτη Αλάουι για πρωθυπουργό, αν και ορισμένες θέσεις που ο τελευταίος είχε εκφράσει ήταν πολύ σκληροπυρηνικές και προσέγγισαν τις Σουνιτικές εθνικιστικές ακραίες απόψεις.

---

³⁷ <https://www.al-monitor.com/pulse/politics/2012/12/barriers-to-a-resolution.html>

³⁸ <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/national-implications-of-the-kurdish-Elections>

5.1.5.Οι Αντιδράσεις για την Ανεξαρτησία των Κούρδων

Η περίπτωση της όποιας μορφής Κουρδικής ανεξαρτησίας δεν ήταν τότε η κυρίαρχη στην αντιπαράθεση των Κούρδων με την Βαγδάτη. Θα λέγαμε ότι πιο πολύ ως επιλογή απασχολούσε τις γειτονικές χώρες που στα εδάφη τους έχουνε υπολογίσιμους αριθμητικά Κουρδικούς πληθυσμούς, όπως η Συρία, το Ιράν και η Τουρκία. Οι προεξέχοντες Κούρδοι πολιτικοί εκείνης της χρονικής περιόδου δήλωναν ότι δεν επρόκειτο να πιέσουν προς την κατεύθυνση της ανεξαρτησίας και απόσχισης από το Ιράκ. Και αυτό γιατί ήταν βέβαιοι ότι θα προκαλούσε ένοπλη αντιπαράθεση στην περιοχή με την συμμετοχή όλων των ανωτέρω κρατών.

Πάντως όλες οι πολιτικές και άλλες δυνάμεις στις ανωτέρω χώρες διέβλεπαν ότι αργά ή γρήγορα η κυβέρνηση Μπαρζανί θα προχωρήσει στην προκήρυξη δημοψηφισμάτων που θα έχουνε ως βασικό θέμα την Κουρδική ανεξαρτησία. Οι θέσεις των Κούρδων του Ιράκ ότι η περιοχή του Κιρκούκ/Ταμίμ καθώς και ορισμένες πόλεις των επαρχιών Νινευί και Ντιγιάλα θα έπρεπε να ενσωματωθούν στο Ιρακινό Κουρδιστάν, ήταν από τις κύριες αιτίες συνεχούς διένεξης των Κούρδων πολιτικών με τον Μαλίκι, αλλά και με υπολογίσιμες μειονότητες στα βόρεια της χώρας και ειδικότερα τους Χριστιανούς, τους Τουρκμένιους και τους Γιαζίντις. Η περίπτωση του Κιρκούκ θεωρείται ως «υπαρξιακή», όχι μόνο για τους Κούρδους, αλλά και για την Άγκυρα που εκτιμά ότι αν η πόλη και η ευρύτερη περιοχή περάσει υπό Κουρδικό έλεγχο, τότε θα ενισχυθεί ακόμα πιο πολύ η τάση του Ερμπίλ για απόσχιση και ανεξαρτησία. Στο Κιρκούκ βρίσκεται το 10% του Ιρακινού πετρελαίου, που ισοδυναμεί με 113 δισ βαρέλια. Επίσης η Τουρκία θεωρεί ότι έχει δικαιώματα στην περιοχή του Κιρκούκ, προφανώς επικαλούμενη την παρουσία ως και κάλυψη της Τουρκμενικής μειονότητας. Λόγω της Κουρδικής επιμονής το Ιρακινό σύνταγμα επιβεβαίωσε την διαδικασία επανεγκατάστασης των Κούρδων που ο Σαντάμ βίαια έδωξε από το Κιρκούκ, ενώ το άρθρο 140 έκανε πάντα αναφορά σε ενδεχόμενο δημοψήφισμα στην περιοχή³⁹.

5.1.6. Οι Κουρδικές Θέσεις για την Περιοχή του Κιρκούκ

Το 2008 οι Κούρδοι υπό τις συνεχείς πιέσεις των ΗΠΑ, ανέβαλαν το τοπικό δημοψήφισμα, ενώ αποδέχθηκαν την πρόταση σύστασης Ειδικής Επιτροπής του ΟΗΕ στο Ιράκ (UNAMI) η όποια θα ανέλυε, συγκέντρωνε στοιχεία ως και παρουσίαζε έκθεση

---

³⁹ <https://www.alaraby.co.uk/english/indepth/2017/5/12/turkeys-long-term-interest-in-kirkuk-and-mosul>

αναφορικά με το Κιρκούκ, ενώ παράλληλα θα εξέταζε κάποιες περιοχές των επαρχιών Ντιγιάλα και Νινευί στο αν θα μπορούσαν να ενταχθούν στην εδαφική επικράτεια του Ιρακινού Κουρδιστάν. Η παρέμβαση των ΗΠΑ στόχευε στο να πείσει τους Κούρδους ότι δεν είναι προς το συμφέρον τους η βίαιη αντιπαράθεση, ενώ μετά τις εκθέσεις των ειδικών θα προσφέρονταν ευκαιρίες για μια πιο εμπεριστατωμένη κάλυψη του Κιρκούκ, με θετικές για το Ερμπίλ προτάσεις. Οι βασικές πόλεις στις δύο επαρχίες που η Ειδική Επιτροπή θα εξέταζε ήταν η Χανακίν, το Σιντζάρ, η Μαχμούρ, η Ακρε, το Ταλ Αφάρ, η Τιλκαίφ, η Μανταλί η Χαμντανίγια και η Σεκχάν. Αξίζει να σημειωθεί ότι τον Ιούνιο του 2008 η Επιτροπή του ΟΗΕ παρέδωσε την έκθεση της, τα συμπεράσματα της οποίας σε αρκετές περιπτώσεις προσέγγιζαν τις Κουρδικές θέσεις, αν και στις περιπτώσεις της Χαμντανίγια και της Μάνταλι οι θέσεις των ειδικών ήταν πιο κοντά στις εκφρασθείσες από την Βαγδάτη απόψεις⁴⁰.

Έχοντας οι Κούρδοι μια εικόνα των προτεινόμενων από τους ειδικούς χρησιμοποίησαν την μυστική τους υπηρεσία την Asayesh στο να περάσει μηνύματα μέσω παρατεταμένων ψυχολογικών επιχειρήσεων ότι το Κιρκούκ πρόκειται να ενταχθεί στο Ιρακινό Κουρδιστάν και ως εκ τούτου ασκούσαν πιέσεις σε Σουνίτες, Σίιτες και Τουρκμένιους να αρχίσουν να εγκαταλείπουν την περιοχή. Παράλληλα υποστήριζαν ότι το ισχύον σύνταγμα καλύπτει πλήρως την διεξαγωγή δημοψηφίσματος στο Κιρκούκ. Αν και το χρονικό όριο για την διεξαγωγή του δημοψηφίσματος είχε παρέλθει, η κυβέρνηση Ομπάμα επανήλθε τον Δεκέμβριο του 2009 υποστηρίζοντας ότι σέβεται απόλυτα το Άρθρο 140 που επικεντρώνεται την επίλυση της διαφοράς σχετικά με το Κιρκούκ ως και σε άλλες αμφισβητούμενες περιοχές. Αν και τότε δεν έλαβε χώρα το δημοψήφισμα η Επιτροπή του ΟΗΕ εξέτασε λεπτομερώς σειρά μεθόδων και επιλογών αναφορικά με την επίλυση συγκεκριμένων πολιτικών, εδαφικών και δημογραφικών ζητημάτων ενώ στις 22 Απριλίου 2009 πρότεινε την συγκρότηση μίας από κοινού τοπικής κυβέρνησης των Κούρδων με στελέχη που θα όριζε η κεντρική κυβέρνηση της Βαγδάτης. Αν και την περίοδο 2009-2010 οι προτάσεις της Επιτροπής εξετάζονταν από όλες τις εμπλεκόμενες πλευρές, εν τούτοις δεν παρουσιάστηκε καμία ουσιώδης πρόοδος.

5.1.7. Αμβλυνση των Σχέσεων των Κούρδων με τη Βαγδάτη

Εξ αιτίας της μη-επίλυσης των συγκεκριμένων ζητημάτων ανάμεσα σε Κούρδους και την Βαγδάτη, οι διαφορές διογκώθηκαν ακόμα πιο πολύ. Λόγω της συμμετοχής των

---

⁴⁰ https://en.wikipedia.org/wiki/Disputed_territories_of_Northern_Iraq

Σουνιτών στις εκλογές του Ιανουαρίου του 2009, η Κουρδική επιρροή υποχώρησε σημαντικά στις επαρχίες Ντιγιάλα και Νινευί. Στην τελευταία οι Κούρδοι έχασαν την πλειοψηφία που διέθεταν στο περιφερειακό συμβούλιο των 37 θέσεων, ενώ κερδισμένη ήταν μια πολιτική δύναμη με την επωνυμία Al Hadbaa που στόχευε στην περιορισμό της Κουρδικής επιρροής και δύναμης, ενώ επεσήμανε ότι δεν επιθυμεί την οποιαδήποτε εδαφική επίλυση των εκκρεμοτήτων. Η συγκεκριμένη πολιτική κίνηση κατέλαβε 19 από τις 37 έδρες στην Νινευί, ενώ ο επικεφαλής της ήταν ο Ατελ αλ Νουτζαίφι που υποστηρίζεται διαχρονικά από την Τουρκία και οποίος ανέλαβε και διετέλεσε για χρόνια - μέχρι να εκδιωχθεί το καλοκαίρι του 2014 από το ISIS- ως κυβερνήτης της επαρχίας. Τότε οι Κούρδοι της Νινευί αντέδρασαν με αποτέλεσμα να ξεσπάσουν ταραχές μεταξύ της Σουνιτικής πολιτοφυλακής (που υποστηρίχθηκε έκτοτε από μικρή Τουρκική στρατιωτική μονάδα) και των Κούρδων πεσμεργκά. Οι Κούρδοι δεν αποδέχθηκαν με τίποτα την όποια δικαιοδοσία του Νουτζαίφι στις Κουρδικό-ελεγχόμενες περιοχές της επαρχίας Νινευί.

Οι εντάσεις στο Κιρκούκ, προκάλεσαν καθυστερήσεις στην εκπόνηση και αποδοχή πολλών νομικών ρυθμίσεων, και ειδικά για τα νομικά ισχύοντα στις εκλογές του 2010. Οι Κούρδοι επιμελώς καθυστερούσαν τις διαδικασίες προβάλλοντας τις διαφορές τους με τους Σουνίτες Άραβες αλλά πιο πολύ δίνοντας έμφαση στα επιμέρους ζητήματα όπως το Κιρκούκ. Μάλιστα ο Ταλαμπανί ως πρόεδρος του Ιράκ από το 2008 καθυστερούσε την υπογραφή νομικών ρυθμίσεων, επιμένοντας ότι στο Κιρκούκ θα έπρεπε να επιτευχθούν λεπτεπίλεπτες «ισορροπίες» μεταξύ Κούρδων-Σουνιτών και Τουρκμένων. Τελικά παρά τα βαθιά προβλήματα, οι εκλογές και σε αυτή την περιφέρεια του Ιράκ πραγματοποιήθηκαν. Μάλιστα σε κάποια φάση οι Κούρδοι ηγέτες είχαν απειλήσει με αποχή από τις εκλογές, αν από πλευράς νομικής δεν είχαν κατοχυρωθεί οι θέσεις τους στις εκλογές του 2010. Με τις αμοιβαίες υποχωρήσεις τελικά και την επιστροφή των Κούρδων στην θέση που δίνει βαρύτητα στις τρεις περιοχές τους στα βόρεια της χώρας οι αλλαγές πέρασαν το Νοέμβριο του 2009, και οι εκλογές τελικά έγιναν τον Μάρτιο του 2010.

5.1.8. Ο Αμερικανικός Παράγοντας στο Β. Ιράκ

Παρά τις έντονες αντιπαραθέσεις στο βόρειο Ιράκ μεταξύ Κούρδων και Αράβων, οι Αμερικανοί πολύ συχνά παρέμβαιναν στο να αποκλιμακώσουν τις εντάσεις μεταξύ των Ιρακινών δυνάμεων ασφαλείας και των πεσμεργκά. Μάλιστα ο τότε επικεφαλής των Αμερικανικών δυνάμεων στο Ιράκ ως και μετέπειτα Αρχηγός των χερσαίων δυνάμεων των ΗΠΑ, Στρατηγός Ρεϊμοντ Οντιέρνο, ανησυχούσε για τις συχνές υποτροπές και προχώρησε

στην εκπόνηση ενός σχεδίου που είχε ως στόχο την οικοδόμηση εμπιστοσύνης ανάμεσα σε Κούρδους και Άραβες/Σουνίτες. Μεταξύ των επιμέρους σημείων του σχεδίου ήταν η ενίσχυση των Αμερικανικών μονάδων στα βόρεια της χώρας και οι κοινές περιπολίες με Σουνιτικές δυνάμεις καθώς και με αντίστοιχες των πεσμεργκά. Ειδικότερα στις επαρχίες Ντιγιάλα και Νινευί δημιουργήθηκαν 15 ειδικά σημεία ελέγχου, στα όποια οι τρεις πλευρές αντάλλασσαν απόψεις ως και πληροφορίες για ζητήματα τοπικής ασφάλειας ως και ελέγχου. Παράλληλα οι πεσμεργκά που συμμετείχαν στις κοινές περιπόλους εκπαιδεύονταν από τις Αμερικανικές δυνάμεις σε περιοχή του Κιρκούκ. Η σταδιακή μείωση των Αμερικανικών δυνάμεων το 2010 και η αποχώρηση τους από το Ιράκ το 2011 προκάλεσε στις Κουρδικές τάξεις αρκετές ανησυχίες για το μέλλον. Ήδη από τα μέσα Σεπτεμβρίου του 2010 οι Αμερικανοί αποσύρθηκαν από τα 4 ειδικά σημεία, ενώ με την συνολική αποχώρηση τους τον Δεκέμβριο του 2011, αποχώρησαν και από τα 15. Ο Οντιέρνο επειδή διέβλεπε τις τοπικές δυσχέρειες φέρεται να πρότεινε την αντικατάσταση των Αμερικανικών δυνάμεων με κάποιας μορφής εμπλοκής μονάδων του ΟΗΕ, αλλά η πρόταση του δεν είχε απήχηση.

Την ίδια χρονική περίοδο οι άλλες μειονότητες στο βόρειο τμήμα του Ιράκ ανησυχούσαν πολύ σχετικά με το μέλλον τους, και ειδικότερα από την συνεχή ένταση ανάμεσα σε Βαγδάτη και Ερμπίλ. Αυτοί οι τοπικοί πληθυσμοί φοβόντουσαν ότι οι Κούρδοι στόχευαν να τους εκδιώξουν, στα πλαίσια μιας Κουρδοποίησης της περιοχής. Μια ειδική αναφορά που υπήρχε σχετικά με την παρουσία τους στα περιφερειακά συμβούλια 6 επαρχιών συμπεριλαμβανομένης και της Βαγδάτης, αναφορικά με την συμμετοχή Χριστιανών-Γιαζίντις-Σαμπέανς και Σαμπέκς, τέθηκε στο περιθώριο τον Ιούλιο του 2008 προκαλώντας εύλογες ανησυχίες. Επιπλέον μετά την αποδοχή του εκλογικού νόμου το 2008 οι Χριστιανοί στην Μοσούλη δέχονταν επιθέσεις από άγνωστες οργανώσεις (πιθανότατα από την τότε Αλ Κάιντα στο Ιράκ). Αποτέλεσμα ήταν περίπου 1000 Χριστιανικές οικογένειες στα τέλη φθινοπώρου του 2008 έφυγαν από την Μοσούλη, ενώ όσες παρέμειναν εκεί, ζούσαν με τον φόβο νέων επιθέσεων. Συνολικά με το νέο εκλογικό νόμο του 2009 οι μειονότητες είχαν στην διάθεση τους μόνο 7 έδρες στις επαρχίες του βορείου Ιράκ. Ορισμένοι χριστιανοί πρότειναν την σύσταση πολιτοφυλακής για την προστασία τους στην κρίσιμη περιφέρεια της Νινευί, αλλά τελικά η ιδέα δεν υλοποιήθηκε γιατί κυριάρχησε η θέση ότι αν προστεθεί και άλλη μία πολιτοφυλακή στις ήδη υπάρχουσες, τελικά θα κλιμακωθούν ακόμα περισσότερο οι συγκρούσεις.

5.2. Έλεγχος των Πετρελαϊκών Πόρων

Ο έλεγχος των πετρελαϊκών πόρων καθώς και η εκμετάλλευση των νέων κοιτασμάτων του μαύρου χρυσού αποτέλεσε άλλο ένα θέμα αντιπαράθεσης ανάμεσα στις διάφορες κοινότητες και μειονότητες του Ιράκ. Οι Κούρδοι απαιτούσαν να έχουν την απόλυτη κυριότητα και εκμετάλλευση των ενεργειακών πόρων στις τρεις επαρχίες που έλεγχαν στον βορρά της χώρας. Επιπλέον ήθελαν να έχουν υπό τον δικό τους έλεγχο τις όποιες νέες ξένες επενδύσεις στις περιοχές τους. Πολλοί στην Βαγδάτη θεωρούσαν εξ αρχής ότι μία τέτοια κίνηση ενισχύει ακόμα περισσότερο τις αποσχιστικές διαθέσεις των Κούρδων με απώτερο στόχο την ανεξαρτησία του Ιρακινού Κουρδιστάν. Από την άλλη πλευρά οι Κούρδοι είναι εξαρτώμενοι από την κεντρική κυβέρνηση σε ότι αφορά την εκμετάλλευση των ενεργειακού τους πλούτου γιατί πάρα πολλοί αγωγοί διέρχονται μέσα από τα εδάφη που έλεγχε η Βαγδάτη. Το 2007 η Ιρακινή κυβέρνηση έκανε αποδεκτό ένα νόμο που διέπει το καθεστώς των ενεργειακών πόρων και υποδομών, αλλά οι εκπρόσωποι των Κούρδων δεν τον αποδέχθηκαν γιατί καθιστούσε το σύνολο των ενεργειακών τους πόρων δέσμιο την κεντρικής εξουσίας στην Βαγδάτη. Τον Ιούλιο του 2008 η Βαγδάτη και οι αρχές του Ιρακινού Κουρδιστάν προχώρησαν στην σύσταση μιας Επιτροπής η οποία θα είχε σαν στόχο να βρει μια αμοιβαία αποδεκτή λύση σε ότι αφορά τους νόμους που θα διέπουν το καθεστώς των ενεργειακών πόρων στην χώρα. Και σε αυτή την Επιτροπή οι Αμερικανοί είχαν εμπλοκή. Μία προταθείσα νομοθετική επιλογή ήταν η Βαγδάτη να έχει την κυρίαρχη θέση, ενώ ένα 17-18% των πετρελαϊκών πόρων καθώς και του φυσικού αερίου να τελούν υπό τον έλεγχο του Ερμπίλ. Φυσικά όπως ήταν αναμενόμενο δεν έγινε αποδεκτή από τους Κούρδους⁴¹.

Παρά την απουσία μιας συνολικής συμφωνίας η Περιφερειακή Κυβέρνηση του Κουρδιστάν προχώρησε στην σύσταση αποκλειστικά δικού της ενεργειακού τομέα. Η Κυβέρνηση υπέγραψε σειρά συμφωνιών με πολλές ξένες εταιρείες βάσει του δικού της νομικού πλαισίου, που υιοθέτησε και εφάρμοσε από τον Αύγουστο του 2007, ενώ ο τότε υπουργός Πετρελαίων του Ιράκ Χουσεΐν Σαχριστανί χαρακτήρισε τις συμφωνίες ως παράνομες και απαράδεκτες. Ειδικότερα υπογράφηκαν συμφωνίες με την Τουρκική Genel, την Αμερικανική Hunt Oil, την Dana Gas των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων, την BP της μεγάλης Βρετανίας, την DNO Asa της Νορβηγίας, την OMV της Αυστρίας, την SK της Νότιας Κορέας, την Talisman του Καναδά, την Addex της Ελβετίας κα. Η Αμερικανική εταιρεία προκάλεσε αντιδράσεις γιατί οι επικεφαλής της είχαν πολύ στενές σχέσεις με

---

⁴¹ <https://www.al-monitor.com/pulse/ru/originals/2013/12/baghdad-erbil-kurdish-oil-dispute.html>

στελέχη της κυβέρνησης Μπους και κάτι τέτοιο θα προκαλούσε προστριβές με την κεντρική κυβέρνηση στην Βαγδάτη, την οποία υποστήριζαν οι ΗΠΑ. Πάντως δεν ήταν βέβαιο το 2008 το αν η κυβέρνηση Μπους επικροτούσε την Αμερικανική εμπλοκή στο Ιρακινό Κουρδιστάν⁴².

Τον Δεκέμβριο του 2008 η Βαγδάτη συμφώνησε στο να συνδεθούν δυο πετρελαϊκές περιοχές του Ιρακινού Κουρδιστάν με τον κεντρικό αγωγό εξαγωγής πετρελαίου που καταλήγει σε Τουρκικό έδαφος. Επιπλέον πρόοδος επετεύχθη το Μάιο του 2009 όταν η Περιφερειακή Κυβέρνηση του Κουρδιστάν συμφώνησε με την Βαγδάτη να αρχίσει την εξαγωγή πετρελαίου μέσω του αγωγού Ταq Ταq, δηλαδή της χρήσης αγωγού που έλεγχε η κεντρική εξουσία. Από αυτή την μεταφορά το Ιρακινό Κουρδιστάν επί των κερδών θα λάμβανε το 17-18%. Η Βαγδάτη συμφώνησε σε μία τέτοια επιλογή γιατί το 2008 η τιμή του μαύρου χρυσού σε παγκόσμια βάση είχε παρουσιάσει σημαντική μείωση. Στα τέλη του 2009 εκ νέου η Κουρδική πλευρά διέκοψε την χρήση του αγωγού γιατί στο Ερμπίλ δεν υπήρχε διαφάνεια επί των χειρισμών και των σχετικών λογαριασμών. Επιπλέον οι ενεργειακές εταιρείες δεν πληρώνονταν κανονικά από την Βαγδάτη, η οποία είχε εμπλακεί σε πληθώρα πολεμικών και άλλων επιχειρήσεων. Αν και τον Μάιο του 2010 βρέθηκε κάποιος κοινός χώρος εν τούτοις στην πράξη δεν υλοποιήθηκε τίποτα. Τότε οι πλείστες έξοδοι για το πετρέλαιο που επρόκειτο να εξαχθεί από το Ιρακινό Κουρδιστάν παρέμεναν κλειστές. Πολλοί το 2010 θεωρούσαν ως υπεύθυνο για τα προβλήματα και τις συνεχείς διακοπές τον σκληροπυρηνικό Υπουργό Πετρελαίων του Ιράκ Χουσεΐν Σαχριστανί.

Η υπογραφή συμφωνιών ανάμεσα στην Περιφερειακή Κυβέρνηση του Κουρδιστάν και τις ξένες εταιρείες προκάλεσε πολλά ερωτηματικά σχετικά με το ποιος θα έλεγχε τα κέρδη που ήταν πάρα πολλά από την πλευρά των Κουρδικών παραγόντων. Δεδομένων των διαχρονικά πολύ ισχυρών ομάδων και φυλών των Μπαρζανί και Ταλαμπανί, ήταν φανερό ότι τα δύο κόμματα θα ήταν οι αποκλειστικοί κερδισμένοι από τις πετρελαϊκές συμφωνίες και προφανώς θα χρησιμοποιούσαν τα κέρδη τους για την περαιτέρω υποστήριξη των πολιτικών τους θέσεων. Διάφοροι άλλοι παράγοντες το Κουρδιστάν έβλεπαν ότι ήταν αδύνατο να ελέγξουν την κατάσταση, αφού οι δύο οικογένειες ασκούσαν ασφυκτικό έλεγχο στα οικονομικά και επιχειρηματικά σχέδια και προγράμματα της περιοχής. Επειδή η διαφθορά κυριαρχούσε σε πρωτοφανή και εντυπωσιακό βαθμό δεν ήταν τυχαίο ότι πολλοί οι Κούρδοι που στράφηκαν στις εκλογές του 2009 στην περιοχή αλλά και στις

---

⁴² <http://www.iraq-businessnews.com/list-of-international-oil-companies-in-iraqi-kurdistan/>

ευρύτερες Ιρακινές εθνικές εκλογές σε υποστήριξη της ΑΝΑΝΕΩΤΙΚΗΣ λίστας/GORRAN.

5.3. Το PKK και τα Διάφορα Κρησφύγετα στην Κουρδική ζώνη

Αν και η Τουρκία μέχρι την έναρξη του Συριακού εμφυλίου πολέμου το 2011, δεν είχε προσδώσει ιδιαίτερο ενδιαφέρον στα θέματα της αυτόνομης Κουρδικής οντότητας στο χρονικό διάστημα 2004-2011, αναμφισβήτητα παρακολουθούσε τις εξελίξεις στην συγκεκριμένη περιοχή καθώς και τις ενέργειες του PKK εκεί. Η γεωγραφική περιοχή του Ιρακινού Κουρδιστάν έχει φυσική συνέχεια με τις περιοχές της ΝΑ Τουρκίας, όπου από το 1984, βρίσκεται σε εξέλιξη το αντάρτικο των Κούρδων κατά της Άγκυρας που έχει στοιχίσει δεκάδες χιλιάδες ζωές. Διαχρονικά η Τουρκία έχει πραγματοποιήσει επιχειρήσεις στο βόρειο Ιράκ κατά των Κούρδων επί εποχής καθεστώτος Σαντάμ Χουσεΐν. Ειδικότερα η Τουρκία παρακολουθεί τον χώρο όπου συνήθως είναι ισχυρό το στοιχείο που υποστηρίζει τον Μπαρζανί γιατί αυτές οι περιοχές έχουν γεωγραφική συνέχεια με το έδαφος της. Από την άλλη πλευρά οι περιοχές που γεωγραφικά συνδέονται με το Ιράν είναι εκείνες που κυριαρχεί η φυλή του Ταλαμπανί και το κόμμα του. Το PKK γνωστό ως Kongra Gel (KGK) είναι στον κατάλογο των τρομοκρατικών οργανώσεων, και θεωρείται η δράση του ως παράνομη από τις ΗΠΑ, τον Καναδά και την Ευρωπαϊκή Ένωση. Δηλαδή στις ΗΠΑ είναι FOREIGN TERRORIST ORGANIZATION (FTO) βάσει του Immigration and Naturalization Act. Το PKK διατηρεί πιο στενές σχέσεις με τα Κουρδικά κόμματα και πολιτοφυλακές των Κούρδων στην γειτονική Συρία και ειδικότερα στα καντόνια της Χουσάκα, του Κομπανί και του Αφρίν⁴³.

Στα μέσα της δεκαετίας του 90 οι Κούρδοι του Ιράκ πολέμησαν το PKK του Οτσαλάν, αλλά αρκετοί Κούρδοι του βορείου Ιράκ διάκεινται θετικά απέναντι στην Κουρδική αντίσταση στη ΝΑ Τουρκία. Τον Ιούνιο του 2007 η Τουρκία μετακίνησε δυνάμεις κοντά στα σύνορα με το Ιρακινό Κουρδιστάν, ενώ τον Οκτώβριο της ίδιας χρονιάς η Άγκυρα εξασφάλισε ευρύτατη κοινοβουλευτική στήριξη για εισβολή στο βόρειο Ιράκ, προκαλώντας άμεση κινητοποίηση και παρέμβαση των Αμερικανών για να αποτρέψουν ένα τέτοιο ενδεχόμενο, που θα έθετε σε κίνδυνο τις Αμερικανικές επιλογές και κινήσεις στο Ιράκ. Οι ΗΠΑ προχώρησαν άμεσα στην σύσταση ενός ειδικού κέντρου πληροφοριών και επιτήρησης στην Άγκυρα που θα παρακολουθούσε τις ενέργειες και τις θέσεις των ανδρών του PKK, κάτι που οδήγησε την Άγκυρα στο να

---

⁴³ <https://www.al-monitor.com/pulse/tr/originals/2013/05/pkk-barzani-challenge-kurdistan.html>

μην προχωρήσει στην εισβολή στο Ιρακινό Κουρδιστάν, ενώ παράλληλα συνέχισε τους αεροπορικούς βομβαρδισμούς των ανταρτικών θέσεων. Από το 2008 μέχρι την στρατιωτική επιχείρηση του ISIS σε Συρία και Ιράκ, το μέτωπο των Τουρκό-Ιρακινών συνόρων ήταν σε γενικές γραμμές χωρίς ιδιαίτερες εντάσεις και εκτεταμένα ένοπλα επεισόδια.

Ένας ειδικός Αμερικανός διαμεσολαβητής παρακολουθούσε την κατάσταση, ενώ παρόμοιο άτομο είχε διαπιστευτεί από την Άγκυρα και τον Μπαρζανί και ενημέρωναν τακτικά την Βαγδάτη. Οι σχέσεις μεταξύ Άγκυρας και Κούρδων του Ιράκ βελτιώθηκαν σημαντικά μέσω εκατέρωθεν επισκέψεων των δύο πλευρών τουλάχιστον μέχρι το 2012. Ο πρώην πρόεδρος της Τουρκίας Αμπντουλάχ Γκιουλ τον Μάρτιο του 2009 επισκέφθηκε την Βαγδάτη, όπου συναντήθηκε με τον Πρόεδρο Ταλαμπανί αλλά και με τον επικεφαλής της Περιφερειακής Κυβέρνησης του Ιρακινού Κουρδιστάν τον Μασούτ Μπαρζανί. Ήταν η πρώτη φορά που Τούρκος ηγέτης συναντιόνταν με επίσημο εκπρόσωπο του Ιρακινού Κουρδιστάν. Οι ενδυναμωμένες και διευρυμένες διπλωματικές επαφές συνέπεσαν με την ενισχυμένη παρουσία της Τουρκίας ως πρώτη χώρα σε επενδύσεις στο Ιρακινό Κουρδιστάν, με ενεργό συμμετοχή σε δεκάδες επιχειρηματικά πλάνα σε όλους τους τομείς της περιφερειακής οικονομίας.

Η παρουσία μιας ακόμα Κουρδικής εξτρεμιστικής και ριζοσπαστικής ομάδας στο Ιρακινό Κουρδιστάν προκαλεί ανησυχίες όχι μόνο στην Άγκυρα αλλά και στην Τεχεράνη. Το Ιράν και η Τουρκία έχουν ασκήσει δριμύεια κριτική στο Ιράκ για τις ανεπιτυχείς του ενέργειες να θέσει υπό έλεγχο το Κουρδικό Κόμμα για την Ελεύθερη Ζωή στο Κουρδιστάν (γνωστό ως PJAK), που διασπάστηκε από το PKK και έχει κατά διαστήματα πραγματοποιήσει φονικές επιθέσεις από τα κρησφύγετα του στην επαρχία Σουλειμανίγια του Ιρακινού Κουρδιστάν βαθιά μέσα στο Ιράν.

Στις 4 Φεβρουαρίου του 2009 το Υπουργείο Οικονομικών των ΗΠΑ, βάσει της Εκτελεστικής Οδηγίας 13224 ενέταξε το ανωτέρω Κόμμα στον κατάλογο εκείνων που υποστηρίζουν πολύπλευρα την τρομοκρατία. Το PJAK στα τέλη του Σεπτεμβρίου του 2010 πραγματοποίησε βομβιστική επίθεση στην διάρκεια στρατιωτικής παρέλασης στην πόλη Μαχμπάντ (Κουρδικής πληθυσμιακής σύνθεσης περιοχή στο ΒΔ Ιράν). Την τότε τρομοκρατική επίθεση των Κούρδων σε Ιρακινό έδαφος καταδίκασε έντονα και το Αμερικανικό Υπουργείο των Εξωτερικών.

6. ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΟΥΡΔΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΜΕ ΤΑ ΓΕΙΤΟΝΙΚΑ ΚΡΑΤΗ

6.1. ΤΟΥΡΚΙΑ ΚΑΙ ΚΟΥΡΔΟΙ ΤΟΥ Β. ΙΡΑΚ

6.1.1. Η Τουρκία και το Ιρακινό Κουρδιστάν τα Τελευταία Χρόνια

Η Άγκυρα εν μέσω των πρώτων χρόνων μετά την ανατροπή του Σανταμικού καθεστώτος στο Ιράκ παρακολουθούσε στενά τις επιμέρους στρατιωτικές επιχειρήσεις των ΗΠΑ στην Μοσούλη, στο Κιρκούκ καθώς και στην Σουνιτική κυρίως επαρχία Ανμπάρ του δυτικού Ιράκ. Επειδή οι Αμερικανοί είχαν επιβάλει ένα καθεστώς κατοχής μέσω του Πωλ Μπρέμερ, και επειδή είχαν υπολογίσιμες απώλειες από το αντάρτικο στο γνωστό Σουνιτικό τρίγωνο του θανάτου (σε Ραμάντι-Φαλούτζα), η Τουρκία απέφευγε επιμελώς να εμπλακεί στα πολύ επιμέρους των Κουρδικών ζωνών στο βόρειο Ιράκ, ενώ διατηρούσε αποστάσεις από το Ερμπίλ, λόγω του ότι εκείνη την χρονική περίοδο το στρατιωτικό-διπλωματικό κατεστημένο της Τουρκίας εξακολουθούσε να έβλεπε τους Κούρδους του βορείου Ιράκ ως μη-αξιόπιστους, ενώ ειδικά οι αξιωματικοί της Άγκυρας εκτιμούσαν ότι αποτελούν κάποιας μορφής συνέχεια των Κούρδων στη ΝΑ Τουρκία, τους οποίους πολεμούσαν από το 1984 και από τους οποίους είχαν υποστεί σημαντικές απώλειες.

Στα πρώτα δηλαδή χρόνια μετά την έλευση του ΑΚΡ και του Ερντογάν στην εξουσία το 2002-2003, δεν παρατηρήθηκε κάποιας μορφής διαφοροποίηση στην ευρύτερη στάση των Τούρκων έναντι του βορείου Ιράκ. Πάντως παρακολουθούσαν τις εξελίξεις και ήταν προβληματισμένοι από τις επισκέψεις Αμερικανών πολιτικών, διπλωματικών και στρατιωτικών αξιωματούχων στο Ερμπίλ, αφού οι Κούρδοι του Ιρακινού Κουρδιστάν είχαν εξ αρχής υποστηρίξει την ανατροπή του Σαντάμ, από το καθεστώς του οποίου είχαν υποφέρει επί πολλά χρόνια.

Επιπλέον την Άγκυρα απασχολούσε η κατάσταση που θα διαμορφώνονταν στο Ιράκ μετά την επιπρόσθετη αύξηση των Αμερικανικών Ενόπλων δυνάμεων στα τέλη του 2007 (με το γνωστό SURGE), αλλά τους ανησυχούσε και η πρόθεση του νέου προέδρου Ομπάμα να προχωρήσει προς την σταδιακή αποχώρηση των ΗΠΑ από το Ιράκ μέχρι τα τέλη του 2010⁴⁴.

---

⁴⁴ https://www.huffingtonpost.com/haggai-carmon/iraq-war-withdrawal_b_1027571.html

6.1.2. Η Επιρροή της Τουρκίας στο Ιρακινό Κουρδιστάν

Με την απόσυρση μεγάλων τμημάτων του Αμερικανικού στρατού από σχεδόν όλες τις περιφέρειες του Ιράκ η Άγκυρα άρχισε να ενδυναμώνει την επιρροή της αρκετά χωρίς ωστόσο να προσεγγίζει τα όρια της έντονης διείσδυσης των Ιρανών σε περιοχές του νοτίου Ιράκ αλλά και μέσα σε Σιτικές γειτονίες της Βαγδάτης. Στην αλλαγή της πολιτικής της Τουρκίας έπαιξε καθοριστικό ρόλο η νέα «Στρατηγική προσέγγιση» του κυβερνώντος κόμματος του Ερντογάν και ειδικότερα το πολύ ισχυρό τρίο Ερντογάν-Γκιούλ-Νταβούτογλου. Παράλληλα και οι τρεις διαπίστωσαν ότι στο εσωτερικό της Τουρκίας δεν έδινε λύση η συνεχής στρατιωτική αντιμετώπιση του αντάρτικου των Κούρδων, για αυτό και επειδή το Ιράκ ήταν και είναι προβληματικός γείτονας απαιτείται μια πιο πολιτική προσέγγιση και χειρισμός των μεθοριακών και λοιπών ζητημάτων στο Ιρακινό Κουρδιστάν.

Από τα μέσα του 2009 η Τουρκία υπέγραψε συμφωνίες με το Ερμπίλ για προμήθεια Ιρακινού πετρελαίου από την περιοχή, ενώ επιπρόσθετα την ίδια χρονιά προχώρησε σε έναρξη διαλόγου με τους ηγέτες του Ιρακινού Κουρδιστάν. Την ίδια στιγμή διατήρησε κάποιες «αποστάσεις» από την σκληρή φιλό-Τουρκμενική της θέση, δίνοντας κάποια μεγαλύτερη προσοχή στους Κούρδους⁴⁵. Η αλλαγή στην στάση της Άγκυρας είχε να κάνει και με τις διαρκώς μεταβαλλόμενες γεωπολιτικές παραμέτρους της περιοχής, τις συνεχείς αναφορές των ΗΠΑ ότι σύντομα θα απέσυραν τις δυνάμεις τους από την περιοχή, ενώ στην Τουρκική διπλωματία κυριαρχούσε μια έντονη ανησυχία για το μέλλον στρατηγικών περιοχών, όπως το Κιρκούκ και η Μοσούλη. Συνεπώς σε εκείνη την χρονική στιγμή η Άγκυρα θα έπρεπε να είναι μέσα στις εξελίξεις με διπλωματία και πολιτικές επιλογές, παρά με την αμιγώς στρατιωτική μηχανή και τις κατά καιρούς μίνι-εισβολές στο Ιρακινό Κουρδιστάν.

Η Τουρκία επίσης προβληματιζόνταν από την περαιτέρω εμπλοκή των ΗΠΑ-NATO στην εκπαίδευση επιμέρους ανταρτικών και άλλων ομάδων στο Ιράκ, ενώ η παρουσία Νατοϊκών στρατιωτικών στην Ακαδημία αλ-Ρουσταμίγια του Ιράκ, είχε αφήσει την Τουρκία για μερικά χρόνια εκτός εξελίξεων στις όλες προσπάθειες ανασυγκρότησης του Ιρακινού στρατού. Παρά τα εσωτερικά προβλήματα που στο Ιράκ λάμβαναν διαστάσεις χιονοστιβάδας η Άγκυρα εκτιμούσε ως μετριοπαθή και εξισορροπητική την παρουσία

---

⁴⁵ <https://www.reuters.com/article/us-turkey-iraq-oil/exclusive-turkey-iraqi-kurdistan-ink-landmark-energy-contracts-idUSBRE9AS0BO20131129>

στην προεδρία της χώρας του Ιρανόφιλου Κούρδου ηγέτη Ταλιμπανί. Για την Τουρκική διπλωματία ήταν σημαντικό ότι στο Ιρακινό Κουρδιστάν κυριαρχούσαν οι γνωστές προσωπικότητες για χρόνια των Μπαρζανί και Ταλαμπανί, τους οποίους τις τακτικές και τους κατά καιρούς ελιγμούς γνώριζαν αρκετά καλά. Η Τουρκία πάντοτε υποστήριζε ένα ενιαίο Ιράκ ως αποτροπή των επικίνδυνων και πολυδιάστατων Ιρανικών διεισδύσεων, που θα μπορούσαν να προκαλέσουν ευρύτερη υποτροπή και αποσταθεροποίηση⁴⁶.

6.1.3. Η Στρατηγική προσέγγιση της Τουρκίας και των Κούρδων

Σημειώνεται ότι παρά την τότε ένταση και καχυποψία στις Ιρανό-Τουρκικές σχέσεις, η Άγκυρα ανησυχούσε και για τις γνωστές διασυνδέσεις των ακραίων ανταρτικών ομάδων του ΡΚΚ και του προερχόμενου από αντί-Ιρανούς Κούρδους ΡΙΑΚ που κατά καιρούς συνεργάζονταν σε διάφορες αποστολές κατά των δύο κρατών. Και οι δύο οργανώσεις αποδείχθηκαν διαχρονικά ως έχουσες αντοχές σε αντάρτικο στην ύπαιθρο και ειδικά στην ορεινή ζώνη του Καντίλ. Η Περιφερειακή Κυβέρνηση των Κούρδων του βορείου Ιράκ έβλεπε πιο πολύ την Άγκυρα ως «παράθυρο» προς την Ευρώπη, τις ΗΠΑ και το ΝΑΤΟ, γι αυτό και το άνοιγμα της Τουρκίας το 2009, ήταν μία σημαντική ευκαιρία για αυτή στο να προχωρήσουν κάποιοι τομείς συνεργασίας ειδικά στον οικοδομικό, στον διασυνοριακό, στον πετρελαϊκό και στον οικονομικό χώρο, δεδομένου ότι η περιοχή είναι περικλειστη και δεν υπάρχουν διαθέσιμα λιμάνια για να διευρύνει τον κύκλο των διεθνών επαφών της.

Η εκ μέρους της Τουρκίας ιστορική απόφαση να ανοίξει Γενικό Προξενείο στο Ερμπίλ ήταν καθοριστική και στρατηγικής εμβέλειας. Έδειξε ότι η Άγκυρα άρχισε να προσεγγίζει πιο ρεαλιστικά ορισμένα ζητήματα στο βόρειο Ιράκ, και απέναντι στην Περιφερειακή Κυβέρνηση να «αποστρατιωτικοποιεί» την διαχρονική τοποθέτηση της. Το άνοιγμα του Προξενείου στο Ερμπίλ έδειξε και την προσπάθεια της Τουρκίας να αποτρέψει την ακόμα μεγαλύτερη διείσδυση των Ιρανών στην περιοχή, ενώ παράλληλα έστειλε το «μήνυμα» προς το Ερμπίλ να επηρεάσει (όσο μπορεί τις θέσεις του ριζοσπαστικού ΡΚΚ). Επιπλέον στόχευε στο να μην επιτρέπεται στο ριζοσπαστικό Κουρδικό χώρο να εκμεταλλεύεται ανεξέλεγκτα τις περιοχές του Ιρακινού Κουρδιστάν⁴⁷.

Η στρατηγική του κόμματος του Ερντογάν στις αρχές της δεκαετίας είχε ως στόχο το ευρύτερο άνοιγμα της Τουρκίας στην παγκόσμια πολιτική και διπλωματική σκακιέρα και ειδικότερα να βελτιώσει βάσει των γνωστών θέσεων του Νταβούτολου τις σχέσεις με το

---

⁴⁶ <http://www.hurriyetdailynews.com/turkish-pm-reiterates-support-for-united-iraq-121077>

⁴⁷ <https://theotheriraq.wordpress.com/2010/03/18/opening-of-the-turkish-consulate-in-erbil/>

σύνολο των γειτονικών της κρατών σε όλα τα πλαίσια. Βάσει της βελτίωσης των σχέσεων με το Ερμπίλ, διευκολύνονταν και οι επαφές με τις φιλό-Τουρκικές μειονότητες στην περιοχή και ειδικότερα με τους συγγενείς Τουρκμένιους. Από την άλλη πλευρά κάποιες μετριοπαθείς Κουρδικές ομάδες και οργανώσεις στη ΝΑ Τουρκία είδαν το άνοιγμα προς το Ερμπίλ ότι τουλάχιστον τους προσφέρει κάποιας μορφής γεωγραφική κάλυψη και προστασία.

Στις αρχές της δεκαετίας του 2010 στην Τουρκική πολιτική σκηνή παρουσιάστηκε και μια κόπωση με τις πολεμικές επιχειρήσεις στη ΝΑ Τουρκία, ενώ η κρίση στην Συρία, η Αραβική Άνοιξη και επιπρόσθετα περιφερειακά ζητήματα (Ιρακικό πυρηνικό πρόγραμμα, εξελίξεις στον Αραβικό κόσμο κτ) οδήγησαν σε επανεξέταση κάποιων επιμέρους πτυχών στις σχέσεις της Τουρκίας με το Ιρακινό Κουρδιστάν⁴⁸. Στην συγκεκριμένη στροφή της Τουρκίας σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε ο πρώην πρόεδρος Αμπντουλάχ Γκιούλ, καθώς είχε σημαντικές διασυνδέσεις μέσα στον Αραβικό κόσμο, είχε διατελέσει για σημαντικό χρονικό διάστημα Υπουργός Εξωτερικών ενώ γνώριζε καλά το Κουρδικό, λόγω του ότι διατέλεσε ως σύμβουλος για τέτοια «καυτά» ζητήματα του πρώην Ισλαμιστή Πρωθυπουργού Ερμπακάν που ανατράπηκε το 1997 από στρατιωτικές ενέργειες. Την ίδια περίοδο στις αρχές της τρέχουσας δεκαετίας σταδιακά το κυβερνών κόμμα έθετε υπό τον έλεγχο του τις Ένοπλες Δυνάμεις (υποβάθμιση του τότε Α/ΓΕΕΘΑ στρατηγού Ιλκέρ Μπασμπούγ που ήταν «γεράκι» στα ζητήματα που σχετίζονταν με τους Κούρδους), ενώ απέναντι στην δυναμική προσέγγιση των σχέσεων με την Περιφερειακή Κυβέρνηση του Ιρακινού Κουρδιστάν έπαιξαν πάρα πολύ σημαντικό ρόλο δυο γνωστοί διπλωμάτες ο Φερντινούν Σιρνιονόγλου και ο Μουράτ Οζελίκ.

Η Τουρκία πάντως δεν έπαψε να βλέπει την όλη κατάσταση στο Ιράκ υπό το πρίσμα ότι παρά την αποσύνθεση και χαοτική κατάσταση στην χώρα, ήταν ένα κυρίως Αραβικό κράτος που λόγω ιστορίας ήταν πάντοτε καχύποπτο των Τουρκικών κινήσεων και θέσεων (ειδικά οι Σίιτες του νοτίου Ιράκ αλλά και Σουνιτικά πολιτικά κόμματα και φυλές του κεντρικού Ιράκ). Ως εκ τούτου το άνοιγμα των επαφών και των οικονομικό-ενεργειακών σχέσεων με την Περιφερειακή Κουρδική Κυβέρνηση θα προσέφερε ευκαιρίες και λογικά δεν θα ήταν ενεργό μέτωπο αστάθειας. Ασφαλώς η έξαρση της Αραβικής Άνοιξης, η άμεση εμπλοκή της Τουρκίας σε Αίγυπτο, Συρία και Λιβύη είχαν βαρύ αντίκτυπο σε όλες τις εξωτερικές σχέσεις της χώρας από το 2011 και μετά. Στην βελτίωση των σχέσεων με το Ιρακινό Κουρδιστάν που άρχισε το 2009 συνέβαλλε η στροφή των

⁴⁸ <http://www.mepc.org/iraqi-kurdistan-and-turkey-temporary-marriage>

στρατιωτικών αλλά και των Υπηρεσιών Πληροφοριών στην Άγκυρα υπέρ της προσέγγισης με το Ερμπίλ συνέδραμε θετικά στις επιλογές του Ερντογάν, και δεδομένων των μετέπειτα κρίσεων στις σχέσεις με την Συρία, την εμπλοκή στην ανάπτυξη Ισλαμικών ομάδων και οργανώσεων στην βόρεια Συρία, αναφορικά με πολεμικές ενέργειες η συνοριακή ζώνη με το Ιρακινό Κουρδιστάν ήταν σχετικά ήρεμη, ενώ τα πράγματα έλαβαν άσχημη τροπή κατά μήκος των συνόρων με την ΒΑ Συρία. Η εκ μέρους του ISIS κατάληψης πολλών περιοχών στην συνοριακή περιοχή με την Συρία, αλλά και Ιρακινών πόλεων προκάλεσε μεγάλες αναταραχές στην ευρύτερη τουρκική εμπλοκή στην περιοχή.

6.1.4. Η Οικονομική Προσέγγιση των Κούρδων από την Τουρκία

Με την βελτίωση των σχέσεων της με το Ερμπίλ η Άγκυρα κράτησε υπό σχετικό έλεγχο την αντιπαράθεση με το ΡΚΚ, την στιγμή που δραματικά χειροτέρευε η κατάσταση στην γειτονική Μεσοποταμία, λόγω του Συριακού ξεσηκωμού κατά του καθεστώτος Άσαντ και της δραματικής εμφάνισης του Ισλαμικού Κράτους με τον κεραυνοβόλο πόλεμο που διεξήγαγε το καλοκαίρι του 2014. Με την στάση της η Τουρκία «πίεσε», όλα αυτά τα χρόνια το Ερμπίλ να έχει ένα πιο σφικτό έλεγχο στο ριζοσπαστικό ΡΚΚ οπότε στράφηκε στα άλλα μέτωπα, όπως έναντι των Κουρδικών καντονιών της Συρίας, αλλά και κατά διαφόρων τρομοκρατικών ομάδων. Επίσης στην διάρκεια της χρονικής περιόδου 2009-2011 η Περιφερειακή Κυβέρνηση του Ιρακινού Κουρδιστάν έκρινε ότι ήταν προτιμότερο να δεθεί με την Άγκυρα, παρά με την Βαγδάτη, ενώ πάντοτε προβληματίζονταν από την «ύπουλη στάση» της Τεχεράνης. Και για τις δύο πλευρές η "σύγκλιση" του 2010 εκρίθη ως επικράτηση των ψύχραιμων φωνών και του ρεαλισμού απέναντι σε ακραίες θέσεις και ενισχυμένους εθνικισμούς.

Οι διαδοχικές επισκέψεις εκατέρωθεν Τούρκων και Κούρδων του Ιράκ από το 2009 και μετά ενδυνάμωσαν τις διμερείς επαφές, ενώ πολύ σημαντικός ήταν ο ρόλος του πρώτου Γενικού Προξένου στο Ερμπίλ και εκ των κορυφαίων διπλωμάτων Αιντίν Σελτσέν που με τις παρεμβάσεις του βοήθησε πολύ τα ανοίγματα στον ιδιωτικό τομέα της χώρας του να περάσει στην τοπική αγορά και οικονομία. Το 2010 ο Ερντογάν επισκέφθηκε το Ερμπίλ και είδε το νέο διεθνές αεροδρόμιο της πόλης που κατασκεύασε η εταιρεία MAKYOL GENGIZ. Το 2012 τον Μάιο ο Μπαρζανί μετέβη στην Άγκυρα και είχε επαφές με την Τουρκική πολιτική ηγεσία, ενώ το 2014 είχε προωθηθεί σημαντικά η συνεργασία στους τομείς της ενέργειας, της οικονομίας και των στρατιωτικών πληροφοριών. Επίσης το 2014 λόγω των απειλών από τους Ισλαμιστές του ISIS ο Νταβούτογλου δήλωσε ότι η

χώρα του είναι έτοιμη -αν της ζητηθεί- να βοηθήσει τους πεσμεργκά κατά των Ισλαμιστών.

Οι οικονομικές επαφές προχώρησαν πολύ και έτσι το εμπόριο κινήθηκε το 2009 στα 485 εκατ δολ, το 2010 στα 730 εκατ, το 2012 στα 1023 εκατ δολ και το 2013 στα 1500 εκατ δολ. Στις αρχές της δεκαετίας κάθε μήνα περίπου 25 Τουρκικές εταιρείες εισέρχονταν στην αγορά του Ιρακινού Κουρδιστάν. Επίσης η Τουρκική εταιρεία AFHAD κατασκεύασε δύο μεγάλους προσφυγικούς καταυλισμούς για αυτούς που έρχονταν από το βόρειο Ιράκ και διώκονταν από τους Ισλαμιστές. Ο πιο καθοριστικός τομέας ήταν ο οικοδομικός, αφού Τουρκικές εταιρείες κατασκεύασαν γέφυρες, δρόμους, νοσοκομεία, σπίτια, σχολεία, σήραγγες, ενώ συνέδραμαν πολύ στην αξιοποίηση και εκσυγχρονισμό των δικτύων ηλεκτροδότησης και ύδρευσης. Περίπου 75-80 κορυφαίες οικοδομικές εταιρείες της Τουρκίας συμμετείχαν στον εκσυγχρονισμό των υποδομών στο Ιρακινό Κουρδιστάν. Η γεωγραφική εγγύτητα και η κατάργηση της βίζας διευκόλυνε πολύ τις επαφές⁴⁹.

Τα πράγματα παρουσίασαν από τα τέλη του 2014 μια ύφεση λόγω της αποσταθεροποιητικής παρουσίας του Ισλαμικού Κράτους και των στρατιωτικών επιχειρήσεων σε συνδυασμό με τις συνεχείς συμμαχικές αεροπορικές επιχειρήσεις κατά του λεγόμενου Χαλιφάτου, την πτώση των πετρελαϊκών τιμών διεθνώς την συνεχή υποτροπή των εξελίξεων και επεμβάσεων στο εσωτερικό της Συρίας, την έλευση δεκάδων χιλιάδων προσφύγων στο Ιρακινό Κουρδιστάν, την ανθρωπιστική κρίση, την αντιπαράθεση σε πολλά ζητήματα του Ερμπίλ με την Βαγδάτη κα. Πάντως οι σχέσεις ανάμεσα στις δύο πλευρές σε γενικές γραμμές κινούνταν ομαλά μέχρι τη χρονική στιγμή που ο Μπαρζανί ανακοίνωσε ότι θα προχωρήσει σε δημοψήφισμα σχετικά με την ανεξαρτησία του Ιρακινού Κουρδιστάν μέσα στην διετία 2016-2017. (το οποίο εξετάζεται σε επόμενο κεφάλαιο) με τους Τούρκους, όπως και τις λοιπές γειτονικές χώρες και όχι μόνο να είναι αρνητικοί απέναντι σε μία τέτοια εξέλιξη.

6.2. ΙΡΑΝ ΚΑΙ ΚΟΥΡΔΟΙ ΤΟΥ Β. ΙΡΑΚ

6.2.1. Το Ιράν και το Ιρακινό Κουρδιστάν τα τελευταία χρόνια

Το Ιράν διατηρούσε πάντοτε στενές σχέσεις με τους Κούρδους του βορείου Ιράκ και ειδικότερα με αυτούς που κατοικούν στην ευρύτερη περιοχή της επαρχίας Σουλαμανίγια, που είναι μία από τις τρεις της αυτόνομης περιοχής της Περιφερειακής διοίκησης του

---

⁴⁹ <http://turkishpolicy.com/article/790/turkish-business-in-the-kurdistan-region-of-iraq>

Ιρακινού Κουρδιστάν. Όπως έχει αναφερθεί ήδη η φυλή του πρώην Προέδρου Ταλαμπανί επί δεκαετίες διατηρούσε στενές σχέσεις με τους Κούρδους του Ιράν, σε πολλούς επιμέρους τομείς και στο διασυνοριακό εμπόριο. Παράλληλα η Τεχεράνη σε ανώτατο επίπεδο είχε και έχει επαφές με τον Ταλαμπανί, ενώ οι επαφές ήταν πολύ λιγότερες διαχρονικά με τους Κούρδους του Μπαρζανί που ήταν πιο κοντά με την Άγκυρα, ειδικά στις οικονομικές και εμπορικές συναλλαγές⁵⁰.

Επίσης λόγω της παρουσίας περίπου 7 εκατ Κουρδικής προέλευσης Κούρων στο ΒΔ Ιράν η Τεχεράνη παρακολουθούσε με ανησυχία τα δρώμενα στο βόρειο Ιράκ. Πάντως μετά την πτώση του Σαντάμ και την παρουσία Αμερικανικών και άλλων στρατιωτικών δυνάμεων στο Ιρακινό έδαφος, το Ιράν έδινε και προσδίδει μεγαλύτερη σημασία στα όσα συνέβαιναν και συμβαίνουν στο Σιιτικό νότιο τμήμα της χώρας ως και στις ενεργά έντονες πολιτικές και άλλες διεργασίες στην πρωτεύουσα Βαγδάτη. Το ισχυρό χαρτί του Ιράν στο Ιράκ ήταν και είναι το Σιιτικό στοιχείο του νοτίου τμήματος της χώρας που θρησκευτικά, κομματικά και πολιτικά επικοινωνεί έντονα με τα αντίστοιχα κέντρα επιρροής στην Τεχεράνη και στην ιερά πόλη Κομ. Διαχρονικά οι Ιρανοί δεν έβλεπαν ποτέ θετικά την παρουσία των Αμερικανικών δυνάμεων σε Ιράκ και Αφγανιστάν, γιατί η όποια εμπλοκή τους (πολιτική παρουσία συμβούλων σε Σιιτικές πολιτοφυλακές - παρουσία ανώτατων στελεχών της Ιρανικής Επαναστατικής Φρουράς σε στρατιωτικούς σχηματισμούς του Ιράκ κα) αντιμετώπιζε σε πολλούς τομείς την εχθρική στάση και βαθιά καχυποψία των ΗΠΑ.

Μόνο στην περίπτωση εξάλειψης του Ισλαμικού Κράτους στην Μεσοποταμία σε μεγάλο βαθμό τα Αμερικανικά και Ιρανικά συμφέροντα (ειδικά στο Ιράκ) ήταν στο ίδιο μήκος κύματος. Πάντως στην μετά-Σαντάμ εποχή οι Ιρανοί έδειχναν αρκετά ικανοποιημένοι από την έστω και σε αρκετούς τομείς αδύναμη προεδρία του Ομοσπονδιακού Ιράκ υπό τον Ταλαμπανί. Αφού έτσι και αλλιώς η δύναμη της Βαγδάτης ήταν περί το πρωθυπουργικό περιβάλλον, όπου οι Ιρανοί είχαν και έχουσε το έλεγχο μέσω των διατελεσάντων πρωθυπουργών Μαλίκι και Αμπάντι. Την ίδια χρονική περίοδο οι Ιρανοί έχουσε αυξήσει την επιρροή τους σε Ιρακινές επαρχίες που συνορεύουν με το Ιράν, όπως της Ντιγιάλα και της Σαλαχεντίν⁵¹.

---

⁵⁰ <http://www.kurdistan24.net/en/news/7d4d96c8-179f-4547-ad31-1d03b22e79f7>

⁵¹ <http://www.independent.co.uk/voices/mosul-fighting-conflict-isis-iran-taking-over-iraq-a7898576.html>

6.2.2. Οι Στρατηγικοί Στόχοι του Ιράν και το Ιρακινό Κουρδιστάν

Στο Ιρακινό Κουρδιστάν η Τεχεράνη πάντοτε στόχευε στα παρακάτω:

(1) Στην μείωση της επιρροής της γειτονικής Τουρκίας και της διείσδυσης της στο κυβερνητικό κύκλο του Ερμπίλ.

(2) Στο να μην αναπτυχθούν στα βόρεια τμήματα του Ιράκ μεγάλες Αμερικανικές δυνάμεις, ενώ πάντοτε θεωρούσε ως επικίνδυνη για την ασφάλεια του καθεστώτος την όποια μορφής σύνθεση και παρουσία Ισραηλινών αξιωματικών και πρακτόρων των μυστικών υπηρεσιών.

(3) Στην παρακολούθηση των Κουρδικών κινήσεων στο Ιρακινό Κουρδιστάν σε συνδυασμό -μετά το 2011- των σαρωτικών αλλαγών στην Συρία, και ειδικότερα τις ενέργειες του Κουρδικού στοιχείου στα καντόνια του Αφρίν, της Χουσάικα και του Κομπανί.

(4) Στο να μην προχωρήσει το Ιρακινό Κουρδιστάν σε ενέργειες απόσχισης από ένα αδύναμο Ιράκ, κάτι που φάνηκε καθαρά στην πλήρη απόρριψη τον Σεπτέμβριο του 2017, του προταθέντα από τον Μπαρζανί αποσχιστικού δημοψηφίσματος. Πέραν της αρνητικής θέσης για το δημοψήφισμα η Τεχεράνη για κάποιες ημέρες έκλεισε τις συνοριακές διαβάσεις, προχώρησε σε εμπορικούς και λοιπούς περιορισμούς, πραγματοποίησε σειρά στρατιωτικών ασκήσεων στην μεθοριακή ζώνη, ενώ συντόνισε τις ενέργειες της με την Τουρκία και τον Πρωθυπουργό του Ιράκ Σίιτη Αμπάντι στις επιχειρήσεις περί την διαφιλονικούμενη περιοχή του Κιρκούκ.

Η παρουσία του ιδιαίτερα ισχυρού άνδρα της Επαναστατικής Φρουράς του Ιράν υποστρατήγου Σολεϊμανί στο Κουρδιστάν τα τελευταία χρόνια έχει ανησυχήσει πολλούς μη-Σίιτες Ιρακινούς ως και Δυτικούς παράγοντες. Η Τεχεράνη πάντοτε και φανερά υποστήριζε στο Ερμπίλ την ύπαρξη μιας ισχυρής τοπικής κυβέρνησης, η οποία όμως να μην υπερβαίνει τα όρια και να επιδιώκει απόσχιση και ανεξαρτητοποίηση. Ο ρόλος του Σολεϊμανί ήταν ειδικά από το 2010 και μετά η ποικιλόμορφη προώθηση και παρουσία πρακτόρων του Ιρακικού καθεστώτος μέσα στον χώρο των Κούρδων της περιοχής Σουλαμανίγια. Ο Σολεϊμανί μέσω των πολλών επισκέψεων του εκεί συναντήθηκε με τους ανθρώπους της Τεχεράνης, ενώ επόπτευε τις επαφές τους με τα ευρύτερα στοιχεία της Κουρδικής πολιτικής σκηνής στο Ερμπίλ. Τα τελευταία 6-7 χρόνια που μεταβαίνει συνεχώς στην Σουλαμανίγια και στο Ερμπίλ ζητάει από τους φιλο-Ιρανούς Κούρδους να

μην προχωρήσουν σε ανατρεπτικές ενέργειες κατά της πολιτικής ηγεσίας της Βαγδάτης, ενώ παράλληλα συντόνιζε τις υπό τον Ιρανικό έλεγχο Κουρδικές μονάδες από το 2014 στις ενέργειες τους κατά του Ισλαμικού Κράτους στο βιλαέτι της Μοσούλης.

Σε πολιτικό επίπεδο πέραν της φυλής των Ταλαμπανί η Τεχεράνη διατήρησε μετά το 2010 και την σύσταση της Ανανεωτικής Λίστας του Μουσταφά (CHANGE) αρκετά ικανοποιητικές σχέσεις με αυτή, ενώ ο ίδιος ο επικεφαλής της τρίτης δύναμης στο πολιτικό τοπίο του Ιρακινού Κουρδιστάν επισκέφθηκε και είχε επαφές με πολιτικούς και άλλους κυβερνητικούς παράγοντες στην Ιρανική πρωτεύουσα.

6.2.3. Συμπεράσματα

Συμπερασματικά στους βασικούς στόχους του Ιράν στην μετά-Σανταμική περίοδο ήταν η ενδυνάμωση της επιρροής της Τεχεράνης στην Βαγδάτη, αλλά και σε υπολογίσιμο τμήμα του Ιρακινού Κουρδιστάν, όπου υπήρχαν και υπάρχουν δεσμοί των εκεί Κούρδων με τους Κούρδους του Ιράν. Επίσης η Τεχεράνη πάντοτε επεδίωκε την κάθετη μείωση της Δυτικής-Αμερικανικής επιρροής και την παρακολούθηση των εκεί εξελίξεων. Απέναντι στην Τουρκία, η Ιρανική θέση ήταν πάντοτε σκεπτική σχετικά με τις προθέσεις της στο βόρειο Ιράκ. Από τα τέλη του 2015 οι σχέσεις Άγκυρας-Τεχεράνης σε πολλά επιμέρους θέματα βελτιώθηκαν πολύ, κάτι που διεφάνη στις διαπραγματεύσεις της Ασάνα 68 (με την Ρωσική συμμετοχή) για την μελλοντική κατάσταση στην Συρία, στην αντιμετώπιση του Ισλαμικού Κράτους στην Μεσοποταμία (ανεξάρτητα του ότι και οι δύο χώρες δεν συμμετέχουν από το 2014 στον διεθνή συνασπισμό κατά των τζιχαντιστών σε Ιράκ και Συρία) αλλά και στον γενικότερο σκεπτικισμό των δύο κρατών ως κι έντονη καχυποψία περί των Αμερικανικών ενεργειών και προθέσεων ανατολικά του Ευφράτη ως και στο Ιρακινό Κουρδιστάν. Η σφοδρότατα αρνητική για τους Κούρδους του Β.Ιράκ στάση της Τεχεράνης αναφορικά με το δημοψήφισμα προβλημάτισε μεταξύ άλλων την Ρωσία σε πολύ μεγάλο βαθμό, δεδομένου ότι στον εμφύλιο πόλεμο της Συρίας ήταν και είναι οι μόνες δυνάμεις που τάχθηκαν στο πλευρό του Άσαντ. Ειδικότερα η Τεχεράνη και η Μόσχα από κοινού με την Άγκυρα μέσω της πρωτοβουλίας της Ασάνα συνεργάζονται σε επιμέρους ζητήματα του χαοτικού Συριακού τοπίου. Παράλληλα το Ιράν υποστήριζε για τους δικούς του θρησκευτικούς-πολιτικούς-στρατιωτικούς λόγους την κυβερνώσα κυβερνητική ελίτ στην Βαγδάτη. Αξίζει να σημειωθεί ότι η Τεχεράνη στην Συρία και στην Βαγδάτη έχει πολλή μεγαλύτερη επιρροή από την Τουρκία και άλλες συντηρητικές Σουνιτικές χώρες του Κόλπου. Πάντως ανεξάρτητα των όποιων περιφερειακών

αντιπαραθέσεων, στο Κουρδικό αποσχιστικό δημοψήφισμα, το Ιράν κι η Τουρκία από την πρώτη στιγμή εμφατικά τάχθηκαν κατά της όποιας ενίσχυσης γεωπολιτικής και όχι μόνο των Κούρδων στο Β.Ιράκ.

Η Ρωσία διαχρονικά διατηρούσε στενές και αναβαθμισμένες σχέσεις με τους Κούρδους (ειδικά του Ιρακινού Κουρδιστάν) -πέραν των πετρελαϊκών συμβολαίων- ενώ Ρώσοι πολιτικοί επί χρόνια υποστηρίζουν το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης του Κουρδικού λαού. Την μόνη αλλά έντονη διαφορά που έχουν, είναι ότι οι Κούρδοι της Β.Συρίας/Rojana υποστηρίζονται από τους Αμερικανούς και δυτικούς, στις επιχειρήσεις κατά του ISIS. Αν και μεταξύ Ρωσίας και Ιράν, ως και μεταξύ Ρωσίας και Σιτικής κυβέρνησης της Βαγδάτης υπάρχουν διαφορές αναφορικά με πτυχές του Κουρδικού, εν τούτοις δεν υπήρξαν στο τέλος έντονες διαφωνίες και αντιπαραθέσεις σχετικά με το δημοψήφισμα του Σεπτεμβρίου του 2017.

Όπως είναι γνωστό Τουρκία και Ιράν αντέδρασαν αρνητικά κατά του Ιρακινού Κουρδιστάν, ενώ επέβαλαν σειρά κυρώσεων κατά του Ερμπίλ, και πραγματοποίησαν στρατιωτικές ασκήσεις κοντά στις μεθοριακές ζώνες.Τελικά η Άγκυρα προσαρμόστηκε πιο πολύ στην Τεχεράνη γιατί η μεταφορά προϊόντων της στην Βαγδάτη, όταν έγινε το κλείσιμο των συνόρων με το Ιρακινό Κουρδιστάν απαιτούσε για τις μεταφορές τους το έδαφος του Ιράν. Επίσης το Ιράν και η Τουρκία δεν κοιτάνε μόνο προς τους Κούρδους του Ιράκ , αλλά και προς εκείνους της Συρίας,οι οποίοι δεν τρέφουν και τα καλύτερα αισθήματα προς τους Ιρανούς Σίιτες και τους Ερντογανικούς κύκλους της Άγκυρας,που τους θεωρούν ως τρομοκράτες.

Οι δραματικές εξελίξεις στην διένεξη του Εμιράτου του Κατάρ με την Αίγυπτο-Μπαχρέιν -Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και Σαουδική Αραβία ενδυνάμωσε τις σχέσεις Ιράν-Τουρκίας με τις δυο χώρες να υποστηρίζουν το Κατάρ και μάλιστα αν ο Ερντογάν πέραν του αποσχιστικού δημοψηφίσματος στο Ιρακινό Κουρδιστάν και της κρίσης με το Κατάρ συνεχίσει την σκληρή ρητορική του και σε άλλα θέματα, όπως στην περίπτωση των ΗΠΑ και την απόφαση του Τραμπ να μεταφέρει την πρεσβεία τους από το Τελ Αβίβ στην Ιερουσαλήμ, τότε οι σχέσεις Τουρκίας-Ιράν θα καταστούν στρατηγικές σε πολλά επίπεδα με απρόβλεπτες συνέπειες για την περιφερειακή και όχι μόνο ασφάλεια.

Το Ιράν σύμφωνα με στρατηγιστές του καθώς και την γνωστή κομματικό-θρησκευτική εφημερίδα KAYHAN θεωρούσε και θεωρεί το αποσχιστικό δημοψήφισμα ως αναθεωρητικό και αποσταθεροποιητικό των περιφερειακών σχέσεων και των μεθοριακών

καταστάσεων, που θα προκαλούσε λίαν υπολογίσιμες αλλαγές στην περιοχή. Επίσης το Ιράν πιο πολύ από άλλες χώρες ανησυχεί για το Κιρκούκ και τα πολύ πλούσια πετρελαϊκά κοιτάσματα εκεί. Για αυτό και η Τεχεράνη είχε εκλάβει εξ αρχής το δημοψήφισμα ως μείζον περιφερειακό θέμα και όχι εσωτερικό του Ιράκ. Για αυτό τον λόγο πέρασε μέσα σε Ιρακινό έδαφος τις πιο επίλεκτες στρατιωτικές του δυνάμεις, όπως την κορυφαία μονάδα της Επαναστατικής Φρουράς την Ταξιαρχία Al Quds, που διαδραμάτισε και διαδραματίζει πολύ σημαντικό ρόλο στην περιοχή του Κιρκούκ αλλά και στην επαρχία Σουλαμανίγια του Ιρακινού Κουρδιστάν⁵².

6.3. ΤΟ ISIS ΚΑΙ Η ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΗ ΜΕ ΤΟΥΣ ΚΟΥΡΔΟΥΣ ΤΟΥ ΒΟΡΕΙΟΥ ΙΡΑΚ

6.3.1. Η Κατάσταση στο Β. Ιράκ με την Εμφάνιση του ISIS

Οι εντυπωσιακές επιχειρήσεις του καλοκαιριού του 2014 του ISIS (για τα τότε χρονικά δεδομένα) στο βόρειο Ιράκ με την πρωτοφανή υποχώρηση των Ιρακινών μεραρχιών από την Μοσούλη ως και άλλες περιοχές, προκάλεσαν μεγάλη ανησυχία στο Ιρακινό Κουρδιστάν, γιατί ανοίχθηκε νέο πολεμικό μέτωπο, που μαζικά επέφερε λίαν υπολογίσιμη μετακίνηση πληθυσμών από τις περιοχές που καταλάμβαναν οι τζιχαντιστές, ειδικά εκείνες του Αυγούστου του ίδιου έτους.

Από το 2014 το Ισλαμικό Κράτος βρέθηκε να καταλαμβάνει μία γεωγραφική ζώνη που εκτείνονταν από την Αλ Ράκα της βόρειας Συρίας μέχρι το Ραμάντι στην κεντρική επαρχία Αν Αμπάρ του Ιράκ και από εκεί μέχρι την Μοσούλη και το Σιντζάρ στα Τουρκό-Ιρακινά ως και Ιρακινό-Κουρδικά εσωτερικά σύνορα. Ειδικότερα μέσα στο πρώτο 20ήμερο του Αυγούστου του 2014 είχαν καταληφθεί -ως αποτέλεσμα του τζιχαντικού κεραυνοβόλου πολέμου- η Μοσούλη, το τεράστιο φράγμα της Μοσούλης, η Ζουμάν, αρκετές περιοχές του Σιντζάρ, η Βάνα, η ΤελΚεπέ, η Κόχο, η Καραμλίζ, η Καρακόζ, η Μαχμόρ κα. Η κατάληψη πολλών πόλεων και κωμοπόλεων από τους τζιχαντιστές είχε σαν αποτέλεσμα δεκάδες χιλιάδες Χριστιανοί, Γιαζίντις ως και άλλες μειονότητες να ζητήσουν βοήθεια και κρησφύγετα σωτηρίας στο Ιρακινό Κουρδιστάν. Λέγεται ότι 100.000 Χριστιανοί ως και 200.000 Γιαζίντις πέρασαν στο έδαφος που ελέγχει η Περιφερειακή Κυβέρνηση του Ιρακινού Κουρδιστάν για να σωθούν από το μένος των

---

⁵² <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-kurds-referendum-iran/iran-vows-to-stand-with-baghdad-ankara-against-iraqi-kurds-independence-push-idUSKCN1C11G7>

Ισλαμιστών. Περίπου 5000 άνδρες Γιαζίντις εκτελέστηκαν από τους άνδρες του Ισλαμικού Κράτους, ενώ περίπου 7000 γυναίκες Γιαζίντις πουλήθηκαν ως σκλάβες.

Η κατάσταση για τους Γιαζίντις στο Σιντζάρ στα τέλη Αυγούστου ήταν τραγική, ενώ πολλοί σώθηκαν χάρις στις συνδυασμένες ενέργειες των Κούρδων πεσμεργκά που καλύπτονταν από αέρος από την Αμερικανική Αεροπορία που ενεργούσε από αεροδρόμια στο Κατάρ, στα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα καθώς και από αεροπλανοφόρα στον Κόλπο των πετρελαίων. Οι αεροχερσαίες επιχειρήσεις έσωσαν πολλές ζωές τότε, αλλά δεν ήταν λίγοι και εκείνοι οι Κούρδοι που ανησυχούσαν για επικείμενες δημογραφικές αλλοιώσεις σε περιοχές όπως στο Σιντζάρ. Αν και ορισμένες περιοχές ανακαταλήφθηκαν από τους Κούρδους αντάρτες η τότε επικράτηση των σκληροπυρηνικών Ισλαμιστών και η πρωτοφανής βία που χρησιμοποίησαν κατά τοπικών πληθυσμών με διαφορετικά ήθη και θρησκευτικές παραδόσεις, είχε ως αποτέλεσμα να κυριαρχήσουν η ευρύτερη ανησυχία και ο τρόμος μεταξύ των εκδιωχθέντων ως και ξεσπιτωμένων από τα εδάφη τους.

Οι Κούρδοι αντάρτες είχαν αποδείξει διαχρονικά ότι ήταν πολύ καλοί μαχητές σε ορεινό αγώνα, αλλά υστερούσαν σε σύγχρονη εκπαίδευση ως και διαθεσιμότητα όπλων για να αντισταθούν στους Ισλαμιστές οι οποίοι υπερετερούσαν στα εξοπλιστικά, γιατί είχαν πέσει στα χέρια τους οι αποθήκες όπλων και πυρομαχικών το τακτικού Ιρακινού στρατού. Η παρουσία μετά από μερικούς μήνες Αμερικανικών Ειδικών Δυνάμεων ως και εκπαιδευτών στο Ιρακινό Κουρδιστάν ενίσχυσε πολύ το ηθικό των πεσμεργκά που σε πάρα πολλές επιχειρήσεις επικράτησαν μέσα στο επόμενο χρονικό διάστημα των τζιχαντιστών και απελευθέρωσαν εδάφη, σε συνδυασμό με ευρύτερες επιχειρήσεις του Δυτικό-αραβικού συνασπισμού αλλά και τοπικών δυνάμεων στην Συρία.

Αξίζει να επισημανθεί ότι αναφορικά με τις επιχειρήσεις κατά των Ισλαμιστών στην βόρεια Συρία από τις Αραβο-κουρδικές δυνάμεις μαζί με τους Αμερικανούς συμβούλους, οι Κούρδοι του Ιρακινού Κουρδιστάν δεν είχαν ενεργό εμπλοκή. Άλλωστε μεταξύ των δύο πτερύγων των Κούρδων κατά καιρούς υπήρξαν και υπάρχουν διαφορές, με τους Κούρδους της Συρίας (PYD-YPG) να έχουνε πολύ στενές σχέσεις με το PKK.

6.3.2. Ο Ρόλος και οι Επιδιώξεις των Κούρδων του Β. Ιράκ στη Διαμάχη με το ISIS

Ο ρόλος του Ιρακινού Κουρδιστάν εκείνη την χρονική στιγμή ήταν καθοριστικός και συνέχισε να είναι μέχρι τα μέσα του 2017, αφού προσέφερε καταφύγιο σε χιλιάδες αμάχους και ως εκ τούτου απεφεύχθη η ανθρωπιστική-επισιτιστική κρίση. Η συνεχής

παρουσία Αμερικανών και Γερμανών εκπαιδευτών στην περιοχή συνέδραμε στην γρήγορη εκπαίδευσή των Κούρδων για να αντιμετωπίσουν επιτυχώς τους τζιχαντιστές, ενώ ενίσχυσε ακόμα πιο πολύ τις Κουρδικές πολιτικές, διπλωματικές και στρατιωτικές επαφές και σχέσεις με τον Δυτικό παράγοντα, στοιχείο το οποίο οι Κούρδοι αργότερα προσπάθησαν αλλά και προσπαθούν να το εκμεταλλευτούν με στόχο την ενίσχυση της διαπραγματευτικής τους θέσης στο μετά ISIS Ιρακινό τοπίο. Οι Κούρδοι του βορείου Ιράκ έκριναν ότι η συγκατάθεση τους στα σχέδια των Δυτικών θα ενδυνάμωνε το μετέπειτα «ρεύμα» προς αναζήτηση ανεξαρτησίας. Η προσπάθεια κεφαλαιοποίησης της εμπλοκής τους με τα Αμερικανικά σχέδια στην ευρύτερη περιοχή της Μεσοποταμίας συνεχίζεται μέχρι και σήμερα, αλλά οι Τούρκοι, οι Ιρανοί ως και η ελεγχόμενη από τους Σίιτες Ιρακινούς κυβέρνηση της Βαγδάτης προσπαθούσαν και προσπαθούν φανερά και κρυφά να τους αποδυναμώσουν στην εκπλήρωση των στόχων τους.

Επιπρόσθετα στις Κουρδικές μονάδες αυτοάμυνας εντάχθηκαν μέσα στην χρονική περίοδο, από το φθινόπωρο 2014 μέχρι τα μέσα του 2017 Αραβικές, χριστιανικές και άλλες δυνάμεις που κατάφεραν σημαντικές νίκες στα πεδία των μαχών κατά των τζιχαντιστών από τις βόρειες περιοχές του Ιράκ ενώ διευκόλυναν την αντεπίθεση του Ιρακινού στρατού από το νότο για την ανακατάληψη της Μοσούλης και πολλών άλλων πόλεων. Οι Κούρδοι πέραν των τεραστίων διαφορών που τους χωρίζουν με το Ισλαμικό Κράτος, ήταν κάθετα εναντίον της παρουσίας του στην περιοχή γιατί αυτό θα ήταν καθημερινή εστία αποσταθεροποίησης με το κίνδυνο άμεσο στο να προκαλέσουν δυναμική αλλαγή σε ολόκληρη τον γεωπολιτικό με απρόβλεπτες συνέπειες για όλους τους λαούς ως και μειονότητες της Μεσοποταμίας και όχι μόνο.

Πέραν της ενεργού συνδρομής από το έδαφος στις Αμερικανό-συμμαχικές επιχειρήσεις με την κωδική ονομασία Inherent Resolve, οι Κούρδοι διείδαν την ευκαιρία να προσθέσουν πιο πολύ βάρος στις θέσεις και διεκδικήσεις για ένα ανεξάρτητο Κουρδιστάν⁵³. Επιπλέον μέσα από την απελευθέρωση Ιρακινών εδαφών οι Κούρδοι προχώρησαν σε κινήσεις οικειοποίησης ορισμένων τμημάτων γης στην περιοχή του Κίρκουκ, αλλά και σε κωμοπόλεις των επαρχιών Ντιγιάλα και Σαλαχαντίν, με απώτερο σκοπό να τις εντάξουν λόγω της ύπαρξης Κουρδικού στοιχείου στις μετέπειτα κινήσεις τους που λογικά θα ήταν ένα αποσχιστικής φύσης δημοψήφισμα στο Ιρακινό Κουρδιστάν αλλά και προσάρτηση ευρύτερων εδαφικών διεκδικήσεων που βαίνουν πέραν των

---

⁵³ <https://www.globalsecurity.org/military/ops/inherent-resolve.htm>

αποκλειστικά δικών τους περιοχών στις οποίες κυριαρχεί σε συντριπτικό βαθμό το δικό τους εθνικό στοιχείο⁵⁴.

Οι κρυφές και φανερές Κουρδικές κινήσεις αποκαλύφθηκαν και έγιναν πολύ εμφανείς στο προτεινόμενο δημοψήφισμα για ανεξαρτησία που έλαβε χώρα τον Σεπτέμβριο του 2017, όπου εκλήθησαν να συμμετάσχουν στην εκλογική διαδικασία οι Κούρδοι που κατοικούν στο Κιρκούκ αλλά και στις άλλες ανατολικές επαρχίες του Ιράκ⁵⁵.

---

⁵⁴ <http://edition.cnn.com/2017/09/27/middleeast/kurdish-independent-state/index.html>

⁵⁵ <https://www.quora.com/What-will-happen-to-the-Kurds-after-ISIS-is-destroyed>

7. ΟΙ ΚΟΥΡΔΟΙ ΤΟΥ ΙΡΑΚ ΚΑΙ ΤΟ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ ΤΗΣ 25ης ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2017

7.1 Ο ΔΡΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ

Οι Κούρδοι του βορείου Ιράκ όπως έχει προαναφερθεί στην μετά-Σαντάμ εποχή είχαν πάντοτε κατά νου την διεξαγωγή δημοψηφίσματος για την ανεξαρτησία της περιοχής τους. Το 2005 προχώρησαν στην πραγματοποίηση μη-δεσμευτικού δημοψηφίσματος το οποίο έλαβε την θετική ψήφο του σχεδόν 98% εκείνων που συμμετείχαν σε αυτό. Μεταξύ 2005-2012 λόγω των συνεχών πολεμικών επιχειρήσεων στο Ιράκ, της περαιτέρω ενίσχυσης το 2007 των στρατιωτικών δυνάμεων των ΗΠΑ στο κεντρικό Ιράκ αλλά και της έξαρσης της Αραβικής Άνοιξης σε κράτη του Μάγκρεμπ και της Μ. Ανατολής, δεν υπήρξαν σημαντικές εξελίξεις προς την κατεύθυνση της υιοθέτησης της επιλογής της ανεξαρτησίας⁵⁶.

Το 2014 με την εντυπωσιακή προέλαση του Ισλαμικού Κράτους σε βόρεια και ΒΑ Συρία ως και στο βόρειο Ιράκ το θέμα του αποσχιστικού δημοψηφίσματος επανήλθε στο προσκήνιο. Σε αυτό συνέτεινε και η νέα αντιπαράθεση μεταξύ της κεντρικής κυβέρνησης στην Βαγδάτη και του Ερμπίλ, οπότε η πραγματοποίηση ενός δεσμευτικού δημοψηφίσματος επέστρεψε δυναμικά στην επικαιρότητα, με τον επικεφαλής της Περιφερειακής Κυβέρνησης του Ιρακινού Κουρδιστάν να τοποθετείται εκ νέου μέσω ομιλών του και ανακοινώσεων υπέρ του ανεξάρτητου Κουρδιστάν. Η προέλαση του ISIS ειδικά στην Μοσούλη, και η καθίζηση των Ιρακινών στρατιωτικών δυνάμεων σε Μοσούλη, Ταλαφάρ, Κιρκούκ κα, σαφέστατα ευνοούσε αρκετές από τις κινήσεις του Κουρδικού τμήματος του Ιράκ. Το δημοψήφισμα δεν πραγματοποιήθηκε τον Απρίλιο του 2017 γιατί οι Ιρακινές στρατιωτικές μονάδες με Αμερικανούς και άλλους Δυτικούς συμβούλους ήσαν στην τελική φάση ανακατάληψης της Μοσούλης, και ενώ το ISIS ειδικά στην Ιρακινή εδαφική επικράτεια είχε αρχίσει να χάνει υπολογίσιμες λωρίδες γης που είχαν πλέον περιέλθει στον έλεγχο της Βαγδάτης.

Στις 7 Ιουνίου Μπαρζανί δήλωσε ότι το δημοψήφισμα θα λάβει χώρα κανονικά στις 25 Σεπτεμβρίου, χωρίς καμία άλλη καθυστέρηση⁵⁷. Ο Μπαρζανί και η Περιφερειακή Κυβέρνηση του Ιρακινού Κουρδιστάν είχαν ήδη αξιολογήσει και την αρνητική θέση της

---

⁵⁶ <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2005/07/22/AR2005072201969.html>

⁵⁷ <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-iraq-kurds/iraqi-kurds-plan-independence-referendum-on-sept-25-idUSKBN18Y284>

κυβέρνησης του Σίιτη πρωθυπουργού αλ-Μαλίκι στην Βαγδάτη που το 2014 είχε επέμβει στο να μην επιτρέψει η Τουρκία την διέλευση προς πώληση πετρελαίου από το Κουρδιστάν προς τον έξω κόσμο, ενώ μέσα στο 2014 λόγω της επιθετικής δυναμικής του ISIS, οι Κούρδοι προχώρησαν εκμεταλλευόμενοι την κατάσταση και τα δημιουργημένα εδαφικά κενά στο να θέσουν υπό τον έλεγχο τους την περιοχή του Κιρκούκ και όχι μόνο.

Στην Βαγδάτη στο μεταξύ επήλθε μετά από μήνες κυβερνητική αλλαγή. Ο επίσης νέος Πρωθυπουργός Χαιντάρ Αμπάντι έλαβε κάποιο χρονικό διάστημα για να προσαρμοστεί στα πράγματα και να συνεργαστεί με τους Αμερικανούς για την περαιτέρω μορφή των στρατιωτικών επιχειρήσεων, γιατί ο Ιρακινός στρατός δεν ήταν σε καλή κατάσταση και υστερούσε σε όλους τους τομείς. Για αυτό ακριβώς το λόγο από τα τέλη του φθινοπώρου του 2014 μέχρι τα μέσα του 2015, οι Κούρδοι ανέβαλαν την οποιαδήποτε συζήτηση σχετικά με την υλοποίηση αποσχιστικού δημοψηφίσματος. Επίσης λόγω της μεγάλης χρονικά μάχης για την περικύκλωση ως και πλήρη ανακατάληψη της Μοσούλης και των περιχώρων, ήταν λογικό να επεκταθεί χρονικά, η μη εγρήγορηση της Κουρδικής πλευράς υπέρ του δημοψηφίσματος. Την ίδια στιγμή υπήρχαν πολύ σοβαρές διαφωνίες μεταξύ του Ερμπίλ και της Βαγδάτης πέραν των γνωστών αφερθέντων ζητημάτων (πχ πετρέλαιο-Κιρκούκ). Όπως ήταν οι διαφιλονικούμενες περιοχές της Μαχμούρ, του Σιγκκάρ, και της Χανακίν που λόγω των ενεργειών του ISIS, είχαν βρεθεί υπό τον έλεγχο των Κούρδων μέσω μιας ταχύτατης προέλασης.

Ο εκ των ισχυρών ανδρών της Κουρδικής οντότητας Χοσιάρ Ζεμπάρι πάντως το 2016 είχε επισημάνει ότι το όποιο δημοψήφισμα, όταν διεξαχθεί δεν θα σημαίνει ότι αυτόματα το βόρειο Ιράκ θα καταστεί ανεξάρτητο. Πρόσθεσε ότι θα χρειαστούν πολλές προσαρμογές και εποικοδομητικός διάλογος για την επίλυση πολλών εκκρεμοτήτων. Μέσα στο 2017 η κυβέρνηση Αμπάντι δεν έδειχνε να αλλάζει στάση, ενώ για τις διευρυμένες περιοχές που βρέθηκαν υπό τον έλεγχο των Κούρδων, εντονότατα υποστήριζε ότι ανήκουν στην κεντρική διοίκηση. Επίσης για την περιοχή Μπασίκα που είναι κοντά στην Μοσούλη όπως και για το Κιρκούκ, η Τουρκία είχε φέρει μεγάλες αντιρρήσεις στον Κουρδικό έλεγχο τους.

7.2 ΟΙ ΠΕΡΙΦΕΡΙΑΚΕΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ

Το τελευταίο δίμηνο πριν το δημοψήφισμα στο Ιρακινό Κουρδιστάν και στις γύρω περιοχές η κατάσταση ήταν ιδιαίτερα αρνητική για τις Κουρδικές θέσεις. Συγκεκριμένα: Κατά του δημοψηφίσματος τάχθηκε το Ιράν με ιδιαίτερα απειλητική διάθεση, αφού

ανέπτυξε επιπρόσθετη στρατιωτική δύναμη στις συνοριακές περιοχές που κατοικούν οι Κούρδοι του Ιράν, ενώ ο αρχηγός της Ιρανικής Επαναστατικής Φρουράς ως και άλλο επίσημοι ήσαν μαζικά κατά της ανεξαρτησίας της εν λόγω περιοχής. Στο ίδιο μήκος κύματος και ο αρχηγός των Ιρανικών Ενόπλων Δυνάμεων υποστράτηγος Μπαγκερί. Παράλληλα συναντήθηκε με τους ομολόγους του Ιράκ και της Τουρκίας Και οι τρεις Αρχηγοί των επιτελείων των τριών κρατών συμφώνησαν ότι δεν πρέπει να γίνει το δημοψήφισμα.

Στην Τουρκία η κατάσταση ήταν επίσης αρνητική για το Κουρδικό δημοψήφισμα. Από τον πρόεδρο Ερντογάν, τον Πρωθυπουργό Γιλντιρίμ και τον Αρχηγό των Ενόπλων Δυνάμεων στρατηγό Χουλούσι Ακάρ μέχρι τους ηγέτες αντιπολιτευόμενων κομμάτων οι θέσεις που εκφράζονταν ήσαν αρνητικές και απειλητικές. Περιλάμβαναν μεταξύ άλλων επιθετικού προσανατολισμού στρατιωτικές ασκήσεις στην μεθοριακή ζώνη, απαγόρευση πτήσεων από και προς το Αεροδρόμιο του Ερμπίλ, κλείσιμο συνοριακών διαβάσεων προκαλώντας προβλήματα στον ομαλό εφοδιασμό της περιοχής σε αγαθά, μη-πώληση ποσοτήτων πετρελαίου κα. Την ίδια στιγμή οι Τουρκμένιοι του βορείου Ιράκ τάχθηκαν κατά του δημοψηφίσματος, προφανώς υποκύπτοντας στις ασφυκτικές πιέσεις της Άγκυρας. Δεν έλειψαν και εκείνοι οι κύκλοι στην Άγκυρα, οποίοι επικαλούνταν θεωρίες συνωμοσίας υποστηρίζοντας ότι «το Ισραήλ και ο διεθνής σιωνισμός ήταν πίσω από το Κουρδικό αποσχιστικό δημοψήφισμα»⁵⁸.

Στο Ιράκ στις 12 Σεπτεμβρίου του 2017 το Κοινοβούλιο στη Βαγδάτη σε συντριπτικό ποσοστό ψήφισε κατά της διεξαγωγής δημοψηφίσματος, ενώ υπήρξε για πρώτη φορά συντονισμός σε όλα τα επίπεδα μεταξύ Βαγδάτης-Τεχεράνης και Άγκυρας. Η συνεργασία της Τουρκίας με το Ιράν στα πλαίσια των συμφωνιών της Αστάνα για το Συριακό είχε καταλυτικά διευκολύνει τις επαφές των δύο πλευρών και στο Κουρδικό. Στο Κοινοβούλιο του Ιρακινού Κουρδιστάν και επί συνόλου 111 βουλευτών οι 68 ψήφισαν υπέρ της συμμετοχής στο δημοψήφισμα, ενώ το Κόμμα GORRAN τάχθηκε υπέρ του μποϊκοτάζ του δημοψηφίσματος μαζί με ορισμένα μικρότερα μειονοτικά κόμματα. Στο Κουρδικό Κοινοβούλιο η σύνθεση των κομμάτων έχει ως κάτωθι: Το Κουρδικό Δημοκρατικό Κόμμα του Μπαρζανί 38 έδρες, η Πατριωτική Ένωση του Κουρδιστάν του πρώην προέδρου Ταλμπανί 18 έδρες, η κίνηση GORRAN του Ομάρ Σαιντ Αλί 24 έδρες οι Τουρκμένιοι 1 έδρα, οι Ασσύριοι 2, το Κομμουνιστικό Κόμμα, το Κουρδικό Ισλαμικό

---

⁵⁸ <http://www.aljazeera.com/news/2017/09/turkey-raises-oil-threat-iraqi-kurds-referendum-170929034217752.html>

Κίνημα, το Κουρδικό Σοσιαλιστικό Δημοκρατικό Κόμμα, η Κουρδική Ισλαμική Ομάδα, η Κουρδική Ισλαμογενής Κίνηση από 1 έδρα.

Έτσι αποφασίστηκε να πραγματοποιηθεί το δημοψήφισμα στις 25 Σεπτεμβρίου στις επαρχίες Ερμπίλ, Σουλειμανίγια, Ντοχούκ, Χαλαμπία Κιρκούκ καθώς και στις περιοχές Τζαλάουλα, Χανάκια Χαντάου και με ένα βασικό ερώτημα «Επιθυμείτε οι Κουρδικές περιοχές καθώς και οι περιοχές εκείνες που είναι εκτός της Κουρδικής περιοχής να καταστούν ανεξάρτητες;». Το ποσοστό που ψήφισε «ΝΑΙ» ήταν σχεδόν 93%, αλλά παρά αυτό το αποτέλεσμα, δεν είχε απήχηση και δεν αναγνωρίστηκε. Το 2005 το δημοψήφισμα προκάλεσαν οι κοινωνικές δυνάμεις, ενώ αυτή την φορά το έφερε στο προσκήνιο ο ίδιος ο Μπαρζανί⁵⁹.

7.3 ΤΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ

Το αποσχιστικό δημοψήφισμα στο Ιρακινό Κουρδιστάν παρά το πολύ μεγάλο αποτέλεσμα υπέρ της ανεξαρτησίας δεν επέφερε άμεσα ανακατατάξεις και επιπτώσεις για πολλούς και διαφόρους λόγους, εκ των οποίων οι πιο σημαντικοί ήταν :

- (1) Οι διπλωματικές, ενεργειακές, οικονομικές, εμπορικές και στρατιωτικές πιέσεις προκάλεσαν μια αρνητική κατάσταση για την τοπική και περιφερειακή ασφάλεια.
- (2) Τα προβλήματα από το δημοψήφισμα ήταν πιο πολύ πολιτικά το 2017 ενώ ήταν πιο πολύ νομικά το 2005. Αντί να προκαλέσει μια διαφορετική και ενθαρρυντική ανταπόκριση και εξέλιξη τελικά είχε ως αποτέλεσμα την ταπείνωση των υποστηρικτών του δημοψηφίσματος.
- (3) Έλαβε χώρα σε λάθος χρονική περίοδο, όπως και το αντίστοιχο στην Καταλονία. Δεν είχε κλείσει ακόμα το κεφάλαιο του Ισλαμικού Κράτους στο Ιράκ, ενώ είχε ήδη παρατηρηθεί-παρά την ήττα των Ισλαμιστών-μια εν εξελίξει μετάσταση του ISIS.
- (4) Ο Μπαρζανί κινήθηκε ωφελμιστικά και για προσωπικούς λόγους σκοπεύοντας να παρατείνει την παρουσία του στην ηγεσία του Ιρακινού Κουρδιστάν. Δεν είχαν προηγηθεί βουλευτικές εκλογές, ενώ είχε τελειώσει η προεδρική θητεία του και αυτός συνέχιζε να παραμένει στην θέση του.

---

⁵⁹ <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-41419633>

(5) Ο Μπαρζανί πίστευε ότι με το δημοψήφισμα θα μπορούσε να ισχυροποιήσει την θέση του απέναντι στην Βαγδάτη στις συνομιλίες που θεωρούσε ότι θα ακολουθήσουν.

(6) Πίστευε ότι με την ήττα του Ισλαμικού Κράτους, στις πλούσιες πετρελαϊκές περιοχές, εξ αιτίας της συμμετοχής των Κούρδων στις μάχες, θα ετύγχανε σχετικής υποστήριξης από τον διεθνή συνασπισμό κατά του ISIS.

(7) Εκτίμησε λαθεμένα ότι οι Αμερικανοί και οι δυτικοί γενικότερα θα τον υποστήριζαν και θα του έδιναν «πράσινο φως» στις ευρύτερες εδαφικές του επιδιώξεις πέραν του Ιρακινού Κουρδιστάν.

(8) Θεωρούσε ότι Η Πατριωτική Ένωση του Κουρδιστάν της φυλής του Ταλαμπανί θα ήταν ψυχή και σώμα υπέρ των θέσεών του. Έτσι αν και ο Κουρδικός λαός ψήφισε υπέρ της ανεξαρτησίας, εν τούτοις γνωστοί Κούρδοι πολιτικοί δεν ήταν έτοιμοι να κάνουνε στο μεγάλο βήμα

(9) Δεν ανέμενε από την Τουρκία που διατηρούσε καλές σχέσεις μαζί του να είναι τόσο αρνητική απέναντί στο δημοψήφισμα.

(10) Δεν άκουσε την παρέμβαση-συμβουλή του Αρχηγού της Ιρανικής Επαναστατικής Φρουράς Υποστρατήγου Σολειμανί να μην προχωρήσει στο δημοψήφισμα γιατί τα τοπικά συμφέροντα είναι εναντίον του. Επίσης στην εξόδιο τελετή για τον πρώην πρόεδρο του Ιράκ τον Ταλαμπανί ο Ιρανός στρατηγός με τον τρόπο του έδειξε ότι η οικογένεια Ταλαμπανί που έχει στενές σχέσεις με το Ιράν, ουσιαστικά σε ανώτατο πολιτικό επίπεδο «άδειασε» τον Μπαρζανί. Μάλιστα ο Μπαρζανί αργότερα επέκρινε τους Κούρδους πολεμιστές του Ταλαμπανί, ότι στην αντιμετώπιση του Ιρακινού στρατού στο Κιρκούκ δεν προβάλανε σθεναρή άμυνα⁶⁰.

(11) Παρά την αντιπάθεια των ισχυρών της Αραβικής χερσονήσου ως και άλλων Αραβικών κρατών για την Σιιτική κυβέρνηση της Βαγδάτης, τα Αραβικά κράτη δεν υποστήριζαν το αποσχιστικό δημοψήφισμα.

(12) Είναι τελείως διαφορετικές οι περιπτώσεις του Κοσόβου, του Νοτίου Σουδάν από την περίπτωση του Ιρακινού Κουρδιστάν. Σε αυτές υπήρχε είτε συμφωνία της Κεντρικής

---

⁶⁰ <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-iraq-kirkuk-fall/iranian-commander-issued-stark-warning-to-iraqi-kurds-over-kirkuk-idUSKBN1CP2CW>

κυβέρνησης για διαζύγιο είτε ψηφίσματα του ΟΗΕ (Νότιο Σουδάν) είτε ισχυρή τοποθέτηση υπέρ της απόσχισης μεγάλων δυνάμεων ή τεραστίων συμφερόντων (Κόσοβο).

7.4 ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ ΚΑΙ Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΤΑΣΗ

Το δημοψήφισμα της 25ης Σεπτεμβρίου επέφερε μεγάλη απογοήτευση στην Κουρδική ηγεσία και ειδικά στο κόμμα του Μπαρζανί. Και αυτό γιατί θεωρούσαν -κατά την γνώμη τους- ότι η κοινή γνώμη σε περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο θα εκτιμούσε την διαχρονική στάση τους που αρκετές φορές ιστορικά ήταν στο πλευρό των Δυτικών δυνάμεων.

Σε αυτή την φάση όμως δεν ήταν μόνο η στάση των Δυτικών των οποίων τα συμφέροντα έχουν περιπλακεί στο φως της στρατιωτικής εμπλοκής και αεροχερσαίας παρουσίας της Ρωσίας στην Συρία. Οι Αμερικανοί στα θέματα της Συρίας και του Ιράκ δεν έχουν διατηρήσει κάποιας μορφής σταθερή σχέση, ενώ μέσα στις δύο προβληματικές χώρες, εμπλέκονται και άλλα περιφερειακές χώρες με ισχυρά συμφέροντα στην περιοχή, όπως η Σ.Αραβία, η Τουρκία τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, το Κατάρ και ειδικά το Ιράν που βάσει Δυτικών και Αραβικών κύκλων είναι ο βασικός αποσταθεροποιητικός παράγοντας στην ευρύτερη περιοχή. Οι Κούρδοι συγκριτικά με άλλες χρονικές στιγμές είδαν κάποια "πόρτα" προς την ανεξαρτησία. Είναι αλήθεια ότι έχουν ιστορικά και διαχρονικά υποφέρει, ενώ είναι πολλά περισσότερα εκατ, συγκριτικά με άλλα κράτη και φυλές που έχουν ήδη πραγματοποιήσει το όνειρο τους για πατρίδα. Αλλά είναι διεσπαρμένοι σε τέσσερα κράτη, γεγονός που δεν τους δίνει μεγάλη ευχέρεια κινήσεων, όπως φάνηκε για άλλη μια φορά με το να μην τους αποδεχθούν και την τελευταία φορά το δικαίωμα τους για ανεξαρτησία από όλα τα γειτονικά κράτη και οι πανίσχυρες δυνάμεις του πλανήτη.

Και αυτή την φορά, ανάλογα με τα συμφέροντα τους, τα κράτη έκριναν κι αποφάσισαν σχετικά με το αποσχιστικό δημοψήφισμα του Ιρακινού Κουρδιστάν. Και δεν είναι μόνο το ότι απέτυχαν να τύχουν διεθνούς υποστήριξης, αλλά έχασαν αμέσως μετά υπολογίσιμα εδάφη, χωρίς να προβάλουν αντίσταση, ειδικά στην ευρύτερη περιοχή του Κιρκούκ, για την οποία οι Κούρδοι διαχρονικά είναι πολύ ευαίσθητοι. Στην συγκεκριμένη πάντως περίπτωση το κλειδί για τις αρνητικές εξελίξεις για το Ερμπίλ δεν ήταν η Άγκυρα, αλλά η Τεχεράνη που διέβλεπε ότι ένα ανεξάρτητο Ιρακινό Κουρδιστάν θα είναι πόλος αποσταθεροποίησης του ΒΔ Ιράν, και ως εκ τούτου θα ενισχύονταν μέσα στην Ιρανική εδαφική επικράτεια οι αποσχιστικές και φυγόκεντρες δυνάμεις.

Πέραν της Τουρκίας, του Ιράν και του Ιράκ αρνητική στάση κράτησαν απέναντι στο αποσχιστικό δημοψήφισμα οι ΗΠΑ υποστηρίζοντας το ενιαίο της Ιρακινής επικράτειας, η Μ. Βρετανία που το χαρακτήρισε ως άκαιρο, η Ρωσία που το παρέπεμψε στο ομιχλώδες διεθνές δίκαιο, καθώς και ορισμένες άλλες δυτικές χώρες, όπως η Γερμανία, η Αυστραλία και η Ισπανία. Ορισμένα άλλα κράτη υποστήριξαν ότι το όλο θέμα θα πρέπει να επιλυθεί μέσω διαπραγματεύσεων με την Βαγδάτη, όπως η Σ.Αραβία, η Ιορδανία και η Αρμενία. Το Βέλγιο, όπως και στην περίπτωση της Καταλονίας είχε την πιο θετική ως ένα βαθμό θέση, αναφερόμενη στο αναλλοίωτο δικαίωμα των Κούρδων να τύχουν ανεξαρτησίας, η θέση του Καναδά ήταν αυστηρά ουδέτερη ενώ η Σουηδία επεσήμανε τα πάγια δικαιώματα των Κούρδων και ειδικά των Κούρδων του Ιρακινού . Η Ελλάδα προχώρησε σε αναβάθμιση του προξενείου μας στο Ερμπίλ, και παράλληλα τονίζονταν ότι είναι εσωτερικό ζήτημα του Ιράκ ενώ θα πρέπει να ληφθεί στα υπόψη, ότι υπάρχει το Σύνταγμα του Ιράκ που θα πρέπει να είναι σεβαστό από όλες τις πλευρές. Η Βουλγαρία αναφορικά με το δημοψήφισμα για την ανεξαρτησία του Ιρακινού Κουρδιστάν, επεσήμανε ότι κατανοεί τις θέσεις του Ερμπίλ, τις οποίες άλλωστε εξήγησε ο Μπαρζανί κατά την επίσκεψη του στην Σόφια, αλλά θα πρέπει να αναζητηθεί λύση μέσω συνομιλιών με την Βαγδάτη. Στην ευαίσθητη στα θέματα μειονοτήτων και ανθρωπίνων δικαιωμάτων Σουηδία στην όποια εδώ και χρόνια (όπως και σε άλλες Σκανδιναβικές χώρες, ζούνε υπολογίσιμες Κουρδικές κοινότητες), υπήρξαν πολιτικά κόμματα μέσα στο Κοινοβούλιο της χώρας που τάχθηκαν υπέρ του δημοψηφίσματος.

Κι η Σαουδική Αραβία παρά τις πολλές διαφωνίες και αντιρρήσεις που κατά καιρούς έχει εκφράσει απέναντι στους κυβερνώντες Σίιτες της Βαγδάτης τόνισε ότι πρέπει να αναζητηθεί μία λύση, κατόπιν πολιτικών και διπλωματικών επαφών. Ο Πολωνός Υπουργός Εξωτερικών Δρ Βαρζικόφσκι σε δηλώσεις του είπε ότι αντιλαμβάνεται τις θέσεις των Κούρδων του Ιράκ, ενώ θα πρέπει να υπάρξει μια ευρύτερη προσέγγιση. Προφανώς η Συρία, δηλαδή η κυβέρνηση Άσαντ στην Δαμασκό, λόγω των στενών σχέσεων με την Σιτική κυβέρνηση Αμπάντι στην Βαγδάτη, τον Ιρανό θρησκευτικό ηγέτη Χαμεινεί ως και άλλους Ιρανούς πολιτικό-στρατιωτικούς ηγέτες του Ιράν απέρριψε την μονομερή ενέργεια της διεξαγωγής δημοψηφίσματος των Κούρδων, επισημαίνοντας μεταξύ άλλων ότι πίσω από αυτή κρύβονται σχέδια των ΗΠΑ και του Ισραήλ⁶¹.

Τέλος ιδιαίτερο ενδιαφέρον είχαν και οι δηλώσεις του Κοσσόβου καίτοι δεν είναι επίσημα μέλος του ΟΗΕ λόγω του βέτο της Κίνας και της Ρωσίας τόνισε ότι

---

⁶¹ <https://sputniknews.com/analysis/201710171058302031-syria-kurdistan-kurds-referendum/>

«κανένας δεν μπορεί να αρνηθεί το αναφαίρετο δικαίωμα του Κουρδικού λαού να εκφραστεί ελεύθερα». Στο ίδιο μήκος κύματος από πλευράς δηλώσεων και πολιτικών τοποθετήσεων από τους αποσχιστές της Καταλονίας.

8. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

8.1 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η σταδιακή αλλαγή της εξωτερικής πολιτικής των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής (Η.Π.Α.), της μοναδικής παγκόσμιας υπερδύναμης, η οποία πλέον στρέφει την προσοχή της προς αντιμετώπιση της απειλής που αντιπροσωπεύει η Κίνα για την παγκόσμια πρωτοκαθεδρία της, έχει δημιουργήσει “κενά” ισχύος σε διάφορες περιοχές του πλανήτη τα οποία σπεύδουν να καλύψουν/εκμεταλλευτούν διάφορες αναθεωρητικές χώρες, με δυναμικό πολλές φορές τρόπο.

Άμεσο αποτέλεσμα της αλλαγής της εξωτερικής πολιτικής των Η.Π.Α είναι η επακόλουθη αναπροσαρμογή των συμφερόντων διάφορων χωρών και η εν συνεχεία αλλαγή της εξωτερικής τους πολιτικής. Τα τελευταία χρόνια, έχουν παρατηρηθεί σοβαρές αλλαγές στην εξωτερική πολιτική πολλών κρατών της ευρύτερης περιοχής της Ανατολικής Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής, οι οποίες πριν από χρόνια θα θεωρούνταν αδιανόητες.

Μακροχρόνιες συμμαχίες διαλύθηκαν, όπως για παράδειγμα η συμμαχία μεταξύ Τουρκίας – Ισραήλ, και πλέον οι σχέσεις τους θεωρούνται εχθρικές ενώ αντιθέτως παρατηρείται αναθέρμανση των σχέσεων μεταξύ του Ισραήλ και διάφορων αραβικών κρατών (Σαουδική Αραβία, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα). Ταυτόχρονα διάφορα κράτη της περιοχής (Τουρκία, Ιράν) επιδιώκουν να προωθήσουν τα συμφέροντα τους και τις φιλοδοξίες τους, για την ανάδειξη τους ως ηγεμονικές περιφερειακές δυνάμεις, μη διστάζοντας να εμπλακούν ενεργά στις πολεμικές συγκρούσεις που διεξάγονται στην ευρύτερη περιοχή (Λιβύη, Συρία, Υεμένη, και πόλεμος Αρμενίας – Αζερμπαϊτζάν).

Ένα από σταθερά χαρακτηριστικά του περιφερειακού συστήματος της Μέσης Ανατολής, από το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, είναι η πολυπολικότητα, δηλαδή περιέχει περισσότερες από μία ή δύο περιφερειακές δυνάμεις. Στην πραγματικότητα, το συγκεκριμένο περιφερειακό σύστημα σήμερα περιέχει τα εξής πέντε κράτη που μπορούμε να χαρακτηρίσουμε ως περιφερειακές δυνάμεις: Ιράν, Τουρκία, Αίγυπτος, Ισραήλ και Σαουδική Αραβία.

Ένα από τα στοιχεία που συνεισφέρουν στη σταθερότητα ενός πολυπολικού περιφερειακού συστήματος είναι το γεγονός ότι υπάρχει ελαστικότητα στις συμμαχίες κρατών, δηλαδή ένα κράτος μπορεί να αλλάζει συμμάχους όταν θεωρεί ότι με αυτό τον

τρόπο εξυπηρετούνται καλύτερα τα συμφέροντα του. Με αυτό τον τρόπο, η αύξηση της ισχύος του Ιράν τα τελευταία χρόνια είχε ως επακόλουθο τη στενότερη συνεργασία μεταξύ του Ισραήλ, Σαουδικής Αραβίας και Αιγύπτου. Αντίστοιχα, το Ιράν διαπιστώνοντας ότι δημιουργείται εναντίον του μια συμμαχία κρατών, επεδίωξε τη στενότερη συνεργασία του ή τουλάχιστον τη μη επιδείνωση των σχέσεων του με την Τουρκία. Παρά το γεγονός ότι και η Σαουδική Αραβία κατέβαλλε επίσης προσπάθειες προσεταιρισμού της Τουρκίας, κάτι τέτοιο δεν κατέστη δυνατό κυρίως λόγω των αντιδράσεων της Αιγύπτου, που προέρχονται από την ιδεολογική εγγύτητα του τουρκικού κυβερνώντος κόμματος Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης με το κίνημα των Αδερφών Μουσουλμάνων και επιπλέον λόγω της ανάπτυξης στενών σχέσεων μεταξύ Τουρκίας και Κατάρ.

Στο περιφερειακό σύστημα της Μέσης Ανατολής εξαιτίας του γεγονότος ότι Ιράν και Ισραήλ, Ιράν και Σαουδική Αραβία, αντιμετωπίζουν την παρούσα πραγματικότητα ως παίγνιο μηδενικού αθροίσματος δεν υπάρχει κανένα περιθώριο συνεργασίας μεταξύ τους. Επιπλέον, σε μικρότερο όμως βαθμό, η Τουρκο-Αιγυπτιακή κρίση συνεχίζεται και δεν φαίνεται προς το παρόν να οδηγείται σε εκτόνωση. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε μια επικίνδυνη κατάσταση στην οποία το πολυπολικό σύστημα θα χάσει την ελαστικότητα του και ουσιαστικά θα προκύψει ένα διπολικό σύστημα βασισμένο σε δύο μπλοκ συμμαχιών: Τουρκίας – Ιράν από τη μια μεριά και Ισραήλ – Αιγύπτου – Σαουδικής Αραβίας από την άλλη μεριά.

Κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας, παρά τις σποραδικές εχθρικές δηλώσεις από τη μια μεριά και τις συχνές επισκέψεις υψηλόβαθμων αξιωματούχων από την άλλη μεριά, οι Τουρκο-Ιρανικές σχέσεις είχαν μικρές διακυμάνσεις με αποτέλεσμα να μπορούν να θεωρηθούν από τις πιο σταθερές και προβλέψιμες στην Μέση Ανατολή. Κατά την τρέχουσα χρονική πλευρά, οι σχέσεις τους στα πεδία αποκλιόντων συμφερόντων παρά τον έντονο ανταγωνισμό τους ποτέ δεν έφτασαν στο σημείο της βαθιάς κρίσης. Ωστόσο, ακόμα και στα πεδία κοινών συμφερόντων οι δύο χώρες δεν επέδειξαν βούληση για την επίτευξη στενής στρατηγικής συνεργασίας.

Οι κοινές ανησυχίες Τουρκίας – Ιράν ως προς την απειλή που αντιπροσωπεύουν τα βήματα ανεξαρτοποίησης των Κούρδων του Β. Ιράκ, συνεισφέρουν στην αναθέρμανση των σχέσεων τους. Από την άλλη πλευρά, το Ιράν διατηρεί σοβαρές ανησυχίες ως προς τις τουρκικές προθέσεις για αύξηση της επιρροής της στην περιοχή και τη νέο-οθωμανική της συμπεριφορά. Αντίστοιχα, η Τουρκία λαμβάνει υπόψιν της, τις φιλοδοξίες του Ιράν για ηγεμονία στο περιφερειακό σύστημα και της απόκτησης πυρηνικών όπλων. Στη συνέχεια

θα εξετάσουμε τα κύρια πεδία στα οποία παρατηρείται σύγκλιση ή απόκλιση συμφερόντων, μεταξύ των δύο κρατών.

Η μετά-Σαντάμ περίοδος των Κούρδων θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ακόμα πιο πολύπλοκη συγκριτικά με το παρελθόν λόγω των εντυπωσιακών αλλαγών σε ολόκληρη την Μέση Ανατολή. Η παρουσία των Αμερικανικών στρατιωτικών δυνάμεων διευκόλυνε στην περαιτέρω αναβάθμισή τους σε πολιτικό, διπλωματικό, ενεργειακό και στρατιωτικό ρόλο και επίπεδο αλλά από την άλλη πλευρά οι αρνητικές θέσεις που κατά καιρούς είχαν εκφράσει για τους δικούς τους λόγους η Βαγδάτη, η Τεχεράνη, η Άγκυρα και η Δαμασκός επισκίασαν διάφορες θετικές για αυτούς εξελίξεις, κάτι που φάνηκε ξεκάθαρα στις θέσεις που η κάθε μία για τα δικά τους συμφέροντα έλαβε απέναντι στο Ερμπίλ στο αποσχιστικό δημοψήφισμα της 25ης Σεπτεμβρίου 2017. Ενώ η καθ' όλα αρνητική παρουσία του ISIS στην Μεσοποταμία και το εξτρεμιστικό Ισλάμ ενδυνάμωσε την εμπιστοσύνη των Δυτικών απέναντι σε ένα αρκετά αξιόπιστο σύμμαχο, όπως διαχρονικά ήταν και είναι για την Δύση οι Κούρδοι, εν τούτοις όπως και στο παρελθόν τα αντί-Κουρδικά συμφέροντα των ελίτ που κυβερνούν τις γειτονικές με αυτούς χώρες, παρά τις μεταξύ τους βαθιές διαφορές ενώθηκαν απέναντι στην εχθρότητα που τρέφουν προς τους Κούρδους. Επίσης αίσθηση προκάλεσε για γεωπολιτικούς λόγους κυρίως η στάση των ΗΠΑ, που ενώ συνέδραμαν από το 2005 και μετά στην ενίσχυση του Κουρδικού παράγοντα (ο οποίος ειδικά στο βόρειο Ιράκ) συνέδραμε και συνδράμει σε πληροφορίες και σαμποτάζ μέσα στο Ιράν σε βάρος κυρίως του πυρηνικού προγράμματος των Αγιατολαχ της Τεχεράνης, καθώς και στην παροχή διευκολύνσεων στις ΗΠΑ εκ μέρους τους για επιχειρήσεις σε Συρία και στην λοιπή Ιρακινή επικράτεια κατά των τζιχαντιστών, στο μείζον θέμα που ήταν το δημοψήφισμα, οι Αμερικανοί τάχθηκαν υπέρ του ενιαίου Ιράκ, έστω και αν αυτό με τα σημερινά δεδομένα έχει αποδειχτεί ουτοπία.

Περισσότερο από ποτέ τα τελευταία δέκα χρόνια η παρουσία των Κούρδων στον γεωπολιτικό χάρτη της Μεσοποταμίας επηρεάστηκε πιο πολύ προς το αρνητικό, όχι τόσο από την Άγκυρα και τις κυμαινόμενες διαθέσεις του Ερντογάν, αλλά από την Τεχεράνη. Η Τεχεράνη ελέγχει την κυβέρνηση της Βαγδάτης σε εντυπωσιακό βαθμό μέσω Σιιτικών θρησκευτικών, κομματικών και παρακρατικών ομάδων. Έχει το πάνω χέρι στο Ιράκ μέσω του αρχηγού της Επαναστατικής Φρουράς και της ειδικής ταξιαρχίας Al quds του υποστρατήγου Σολειμανί. Αυτός και η επίλεκτη δύναμη του διαδραμάτισαν καταλυτικό ρόλο στην αντεπίθεση του στρατού της Βαγδάτης και στην ανακατάληψη περιοχών από το ISIS με αποτέλεσμα οι Ιρανοί να βρίσκονται παντού από την Βασόρα μέχρι τα

γεωγραφικά όρια του Ιρακινού Κουρδιστάν. Επιπλέον μέσω της φυλής των Ταλιμπανί έχουνε λόγο σε μεγάλο βαθμό στα δρώμενα μέσα στο Ιρακινό Κουρδιστάν. Η παρουσία των Ιρανών και λοιπών Σιιτικών ομάδων σε Ιράκ και Συρία, αλλά και η πλούσια-δράση της Χεζμπολλάχ μετατόπισε υπέρ τους τα πράγματα στην Μεσοποταμία. Την ίδια στιγμή η μη-ενεργός ανάμιξη των ΗΠΑ, πέραν των βομβαρδισμών κατά του Ισλαμικού μορφήματος και της σχετικής εκπαίδευσης αντί-Ισλαμικών δυνάμεων στην βόρεια Συρία δεν αναβάθμισε τον ρόλο τους στην περιοχή. Αποτέλεσμα ήταν οι Κουρδικές δυνάμεις καίτοι συνεισφέρανε πολλά στους Αμερικανούς, τελικά να μην αποκομίσουν πολλά οφέλη, που θα τους σταθεροποιούσαν πιο πολύ στο γεωπολιτικό γίγνεσθαι, ειδικά της τελευταίας τριετίας 2014-2017. Το ότι οι ΗΠΑ αναφορικά με τα όσα έλαβαν χώρα την τελευταία τριετία βρέθηκαν στην ίδια θέση με το Ιράν συμπεριλαμβανομένων και των θέσεων στο αποσχιστικό δημοψήφισμα δεν έλαβε και τα πλέον θετικά σχόλια για τον Αμερικανικό ρόλο.

Η κρίση στο Ιρακινό Κουρδιστάν δεν σχετίζεται μόνο με τον ρόλο των περιφερειακών δυνάμεων και των ευρύτερων συμφερόντων των ισχυρών του πλανήτη. Παρά το ότι το Ιρακινό Κουρδιστάν θα μπορούσε όλα αυτά τα χρόνια να χαρακτηριστεί ως μια όαση μέσα σε υπάρχουσες χαοτικές και ασταθείς καταστάσεις, στο εσωτερικό της περιοχής δεν έπαυσε να υπάρχει νεποτισμός, διαφθορά, αρνητισμός απέναντι σε κάποιες μειονοτικές και άλλες ομάδες, καθώς και εσωτερικές σκληρές αντιπαραθέσεις μεταξύ των φυλών των Μπαρζανί και Ταλαμπανί, που έχουν διαχρονικά στοιχίσει στην περιοχή. Παρά τα υπολογίσιμα πετρελαϊκά συμβόλαια, ακόμα και με την Ρωσική κρατική εταιρεία Rosneft η περιοχή είναι περικλειστη, χωρίς έξοδο στην θάλασσα, με τους πολιτικούς ηγέτες να ελίσσονται με κρατικούς και ιδιωτικούς παράγοντες, στοχεύοντας έντονα σε προσωπικά οφέλη. Επιπλέον η οικονομική κρίση επί Μπαρζανί έχει στοιχίσει στο Ιρακινό Κουρδιστάν, ενώ πολλά είναι τα προβλήματα που προέρχονται από την χαμηλή διεθνώς τιμών του μαύρου χρυσού. Την ίδια στιγμή οι μετριοπαθείς Κούρδοι του Ιράκ δεν είχαν ούτε έχουν και τις καλύτερες σχέσεις με τους Κούρδους της Τουρκίας και της Συρίας που είναι από μαρξιστές μέχρι αναθεωρητικούς.

Το Ισραήλ είναι μία από τις ελάχιστες χώρες που υποστήριζαν και υποστηρίζουν την ανεξαρτησία του Ιρακινού Κουρδιστάν. Διαχρονικά από την εποχή του Σάχη Ρεζά Παχλεβί είχαν διασυνδέσεις με το Κουρδικό αντάρτικο. Μετά την ανατροπή του Σαντάμ από τους Αμερικανούς οι σχέσεις διευρύνθηκαν σε πάρα πολλούς τομείς, λόγω των εξελίξεων στο Ιράν αναφορικά με τις εκτεταμένες πυρηνικές και πυραυλικές

δραστηριότητες της Τεχεράνης, αλλά και λόγω των πολυδιάστατων εσωτερικών τριβών, και εμφυλίου πολέμου στο Ιράκ. Η έλευση του Ισλαμικού Κράτους το 2014 κυρίως στην Μοσούλη ως και σε γειτονικές με το Ιρακινό Κουρδιστάν περιοχές που βρέθηκαν κάτω από τον έλεγχο των Ισλαμιστών ενίσχυσε τις διμερείς επαφές του Ισραήλ με την περιφερειακή Κυβέρνηση του Ερμπίλ. Μεταξύ των τομέων που ενισχύθηκαν οι διμερείς συνεργασίες ήταν ο ενεργειακός, η στρατιωτική και εξοπλιστική εκπαίδευση των πεσμεργκά καθώς και η εκ μέρους των Κούρδων συλλογή και μεταφορά πληροφοριών αναφορικά με κινήσεις και ενέργειες του Ιράν στην περιφερειακή γεωπολιτική σκακιέρα. το Ισραήλ ήταν η μόνη χώρα που ενεργά υποστήριξε την διαδικασία του αποσχιστικού δημοψηφίσματος της 25ης Σεπτεμβρίου 2017 στο Ιρακινό Κουρδιστάν ως και σε κάποιες επίμαχες περιοχές.

Ενεργά πολλές Αραβικές χώρες δεν πήρανε έντονα υποστηρικτικές θέσεις απέναντι στις κινήσεις των Κούρδων στην μετά-Σανταμική περίοδο στο Ιράκ. Σημειώνεται ότι πιο πολύ τους απασχολούσε η κατάσταση στο εσωτερικό της χώρας αναφορικά με την διένεξη Σουνιτών και Σιιτών παρά οι εξελίξεις βόρεια του 36ου γεωγραφικού παράλληλου στο Κουρδιστάν. Επίσης η Σαουδική Αραβία διέβλεπε αυξημένη επιρροή των Σιιτών στην Βαγδάτη και συνεχή μείωση του Σουνιτικού στοιχείου, το οποίο είχε πλησιάσει περισσότερο σε ακραίες αντί-Αμερικανικές ενέργειες μέχρι το 2011 και αργότερα σε πιο εξτρεμιστικές θέσεις μέσω της ριζοσπαστικοποίησης διαφόρων φυλών μέχρι το 2014 και από εκεί και πέρα το ISIS ανέλαβε να καλύψει τα διάφορα κενά του Σουνιτικού πλαισίου της πιο σκληρής αντίδρασης διαδεχόμενο την Αλ Κάεντα στο Ιράκ.. Επίσης απέναντι στο Κουρδικό αποσχιστικό δημοψήφισμα, τα πλούσια κράτη του Κόλπου δεν έλαβαν ενεργό θέση, ενώ στην αρχή και μόνο της όλης υπόθεσης το Ριάντ είπε να διαμεσολαβήσει, αλλά προφανώς λόγω της ελεγχόμενης από τους Σίιτες της κυβέρνησης της Βαγδάτης αποσύρθηκε .Προφανώς από το 2015 και μετά η Σαουδική Αραβία και τα Εμιράτα του Κόλπου είχαν στραφεί στον εμφύλιο πόλεμο της Υεμένης, στην Ιρανική διείσδυση στις επιθετικές επιχειρήσεις του στρατού του Άσαντ καθώς και στις κινήσεις της Τεχεράνης στις ευρύτερες θάλασσες, όπως του ΒΔ Ινδικού Ωκεανού και της Ερυθράς Πάντως η συντηρητική και φίλο-Αμερικανική Ιορδανία τάχθηκε υπέρ των δικαιωμάτων του Κουρδικού λαού στο Ιράκ που τόνισε ότι πρέπει να ληφθούν υπόψη από όλους. Η Ιορδανία είχε τονίσει την δυναμική παρουσία των Κούρδων ανταρτών κατά του Ισλαμικού Κράτους, και το ότι προστάτευσε τις ευρισκόμενες σε άμεσο κίνδυνο εξόντωσης πληθυσμιακές ομάδες στο Β.Ιράκ. Παράλληλα υπήρξαν αναφορές για την υποστήριξη των

Κούρδων, στο φως του ότι είναι μια μεγάλη πληθυσμιακή ομάδα που, όπως και οι Παλαιστίνιοι έχει αρκετά ζητήματα άλυτα, με κυρίαρχο το ότι δεν έχει εδαφική παρουσία αναγνωρισμένη διεθνώς.

Αναφορικά με το Κουρδικό αποσχιστικό δημοψήφισμα, μια βασική και ουσιώδης παρατήρηση είναι ότι μπορεί να μην έτυχε υποστήριξης από πολλούς διακρατικούς παράγοντες και χώρες της περιοχής και ευρύτερα, αλλά από την άλλη πλευρά διεθνοποίησε ακόμα περισσότερο τις κινήσεις των Κούρδων Μπορεί να μην έγιναν σε διάφορες πρωτεύουσες του εξωτερικού μαζικά συλλαλητήρια, αλλά το δημοψήφισμα συζητήθηκε στα διεθνή Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας. Απλά θα έπρεπε όλες οι κινήσεις των Κούρδων του Β.Ιράκ να ήταν πιο συγκεντρωτικές και καλύτερα προσαρμοσμένες στο να αντιμετωπίσουν το αρνητικό κλίμα εναντίον τους προερχόμενο κυρίως από την Τεχεράνη, και δευτερευόντως από τα άλλα κράτη κι τους προπαγανδιστικούς τους μηχανισμούς.

Η θέση των Αμερικανών απέναντι στον Κουρδικό ρόλο δεν διευκρινίστηκε από την αρχή. Ασφαλώς οι Κούρδοι του Ιρακινού Κουρδιστάν συνέδραμαν στις συμμαχικές και Αμερικανικές επιχειρήσεις κατά του Ισλαμικού Κράτους ως και άλλων τρομοκρατικών και εξτρεμιστικών οργανώσεων, αφού ήσαν στο έδαφος η πλέον αξιόπιστη δύναμη αλλά από εκεί και πέρα θα έπρεπε να εξηγήσουν στους Κούρδους ότι απαιτείται διάλογος με την κεντρική κυβέρνηση στην Βαγδάτη. Με άλλα λόγια δεν δόθηκε από τους Δυτικούς μία εναλλακτική επιλογή για να υπάρξει μια πιο ψύχραιμη αντιμετώπιση, και να δοθεί επιπλέον χρόνος για διαβουλεύσεις αφού το Ισλαμικό Κράτος (με εξαίρεση κάποιες πολύ μικρές περιοχές) θα ήταν πλέον στην Μεσοποταμία παρελθόν. Άλλωστε μεταξύ Βαγδάτης και Ερμπίλ υπάρχουν αρκετά ανοικτά θέματα όπως τα ποσοστά επί των υδρογονανθράκων, ο μελλοντικός ρόλος των πετρελίων, η αμφισβήτηση περιοχών στις οποίες υπάρχουν Κουρδικές κοινότητες αλλά βρίσκονται εκτός του εδάφους του ιρακινού Κουρδιστάν, θέματα που αφορούν τον προϋπολογισμό της χώρας κα. Επίσης πολλά συνταγματικά θέματα και εκκρεμότητες δεν έχουνε επιλυθεί. Η Βαγδάτη δεν έχει να σεβαστεί περίπου 50 από τα 143 άρθρα του μετά-Σανταμικού συντάγματος της χώρας. Η Βαγδάτη αναφορικά με τις διμερείς σχέσεις της με το Ερμπίλ είναι μέσα σε ομίχλη. Αν δεν επιλυθούν πολλά επιμέρους θέματα, δεν μπορεί εύκολα να πραγματοποιηθεί η οποιαδήποτε μορφής απόσχιση περιοχής.

Επειδή η όλη στάση των ΗΠΑ έχει εκληφθεί αναφορικά με τους Κούρδους του Ιρακινού Κουρδιστάν ως συμπεριφορά αρνητική απέναντι σε μαχητές που συνέδραμαν - μέσα στα όρια των δυνατοτήτων τους- στην συμμαχική επικράτηση κατά του Ισλαμικού Κράτους ειδικά στις επιχειρήσεις βόρεια της Μοσούλης είναι σημαντικό να εξηγήσουν οι Αμερικανοί ότι δεν τους εγκατέλειψαν υπέρ των φίλο-Ιρανών Σιτών και ούτε τους περιθωριοποιούν, με το να μην υποστηρίξουν το αποσχιστικό δημοψήφισμα. Επίσης ας ληφθεί υπόψη ότι πάρα πολλοί Σουνίτες και άλλες μειονότητες και τοπικοί πληθυσμοί έχουν καταφύγει στο Ιρακινό Κουρδιστάν για να προστατευθούν από την εκδίκηση των Σιτών, που ανακατέλαβαν πόλεις και ελέγχουν πλέον περιοχές που ήταν υπό τον ασφυκτικό έλεγχο και κατοχή του Ισλαμικού κράτους. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι οι Δυτικοί σύμμαχοι δεν αφήνουν το Ιράκ στον απόλυτο έλεγχο των Σιτών. Άλλωστε κατά διαστήματα το State Department αναφέρθηκε στο δημοψήφισμα ως αρνητική εξέλιξη στην συγκεκριμένη χρονική περίοδο και δεν διάκειται αρνητικά απέναντι σε αιτήματα των Κούρδων, τα οποία δεν έχει συζητήσει και ούτε ικανοποιήσει η Βαγδάτη. Επίσης η Ισραηλινή υποστήριξη στους Κούρδους του βορείου Ιράκ, η προμήθεια πετρελαίου του Ισραήλ από το Κουρδιστάν καθώς κι οι διάφορες επαφές τους είχαν προκαλέσει την οργή ως και την έντονη δυσαρέσκεια των φίλο-Ιρανών ως και άλλων Αράβων του Ιράκ απέναντι στις Κουρδικές θέσεις.

Σε πολλά επιμέρους ζητήματα στο εσωτερικό του Ιρακινού Κουρδιστάν δεν υπήρξε στην μετά-Σαντάμ εποχή μία κοινή θέση των δυο ισχυρότατων πολιτικών φορέων της περιοχής, πάντοτε οι σχέσεις των κομμάτων/φυλών των Μπαρζανί και Ταλαμπανί, επηρεάζονταν από έξωθεν καταστάσεις, συμφέροντα, αλλά και από εσωτερικές ιστορικές και φυλετικές έριδες. Επιπλέον η διαφθορά στο Ιρακινό Κουρδιστάν και ειδικά στα θέματα διαχείρισης του πετρελαϊκού πλούτου ήταν στενά συνδεδεμένη και με τους δυο ισχυρούς διαχρονικούς παράγοντες. Παράλληλα οι ασταθείς σχέσεις της Τουρκίας με το Ιράν και την Σιτική (κυρίως) κυβέρνηση της Βαγδάτης δεν άφηνε αρκετό χώρο για κοινές θέσεις, ακόμα και στο κρίσιμο δημοψήφισμα της 25ης Σεπτεμβρίου του 2017. Στην διάρκεια της προεκλογικής εκστρατεία για το δημοψήφισμα-αν και στο τέλος αναγκαστήκανε όλοι να το υποστηρίξουν (το τρίτο κόμμα το GORAN και η Ισλαμιστική KOMAL εμφάνιζαν διαφοροποιήσεις). Συνεπώς δεν υπήρξε όλα αυτά τα χρόνια ισχυρό και ενιαίο μέτωπό υπέρ συγκεκριμένων και καθοριστικής σημασίας αντικειμενικών στόχων που θα έπρεπε συνολικά να υποστηριχθούν. Επίσης μέσα στο 2015 δεν έλαβαν χώρα οι προεδρικές εκλογές στο Ιρακινό Κουρδιστάν με αποτέλεσμα να εκληφθεί ως εκ μέρους του Μπαρζανί

προσπάθεια να διατηρήσει με εκλογικά τεχνάσματα τον έλεγχο της εσωτερικής κατάστασης. Επιπλέον οι στρατιωτικές επιχειρήσεις κατά του ISIS σε πολλές περιοχές του Ιράκ δεν προσέφεραν και τον απαραίτητο χρόνο για να συζητηθούν αλλαγές στο Ιρακινό σύνταγμα που ευνοεί την κεντρική εξουσία και δεν επιτρέπει περιθώρια για περισσότερο εύελκτη συμπεριφορά σχετικά με άλλους πληθυσμούς. Η Βαγδάτη πάντως είχε διαμηνύσει στο Ερμπίλ ότι δεν πρόκειται να συζητήσει τίποτα με βάση το αποσχιστικό δημοψήφισμα.

Η ΕΕ δια στόματος της αρμόδιας Επιτρόπου για την Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας Φεντερίκα Μονγκερίνι αναφορικά με το αποσχιστικό δημοψήφισμα δεν τάχθηκε υπέρ του. Επίσης μετά την ανατροπή του Σαντάμ η ΕΕ είχε πάρα πολύ περιορισμένη παρουσία και ρόλο στο Ιράκ, εκτός μιας μικρής αριθμητικά δύναμης που στείλε στην Βαγδάτη το 2005 και αποσύρθηκε γρήγορα. Το Ιράκ ήταν σταθερά υπό τον έλεγχο των ΗΠΑ, ενώ περιορισμένος ήταν και ο ρόλος του ΝΑΤΟ από το 2005 στην εκπαίδευση Ιρακινών αξιωματικών και διπλωματών στην Στρατιωτική Σχολή της Αλ Ρυσταμίγια. Αν και η Περιφερειακή Κυβέρνηση του Ιρακινού Κουρδιστάν έχει Γραφεία στις Βρυξέλλες και στην Ουάσινγκτον, εν τούτοις δεν υπήρξε ικανοποιητική ενημέρωση και διευρυμένες επαφές. Επίσης και στα πλαίσια του ΟΗΕ η UNAMI δηλαδή η αποστολή του ΟΗΕ στο Ιράκ για ανθρωπιστικούς και άλλους σκοπούς δεν είχε ασχοληθεί με το Ιρακινό Κουρδιστάν τα τελευταία χρόνια καθώς και με το αποσχιστικό δημοψήφισμα στο οποίο δεν έστειλε παρατηρητές σε Ερμπίλ και Σουλεϊμανίγια .Οι Κούρδοι συγκριτικά με άλλους λαούς της Μ Ανατολής χαρακτηρίζονται ως σχετικά ανεκτικοί σε άλλες θρησκείες και δόγματα, βάσει αναφορών των διεθνών οργανισμών, αλλά παρά ταύτα πολλές Ευρωπαϊκές χώρες, δεν άλλαξαν στάση εξ αιτίας αυτού, σχετικά με το δημοψήφισμα.

Η Ρωσία ως συνήθως σε τέτοια ζητήματα διατηρεί επαμφοτερίζουσα θέση. Η συμπεριφορά της χαρακτηρίζεται από δύο μέτρα και δύο σταθμά κάτι που επί χρόνια παρατηρούμε στις λεγόμενες παγωμένες διενέξεις του πρώην Σοβιετικού χώρου. Εκεί που την συμφέρει όπως στις περιπτώσεις της Υπερδνειστερίας στην Μολδαβία, της Κριμαίας και του Ντονμπάς στην Ουκρανία, και των Αμπχαζίας και Νότιας Οσσεστίας στην Γεωργία συμπεριφέρεται θετικά γιατί την ευνοούν τα συμφέροντα της και οι συσχετισμοί των δυνάμεων, ενώ επιδιώκει να γίνουν αποδεκτά και να νομιμοποιηθούν τα τοπικά δημοψηφίσματα των εν λόγω περιοχών Στη περίπτωση του Ιρακινού Κουρδιστάν παρά τις επαφές που διατηρεί με Κούρδους πολιτικούς και στρατιωτικούς παράγοντες, δεν πήρε

σαφή θέση, ενώ σφυγμομέτρησε αν ευνοεί την ίδια ή την Συρία μία τέτοια εξέλιξη, οπότε ανάλογα παρέπεμψε στην θεωρία του διεθνούς δικαίου που σε ένα τέτοιο θέμα χαρακτηρίζεται πιο πολύ από πολιτικές και γεωπολιτικές σκοπιμότητες και λιγότερο από τους κανόνες του διεθνούς δικαίου. Όλα αυτά τα χρόνια μετά την ανατροπή του Σαντάμ η Μόσχα είχε πολύ περιορισμένο ρόλο στο Ιράκ και στον Αραβικό κόσμο. Ενισχύθηκε σε πολύ μεγάλο βαθμό η θέση της με την επέμβαση-υποστήριξη του καθεστώτος στην Συρία. Πάντως η Μόσχα παρά τις κατά καιρούς εκφρασθείσες θέσεις της περί διεθνούς δικαίου προσπαθεί και στο Ιρακινό Κουρδιστάν να προωθήσει τα οικονομικά και ενεργειακά συμφέροντα της. Σημειωτέον, τέλος, ότι η Ρωσική πετρελαϊκή εταιρεία Rosneft έχει συνάψει συμφωνία με την κυβέρνηση Μπαρζανί για εξαγωγή κουρδικού αργού (το οποίο πετρέλαιο θα διωλίζεται στη Γερμανία) προσφέροντας στη μαστιζόμενη από βαθιά οικονομική κρίση περιοχή μια πολύτιμη γραμμή συναλλάγματος.

Το Ιράν διαχρονικά δεν ήθελε Σουνιτικό Ιράκ, αλλά ούτε και Σουνιτικό Ιρακινό Κουρδιστάν. Οτιδήποτε Σουνιτικό και φίλο-Δυτικό είναι για την Τεχεράνη μαχαίρι στο λαιμό. Οι πιο πολλοί Κούρδοι του Ιράν ζούνε στα βουνά Ζάγκρος, και η Τεχεράνη έχει επικριθεί δριμύτατα κατά καιρούς γιατί παραβιάζει τα ανθρώπινα δικαιώματά τους. Με τίποτα το Ιράν δεν επιθυμεί να δει το Ιρακινό Κουρδιστάν να αποκτά κρατική οντότητα, γιατί κάτι τέτοιο θα είναι μαγνητικός πόλος και για τους άλλους Κούρδους, ενώ θα δείχνει το δρόμο... Και επειδή τα τελευταία χρόνια μετά το τέλος του Σαντάμ, οι Ιρανοί βρήκαν την ευκαιρία να διεισδύσουν πιο πολύ στο Ιράκ, αλλά και σε άλλα κράτη της Μέσης Ανατολής, αυτή την εποχή που έχουν αναβαθμιστεί σημαντικά σε γεωπολιτικό πλαίσιο προχώρησαν ακόμα περισσότερο στο να «κλείσουν την πόρτα» στους Κούρδους του Ιράκ μέσω έντονα αρνητικής θέσης στο δημοψήφισμα του Σεπτεμβρίου του 2015. Παράλληλα κατάφεραν να διαιρέσουν ακόμα πιο πολύ τους Κούρδους υποστηρίζοντας πιο έντονα την φυλή των Ταλαμπανί, καθώς και ορισμένα μικρά πολιτικά κόμματα που έχουν χαμηλά ποσοστά αλλά υπολογίσιμη εκπροσώπηση στο Περιφερειακό Κουρδικό Κοινοβούλιο. Επίσης πολλά στελέχη και μαχητές του PJAK ενεργούν επί χρόνια κατά Ιρακικών στόχων, έχοντας ως βάσεις εφοδιασμού και κρησφύγετα μέσα στο Ιρακινό Κουρδιστάν, κάτι που προκαλεί ακόμα μεγαλύτερη ανησυχία.

Στην Συρία το Μπααθικό καθεστώς δεν έδωσε ποτέ δικαιώματα στους Κούρδους, και πάντα έβλεπε με αρνητισμό και καταπιεστική διάθεση και στάση την σύσταση της ROJAVA, δηλαδή το λεγόμενο Δυτικό Κουρδιστάν. Αν και οι Κούρδοι του Ιρακινού Κουρδιστάν δεν είχαν ποτέ και τις καλύτερες σχέσεις με τους Κούρδους της Συρίας, εν

τούτοις η Δαμασκός διάκειται αρνητικά στα δικαιώματα των Κούρδων για ανεξαρτησία. Η Αραβική άνοιξη και ο χαοτικός εμφύλιος πόλεμος στην Συρία προσέφερε στους Κούρδους της Συρίας ευκαιρίες στα δικά τους καντόνια για να προχωρήσουν σε κινήσεις ενισχυμένης αυτονομίας/ανεξαρτησίας που στο παρελθόν επί των ημερών του ασφυκτικού καθεστώτος του Άσαντ δεν είχαν τολμήσει να προχωρήσουν. Μετά τις νίκες κατά του Ισλαμικού Κράτους, οι Κούρδοι ελέγχουν 40% περισσότερα εδάφη από αυτά που αναφέρει το ιρακινό σύνταγμα, περιλαμβανομένης και της μεθορίου Ιράκ-Συρίας στην Ντιερ ελΖορ, εξέλιξη που επιτρέπει εδαφική συνέχεια ανάμεσα στις κουρδικές περιοχές του Ιράκ και της Συρίας. Αυτό αποτελεί εφιάλτη για την Άγκυρα, ιδίως δεδομένης της στάσης της Ρωσίας, η οποία τάσσεται υπέρ της διευρυμένης αυτονομίας των κουρδικών περιοχών της Συρίας. Ανυσηχεί όμως και την ίδια την Δαμασκό, αν και δεν έχει τις δυνατότητες ανακατάληψης των Κουρδικών εδαφών.

Η Τουρκία τέλος πέραν των επί δεκαετίες προβλημάτων που έχει με τους Κούρδους, εμμένει πολύ στην προστασία των Τουρκμένων σε Ιράκ και Συρία (πολλοί ζούνε μέσα σε Κουρδικές περιοχές) που φυλετικά πρόσκεινται σε αυτή, ενώ παρατηρείται τα τελευταία 8-10 χρόνια μια γεωπολιτική αναμόχλευση του Κουρδικού με αιχμή του δόρατος το Ιρακινό Κουρδιστάν. Η Άγκυρα είναι εναντίον του όποιου Μεγάλου Κουρδιστάν. Κινείται στον χάρτη της Μεσοποταμίας με κριτήρια αυστηρά ωφελμιστικά για την ίδια, ενώ είναι πιο ευέλικτη απέναντι στο Ιρακινό Κουρδιστάν συγκριτικά με άλλες περιοχές που ζούνε Κούρδοι. Άλλωστε το Ιρακινό Κουρδιστάν είναι πλούσιο μεν αλλά περικόλειστο και έχει ανάγκη την Τουρκία στις εξαγωγές πετρελαίου αλλά και στον επισιτιστικό και λοιπό εφοδιασμό του. Πιεζόμενος από τη συμμαχία με το εθνικιστικό ΜΗΡ, ο Τούρκος πρόεδρος Ερντογάν εμφανίστηκε ως προστάτης των Τουρκμένων και απείλησε τους Κούρδους του Ιράκ ότι θα κλείσει τη στρόφιγγα του αγωγού μέσω του οποίου εξάγουν έως και 700.000 βαρέλια ημερησίως στο λιμάνι Τσεϊχάν. Παράλληλα, διακόπηκε η λειτουργία της μικρής βάσης στην οποία ο τουρκικός στρατός εκπαιδευε πεσμεργκά (η συνεργασία της Άγκυρας με τους Κούρδους του Ιράκ είναι ένα από τα παράδοξα της περιοχής και βασίζεται στον ανταγωνισμό των Κούρδων του Ιράκ με τον υπ' αριθμόν 1 εχθρό του τουρκικού κράτους, το ΡΚΚ).

Δεκαοχτώ χρόνια μετά την εισβολή των ΗΠΑ στο Ιράκ και τον εμφύλιο που ακολούθησε, το Κιρκούκ παραμένει μία από τις λίγες πόλεις της χώρας στις οποίες συνυπάρχουν διαφορετικές εθνοτικές και θρησκευτικές ομάδες: Κούρδοι, σίτες, Τουρκμάνιοι, χριστιανοί. Η μοναδική από τις ομάδες αυτές που επιθυμούσε το

δημοψήφισμα ήταν οι Κούρδοι, οι οποίοι την ημέρα εκείνη πανηγύριζαν, βέβαιοι για το αποτέλεσμα, ενώ τα μέλη των άλλων εθνοτικών ομάδων προτίμησαν να κλειστούν στα σπίτια τους. Το Κιρκούκ είναι το σημείο στο οποίο θα συγκρούονται για πολύ τα συμφέροντα των Κούρδων-Αράβων κι λοιπών μειονοτήτων.

8.2. Προτάσεις για τους Μελλοντικούς Στόχους του Κουρδιστάν

Το θέμα των Κούρδων ειδικά στο βόρειο Ιράκ θα βρίσκεται στην επικαιρότητα για τα επόμενα χρόνια. Αμέσως μετά την ανατροπή από τους Αμερικανούς του καθεστώτος του Σαντάμ, η περιοχή ένιωσε μία αναβάθμιση καθώς και ανάπτυξη των πολιτικών – οικονομικών - ενεργειακών - πολιτιστικών επαφών, καθώς και στους τομείς άμυνας, διπλωματίας και ασφάλειας. Τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η περιοχή και ειδικά ο Κουρδικός πληθυσμός είναι πολλά, όμως παρατηρήθηκαν την τελευταία δεκαετία, αρκετές θετικές αλλά και αρνητικές εξελίξεις που είχαν και έχουν πολυδιάστατες επιπτώσεις σε όλο τον γεωπολιτικό και γεωοικονομικό χώρο.

Παρακάτω παρατίθενται μερικές προσωπικές προτάσεις αναφορικά με τον μελλοντικό ρόλο, παρουσία και επιλογές των Κούρδων του Ιράκ σε ένα πραγματικά ομιχλώδες και χαοτικό τοπίο της Μεσοποταμίας αλλά και της Μ. Ανατολής γενικότερα. Οι Κούρδοι του Ιρακινού Κουρδιστάν θα πρέπει να διευρύνουν την παρουσία τους σε διεθνείς χώρους και ειδικότερα σε παγκόσμιας εμβέλειας ΜΜΕ αλλά κυρίως στο Διαδίκτυο με θέσεις προτάσεις κι εκσυγχρονισμό των απόψεων τους. Οι δε στρατιωτικές τους δυνάμεις/πεσμεργκά θα πρέπει να εκσυγχρονιστούν και σταδιακά να απαγκιστρωθούν από το ανταρτικό μοντέλο και να μεταπέσουν σε αντίστοιχο συμβατικό στρατό. Λόγω του περικλειστού της περιοχής είναι απαραίτητο να διευρύνουν τις ενεργειακές επικοινωνίες με τον έξω κόσμο, οπότε σε ορισμένα ζητήματα χρειάζεται να προβούν σε συμβιβασμούς. Το Ιρακινό Κουρδιστάν θα πρέπει να ανοίξει ακόμα περισσότερα Γραφεία Συνδέσμων σε κράτη του εξωτερικού και ειδικά στις πλείστες Ισλαμικές χώρες, καθώς και στην Άπω Ανατολή. Ο προσανατολισμός των Κούρδων θα πρέπει να είναι προς την Δύση, ενώ είναι απαραίτητο να προσεταιριστούν χώρες-κλειδιά όπως είναι το Πακιστάν, η Αίγυπτος, η Σαουδική Αραβία, η Αλγερία και η Ιορδανία, στην σταδιακή προώθηση των επιδιώξεων τους.

Η Περιφερειακή Κυβέρνηση του Ερμπίλ θα μπορούσε -έστω και αν δεν είναι κράτος ακόμα- να υποστηρίξει σειρά διεθνών συμφωνιών κατά της τρομοκρατίας του εμπορίου και διακίνησης ναρκωτικών, προστασίας του κυβερνοχώρου κα. Η Περιφερειακή

Κυβέρνηση του Ιρακινού Κουρδιστάν είναι απαραίτητο να βελτιώσει τα όσα ισχύουν αναφορικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα των μειονοτικών και άλλων πληθυσμών που βρίσκονται στα εδάφη της.(Χριστιανοί-Ασσύριοι-Χαλδαίοι-Γιαζίντις κα). Η Περιφερειακή Κυβέρνηση του Ερμπίλ να προσπαθήσει να διατηρήσει ισορροπίες αναφορικά με την Παλαιστινιακή διένεξη. Οι Κούρδοι του Ιρακινού Κουρδιστάν να ενισχύσουν τις αεροπορικές και συγκοινωνιακές επαφές τους με πολλά κράτη της Ευρώπης στα οποία έχουν υπολογίσιμες πληθυσμιακά κοινότητες. Να εξετάζουν πιο προσεκτικά οι ηγεσίες τους πότε συμφέρει και έχουν μεγάλες πιθανότητες να γίνουν αποδεκτές οι θέσεις τους στον γεωπολιτικό τους χώρο. Δηλαδή να διαχειρίζονται καλύτερα την εκμετάλλευση των καταστάσεων που προκύπτουν κατά καιρούς για την ικανοποίηση των αντικειμενικών τους στόχων. Βελτίωση των πληροφοριακών τους δικτύων και ειδικότερα παρακολούθηση των πολιτικό-στρατιωτικών διεργασιών μέσα στο Ιράν. Είναι καιρός να προωθηθούν νεότερες ηγεσίες στην πολιτική-οικονομική και ενεργειακή ζωή του Ιρακινού Κουρδιστάν.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Το Ιρακινό Κουρδιστάν στην μετά-Μπάαθ εποχή διήλθε και εξακολουθεί να διέρχεται μέχρι και σήμερα, μια περίοδο καθοριστικών αλλαγών στα εσωτερικά και εξωτερικά του θέματα. Η Κουρδική Περιφερειακή Κυβέρνηση, από το 2003, κινήθηκε μεθοδικά και εκμεταλλευόμενη τις διαμάχες Σουνιτών – Σιιτών εντός του Ιράκ κατάφερε να προωθήσει τη δικιά της “αντζέντα” και να επιτύχει το μεγαλύτερο μέρος των επιδιώξεων της.

Η κατάσταση στην Μ. Ανατολή μετά τη σταδιακή απόσυρση του αμερικάνικου παράγοντα από την περιοχή (Ιράκ) είναι ιδιαίτερα προβληματική, ομιχλώδης, και ακόμα πιο επηρεασμένη από τις προθέσεις των γειτονικών κρατών και ειδικά του Ιράν και της Τουρκίας. Τα συγκεκριμένα κράτη προσπαθούν να καταστούν περιφερειακές δυνάμεις, μη διστάζοντας να εμπλακούν ενεργά σε όλες τις συγκρούσεις της ευρύτερης περιοχής (εμφύλιος στη Συρία, πόλεμος Αρμενίας – Αζερμπαϊτζάν) προκειμένου να προωθήσουν τα συμφέροντα τους. Παρά τα αποκλίνοντα συμφέροντα μεταξύ Τουρκίας και Ιράν στα περισσότερα θέματα, ο γενικότερος συσχετισμός ισχύος της Μ. Ανατολής καθώς και ο φόβος δημιουργίας ανεξάρτητου Κουρδικού κράτους, αναγκάζει τις δύο χώρες να κρατούν ανοιχτούς τους διαύλους επικοινωνίας και να προσπαθούν να μετριάσουν τις μεταξύ τους εντάσεις.

Πέραν των αναμενόμενων αντιδράσεων από μεριάς των όμορων κρατών (Τουρκία, Ιράν) το δημοψήφισμα της 25ης Σεπτεμβρίου απέδειξε ότι η διεθνής κοινότητα δεν είναι έτοιμη για ένα ανεξάρτητο Ιρακινό Κουρδιστάν, ενώ στο εσωτερικό της περιοχής υπάρχουν έντονες αντιπαραθέσεις μεταξύ του παλιού πολιτικό-φυλετικού κατεστημένου των Μπαρζανί και Ταλαμπανί με την νεότερη γενιά πολιτικών. Ο ρόλος του Ιράν στην ευρύτερη περιοχή του Ιράκ εμφανίζεται ενισχυμένος και ειδικά λόγω των εξελίξεων στο διαλυμένο Συριακό χώρο, κάτι που επηρεάζει ακόμα πιο πολύ και προς το αρνητικό τις ενδο-Κουρδικές θέσεις και πολιτικό-γεωστρατηγικές επιλογές. Η Κουρδική ηγεσία στο βόρειο Ιράκ θα πρέπει να παρακολουθεί τις εξελίξεις που θυμίζουν καθημερινά σε μια κινούμενη άμμο των διεθνών και περιφερειακών σχέσεων ενώ και η πολιτική των ισχυρών του πλανήτη σε ολόκληρη την περιοχή εμφανίζει τάσεις που εκ των προτέρων δεν είναι ελεγχόμενες και δεν μπορεί να υπάρξουν οι ελάχιστες δυνατές και ασφαλείς εκτιμήσεις.

Ασφαλώς στην μετά-Σαντάμ εποχή οι Κούρδοι έχουν ενισχύσει την παρουσία τους και διευρύνει τις επαφές τους. Όμως με εξαίρεση το Ισραήλ δεν έχουν τύχει θερμής

υποστήριξης από πολλά κράτη. Αναμφίβολα έχουν συντελέσει στην επικράτηση των Δυτικό-Αραβικών δυνάμεων κατά του Ισλαμικού Κράτους, καθώς και στην προστασία των διαφόρων μειονοτικών πληθυσμών, όμως γενικότερα αλλά και ειδικότερα συμφέροντα δεν τους έχουν ευνοήσει σε ικανοποίηση και υλοποίηση του βασικού αντικειμενικού στόχου που είναι η σύσταση ενός βιώσιμου κράτους με πυρήνα το βόρειο Ιράκ. Επανεξέταση της θέσης τους στο συνεχώς μεταβαλλόμενο χάρτη της περιοχής, καθώς και πιο προσεκτικές κινήσεις εκ μέρους τους είναι πιθανό να επιφέρουν τα πολυπόθητα αποτελέσματα.

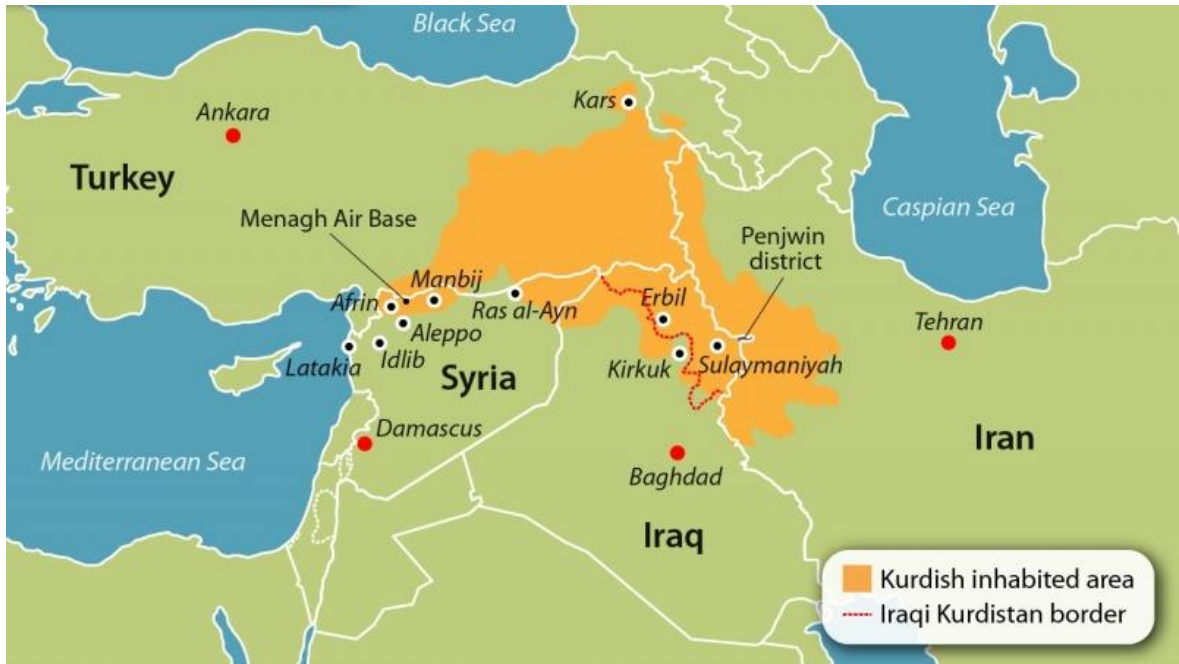
Όπως προκύπτει από τη σύντομη καταγραφή των γεγονότων, η περιοχή της Μέσης Ανατολής αποτελεί μία «κινούμενη άμμο», όπου η αστάθεια, η ανασφάλεια και οι ευκαιριακές συμμαχίες ανάμεσα στα κράτη προκύπτουν για την προώθηση των συμφερόντων τους, ενώ το διεθνές σύστημα, περισσότερο από κάθε άλλη στιγμή, βρίσκεται σε κατάσταση αναβρασμού με πολλές εστίες αντιπαράθεσης, τις οποίες οι κύριοι δρώντες του παγκόσμιου συστήματος καλούνται να διευθετήσουν. Για την αντιμετώπιση των ανωτέρω κινδύνων απαιτείται προσπάθεια, τόσο από τις χώρες της Μέσης Ανατολής, όσο και από αυτούς που έχουν συμφέροντα στην περιοχή. Η εμπλοκή των τελευταίων είναι ιδιαίτερα κρίσιμη, διότι αυτοί είναι συνήθως δυνάμεις μεγαλύτερης ισχύος και οι λύσεις που δίνονται οδηγούν σε προσωρινή μόνο σταθερότητα.

Επομένως, οι εξελίξεις στη Μέση Ανατολή δεν επηρεάζουν μόνο τα κράτη της περιοχής, αλλά και τον ευρύτερο γεωπολιτικό χώρο, δεδομένου ότι αποτελούν παράγοντες που επιδρούν καθοριστικά στην περιφερειακή σταθερότητα και ασφάλεια. Τόσο η Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και οι ΗΠΑ ενδιαφέρονται να προωθήσουν τα συμφέροντα και τις πολιτικές τους στη συγκεκριμένη περιοχή, διότι επωφελούνται και οι δύο. Συνεπώς, τα μεγάλα προβλήματα της Μέσης Ανατολής έχουν επιπτώσεις στην οικονομική και πολιτική κατάσταση των χωρών της περιοχής, αναδεικνύοντας και τον ιδιαίτερο ρόλο των ενεργειακών πόρων, οι οποίοι, όπως προαναφέρθηκε, αποτελούν βασικό παράγοντα στις σχέσεις και τη σταθερότητα των χωρών της Μέσης Ανατολής.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΧΑΡΤΩΝ

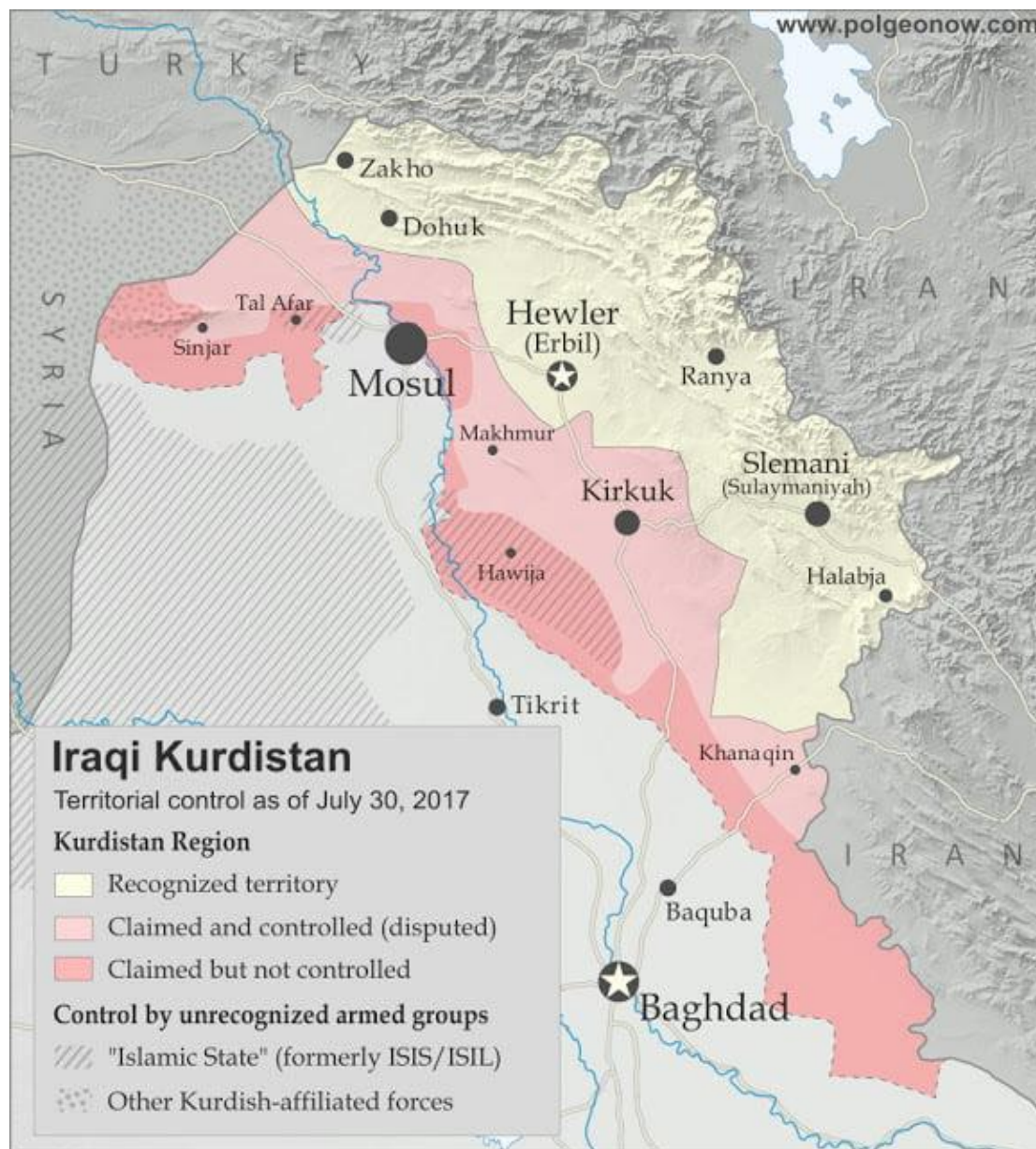
Χάρτης 1: Κουρδιστάν

Πηγή: <https://bit.ly/3eUAQ0t>

Χάρτης 2: Αμφισβητούμενα Εδάφη

Πηγή: <https://infogonomopolitics.gr/wp-content/uploads/2017/09/iraqi-kurdistan-map-2017-disputed-territories-control.jpg>

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Dyer, Gwynne (2015). Don't Panic: ISIS, Terror and Today's Middle East. Toronto: Random House Canada. pp. 105–107. ISBN 978-0345815866.
2. Viviano, Frank (January 2006). "The Kurds in Control". National Geographic Magazine. Washington, D.C. Retrieved 2008-06-05. Since the aftermath of the 1991 Gulf War, nearly eight million Kurds have enjoyed complete autonomy in the region of Iraqi Kurdistan.
3. Kurdish Awakening: Nation Building in a Fragmented Homeland, (2014), by Ofra Bengio, University of Texas Press.
4. "The Kurdistan Parliament". Kurdistan Regional Government. 30 November 2006.
5. "Iraqi Constitution" (PDF). 2005. Archived from the original (PDF) on 28 November 2016.
6. "Full Text of Iraqi Constitution". The Washington Post. Associated Press. 12 October 2005.
7. Doing Business and Investing in Kurdistan Guide. Washington, DC: International Business Publications. 2011. p. 10. ISBN 1-4387-1084-4.
8. A Dictionary of Scripture Geography, p 57, by John Miles, 486 pages, Published 1846, Original from Harvard University
9. Harris, G. S. (1977). "Ethnic Conflict and the Kurds". *Annals of the American Academy of Political and Social Science*. 433(1): 112–124 [p.118]. doi:10.1177/000271627743300111.
10. Saedi, Michael J. Kelly ; foreword by Ra'id Juhi al (2008). *Ghosts of Halabja : Saddam Hussein and the Kurdish genocide*. Westport, Conn.: Praeger Security International. p. 18. ISBN 978-0-275-99210-1.
11. Harris, G. S. (1977). "Ethnic Conflict and the Kurds". *Annals of the American Academy of Political and Social Science*. 433(1): 112–124 [pp. 118–120]. doi:10.1177/000271627743300111.

12. "Introduction : GENOCIDE IN IRAQ: The Anfal Campaign Against the Kurds (Human Rights Watch Report, 1993)". Hrw.org.
13. Farouk-Sluglett, M.; Sluglett, P.; Stork, J. (July–September 1984). "Not Quite Armageddon: Impact of the War on Iraq". MERIP Reports: 24.
14. "Death Clouds: Saddam Hussein's Chemical War Against the Kurds". Dlawer.net. 2010-12-28.
15. Leezenberg, M. (2005). "Iraqi Kurdistan: contours of a post-civil war society". *Third World Quarterly*. 26 (4–5): 631–647 [p. 636]. doi:10.1080/01436590500127867.
16. Barkey, H. J.; Laipson, E. (2005). "Iraqi Kurds And Iraq's Future". *Middle East Policy*. 12 (4): 66–76 [p. 67]. doi:10.1111/j.1475-4967.2005.00225.x.
17. Stansfield, G. R. V. (2003). *Iraqi Kurdistan: Political Development and Emergent Democracy*. New York: Routledge. p. 96. ISBN 0415302781.
18. Gunter, M. M.; Yavuz, M. H. (2005). "The continuing Crisis In Iraqi Kurdistan". *Middle East Policy*. 12 (1): 122–133 [pp. 123–124]. doi:10.1111/j.1061-1924.2005.00190.x.
19. Stansfield, G.; Anderson, L. (2004). *The Future of Iraq: Dictatorship, Democracy, or Division?*. New York: Palgrave Macmillan. p. 174. ISBN 1403963541.
20. Abdulrahman, Frman. "Kurds Reluctant to Send Troops to Baghdad". IWPR Institute for War & Peace Reporting.
21. "Iraq: Allaying Turkey's Fears Over Kurdish Ambitions". Archived from the original on 2005-02-20.
22. K. Burkay, *Οι Κούρδοι και το Κουρδιστάν, Παπαζήσης, 1999*.
23. Heshmati Almas, *The Economy of Southern Kurdistan*, Hauppauge, NY: Nova Science, 2012.
24. Kreyenbroek Philip G., και Stefan Sperl, *The Kurds a Contemporary Overview*, London, 37 Routledge, 1992,

25. Συνθήκη των Σεβρών, Μέρος III, άρθρα 62-63: <http://bit.ly/304JEtH>
26. "Sykes-Picot Agreement: Map, History, & Facts," Encyclopedia Britannica, <http://bit.ly/3cye46> - TUE
27. Rudd, Gordon W., "Humanitarian Intervention: Assisting the Iraqi Kurds in Operation Provide 51 Comfort, 1991," Washington, D.C.: Department of the Army, 2004
28. Tucker-Jones, Anthony, *The Gulf War: Operation Desert Storm; 1990-1991*, Barnsley: Pen et Sword Military, 2014
29. Δημάκας, Μιχαήλ- Εμμανουήλ, "Η Στάση και ο Ρόλος της Τουρκίας στους Πολέμους του Κόλπου (1991) και του Ιράκ (2003). Ανάλυση και Σχολιασμός," Κέντρο Ανατολικών Σπουδών, 2 Δεκεμβρίου 2019, <http://bit.ly/2Py4kaw>
30. Κάπλαν Ρόμπερτ, *Η εκδίκηση της Γεωγραφίας*, Αθήνα: Μελάι, 2016
31. Weiner, Tim, "U.S. Helped Turkey Find and Capture Kurd Rebel", *The New York Times*. 20 Φεβρουαρίου 1999, <https://nyti.ms/2KCISyZ>
32. Abramowitz, Morton, ed. *Turkey's transformation and American policy*. Twentieth Century Fund, 2000
33. Katzman, Kenneth, "The Kurds in Post-Saddam Iraq," Congressional Research Service, 1 Οκτωβρίου 2010, σελ. 2-3, <http://bit.ly/2TqT6Wj>
34. "Tensions mount between Baghdad and Kurdish region as Kurds seize oil fields". *Washington Post*.
35. Gutman, Roy (2014-09-05). "Kurdish leaders are postponing plans for a referendum on independence and say they instead will devote their efforts to forging a new Iraqi government". *The Toronto Star*. ISSN 0319-0781. 2016-03-30.
36. Arun, Neil (1970-01-01). "BBC News - Iraq conflict: Why Irbil matters". *Bbc.co.uk*. 2014-08-09.

37. "Barzani: Time is ripe for referendum; Kurdish independence brings the region peace". August 20 2017
38. "Kurdistan's Politicized Society Confronts a Sultanistic System". Carnegie Middle East Center. 2015-08-18.
39. "Four Security Council member states have Erbil consulates". Iraq Updates. 2007-12-06.
40. Taneja, Preti (2007). Assimilation, exodus, eradication: Iraq's minority communities since 2003. Minority Rights Group International. p. 20.
41. "The Kurdish opening". The Economist. 2012-11-03.
42. The Kurdish question Economist July 21 2016
43. "The Iranian Penetration of Iraqi Kurdistan". Jerusalem Center For Public Affairs.
44. <https://sputniknews.com/analysis/201709051057096416-russia-iraq-kurdistan-economy/>
45. New oil pipeline boosts Iraqi Kurdistan, Washingtonpost.
46. Will Kurds use oil to break free from Iraq?, CNN. July 20 2016
47. "Exxon's Kurdistan". Zawya. 3 April 2012. Archived from the original on February 2, 2014.
48. Kurdistan for the Kurds Hurst Publications 2013 Special Report
49. "Iraq says expects Exxon to finish West Qurna Sale by December". Reuters.[dead link]
50. "Iraqi Kurds open 40 new oil sites to foreign investors". Iraq Updates.2007-07-09.
51. "Kurdistan Oil and Gas Activity Map" (PDF). Western Zagros. Archived from the original (PDF) on 2013-11-09.
52. "First Shipment of Kurdistan Crude Arrives in Turkey". BrightWire. Archived from the original on 2013-01-18.

53. Iraq federal, Kurd region oil chiefs informally agree on exports". UPI.com "Military Comms Monitoring. HF VHF UHF". Milaircomms.com. Archived from the original on 2012-09-13.
54. Gareth R. V. Stansfield; Jomo (29 August 2003). Iraqi Kurdistan: Political Development and Emergent Democracy. Routledge. pp. 32–ISBN 978-1-134-41416-1.
55. "The Kurdistan Region's official languages for government purposes are Kurdish and Arabic". Kurdistan Regional Government. 2010-06-27.
56. "An unusual new friendship". The Economist. February 19, 2009.
57. Denise Natali, "Is Iraqi Kurdistan heading toward civil war?" Al-Monitor, January 3, 145), <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2017/01/kurdistan-civil-war-iraq-kg-sulaimaniya-pkk-mosul-kurds.html>
58. <http://www.rudaw.net/english/kurdistan/250820142>; Ala Jaff, "Next Step for Peshmerga: Reform," Rudaw, August 16, 2014 <http://www.rudaw.net/english/opinion/16082014>.
59. The White House, Statement by the Press Secretary on the Kurdistan Regional Government's Proposed Referendum, 15 September 2017, <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2017/09/15/statement-press-secretary-kurdistan-regional-governments-proposed>; US Department of State, Press Conference by Special Presidential Envoy McGurk in Erbil, Iraq, 14 September 2017, <https://www.state.gov/s/seci/2017remarks/274148.htm>.
60. Bryant Harris, "Congress Threatens to Cut Payments to Iraqi Kurds If They Break with Baghdad", in Al-Monitor, 28 June 2017, <http://almon.co/2vuj>.
61. Matt Alesevich, "Iraq's Kurdish Jews Look to the Future with Hope and Scepticism", in Middle East Eye, 25 June 2017, <http://www.middleeasteye.net/node/64228>.
62. David M. Halbfinger, "Israel Endorsed Kurdish Independence. Saladin Would Have Been Proud", in The New York Times, 22 September 2017, <https://nyti.ms/2jQnHOt>.

63. "We Won't Allow the Creation of a Second Israel,' Iraq Warns Ahead of Kurdistan Independence Vote", in Haaretz, 18 September 2017, <https://www.haaretz.com/middle-east-news/iraq/1.812853>.

64. Jaques Neria, "Kurdistan: The Next Flashpoint between Turkey, Iraq, and the Syrian Revolt," Jerusalem Center for Public Affairs, Aug. 5, 2012.